

TARVASTU LASTEAE

ÕPPEKAVA

TARVASTU 2016

EESSÕNA

Eesti Vabariigi haridusseaduses on öeldud, et alusharidus on teadmiste, oskuste, vilumuste ja käitumisharjumiste kogum, mis loob eeldused edukaks edasijõudmiseks igapäevaelus ja koolis.

Alusharidus omandatakse põhiliselt kodus ning selle eest vastutavad vanemad või neid asendavad isikud. Perekondlikku kasvatust toetab ja täiendab lasteaed.

Lastel on õigus vaimselt ja füüsiliselt tervislikule keskkonnale ja päevakavale, eneseusaldust ja vaimset erksust toetavale tegevusele ning pedagoogide igakülgsel abile ja toetusele alushariduse omandamisel.

VISIOON:

**TARVASTU LASTEAED ON OMANÄOLINE, PEREDEGA TIHEDAT KOOSTÖÖD
TEGEV, TERVISLIKKE ELUVIISE PROPAGEERIV NING
KESKKONNATEADLIKKU MÕTTEVIISI KANDEV LASTEASUTUS**

MISSIOON:

Tarvastu Lasteaed on eelkooliealistele lastele hoidu ja alusharidust võimaldav õppeasutus. Lasteaed toetab lapse perekonda, soodustades lapse kasvamist ja arenemist ning tema individuaalsuse arvestamist.

VÄÄRTUSED:

AVATUS – koostöö peredega

RAHULOLU – vanemad, lapsed, personal

MÄNGULISUS - orienteeritus lapsekesksusele, terviseedendamise põhimõtete järgimine

AUSUS- isiklik eeskugu ja kogu meeskonna omavaheline suhtlemisviis

SÕBRALIKKUS –rühmareeglid ja omavaheline suhtlemine

TURVALISUS - kaasaegne ja turvaline kasvukeskkond

UUDISHIMULIKKUS – asukoht kaunis looduskeskkonnas

SALLIVUS –arvestame ja austame erisusi

See kõik kokku on ARMASTUS lapse vastu.

TOETUMINE:

- Riiklikule õppekavale
- Tarvastu Lasteaia õppekavale

MEIE ÜHISED EESMÄRGID:

- TAHAN ÕPPIDA - ÕPPIMINE TOETUB HUVILE
- HOIAN EESTIMAAD JA PAIKKONDA- EESTI RAHVAKALENDER,
PIIRKONNA ERIPÄRA (MULGIMAA)
- OSKAN OLLA TERVE - TERVISEKASVATUS
- ARVESTAN TEISTEGA – KOOSTÖÖ

Lasteaia põhiülesanne on lapse ealisi, soolisi, individuaalseid vajadusi ja iseärasusi arvestades:

- luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, kes on sotsiaalselt tundlik, vaimselt erk, ennastusaldav, kaasinimesi arvestav ja keskkonda väärtustav;
- hoida ja tugevdada lapse tervist ning soodustada tema emotsionaalset, kõlbelist, sotsiaalset, vaimset ja kehalist arengut.

Me töötame selle nimel, et Tarvastu Lasteaed oleks avatud ja hea atmosfääriga. Soovime, et lapsed ja täiskasvanud tunneksid end hästi ja sooviksid osa võtta ning osa saada lasteaias toimuvast ja kogu lasteaia personal tunneks end ühtse eesmärgi nimel töötava meeskonnana.

SISUKORD

EESSÕNA	2
1.TARVASTU LASTEAIA ÕPPEKAVA ALUSED	6
2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUS LASTEAIAS	7
2.1.ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID	7
2.2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED	7
3. LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA	9
3.1. LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA	9
3.2. PEDAGOOGILINE NÕUKOGU	9
3.2.1. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU ÜLESANNE	9
3.2. 2. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU KOOSSEIS	10
3.2.3. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU ÕIGUSED JA LIIKMETE VASTUTUS	10
3.2.4. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU TEGEVUSE PLANEERIMINE	10
3.2.5. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU KOOSOLEKUTE LÄBIVIIMINE	10
3.2.6. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU OTSUSED JA NENDE TÄITMINE	11
3.2.7.OTSUSTEGA MITTENÕUSTUMINE	11
3.2.8. ARUANDLUS	11
3.3. HOOLEKOGU	12
4. RÜHMADE ÕPPE- JA KASVATUSKORRALDUS (sh RÜHMADE TEGEVUS-JA PÄEVAKAVAD)	13
4.1. TARVASTU LASTEAIA SÕIMERÜHMA PÄEVAKAVA	13
4.2. TARVASTU LASTEAIA AIA- JA LIITRÜHMA PÄEVAKAVA	13
4.3. RÜHMADE TEGEVUSKAVA	14
4.4. MÄNG	14
4.4.1. MÄNGUDE LIIGID	15
4.5. TERVISEKASVATUS	15
4.6. ÕUESÕPE	18
5. ÜLDOSKUSED	20
5.1. LAPSE ÜLDOSKUSTE ARENG VANUSETI	20
5.1.1. KAHEAASTASED	20
5.1.2. KOLMEAASTASED	21
5.1.3. NELJA-AASTASED	22
5.1.4. VIIEAASTASED	23
5.1.5. KUUEAASTASED	23
5.1.6. SEITSMEAASTASED	24
6. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSTE VALDKONDADE EESMÄRGID, SISU NING KORRALDUS NING KORRALDUS. VALDKONDADE EELDATAVAD TULEMUSED VANUSELISELT	26
6.1. VALDKONDADE EESMÄRGID, SISU JA KORRALDUS	26
6.1.1. MINA JA KESKOND	26
6.1.2. KEEL JA KÕNE	27
6.1.3. EESTI KEEL KUI TEINE KEEL	28
6.1.4. MATEMAATIKA	29
6.1.5. KUNST	29
6.1.6. MUUSIKA	30
6.1.7. LIIKUMINE	31
6.2. LAPSE EELDATAVAD ÕPITULEMUSED VANUSELISELT	31
6.2.1. KUNI KAHEAASTASELT	31
6.2.2. KAHE- KUNI KOLMEAASTASELT	35
6.2.3. KOLME- KUNI NELJAAASTASELT	41

6.2.4. NELJA- KUNI VIIEAASTASELT	47
6.2.5. VIIIE- KUNI KUUEAASTASELT	55
6.2.6. KUUE- KUNI SEITSMEAASTASED	63
7. INDIVIDUAALNE TÖÖ	72
8. ERIVAJADUSEGA LAPSE TOETAMINE	73
8.1. ÜLDPÕHIMÕTTED	73
8.2. ERIVAJADUSTEGA LASTE ARENGU TOETAMINE	73
8.3. TÖÖ ERIVAJADUSTEGA LASTEGA. MEESKONNATÖÖ KORRALDAMINE	74
8.4. SEKKUMISE PÕHITÕED	75
9. KOOSTÖÖ LAPSEVANEMATEGA. NÕUSTAMINE	76
10. LAPSE ARENGU HINDAMINE	79
10.1. KOOLIVALMIDUSE HINDAMINE	80
11. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD	82
 Lisa 1. INDIVIDUAALNE ARENDUSKAVA	 83
Lisa 2. KOOLIVALMIDUSE KAART	86
Lisa 3. HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA LAPSE ISELOOMUSTUS	88

1. TARVASTU LASTEAIA ÕPPEKAVA ALUSED

Tarvastu Lasteaia õppekava koostamise aluseks on **riiklik õppekava** ja **igakülgset terviseedendamist toetava kasvatuse** põhimõtted.

Õppekava on lasteaia õppe- ja kasvatussüsteemi eesmärgistamise ja organiseerimise alusdokumendiks.

Meie ÕPPEKAVA ALUSED on:

1. Meil on **turvaline ja rõõmsameelne, arendav ja mänguline õpikeskkond.**
2. Meie lasteaia tegevus on **avatud peredele.**
3. Kujundame **tervislikku eluhoiakut** läbi erinevate tegevuste.
4. Tutvustame **rahvakultuuri** ja **kodulugu.**
5. Tekitame **huvi** õpitava vastu läbi **lapse isikupäraga** arvestamise.
6. Koos lapsega **uurime maailma** meie ümber.

Õppe- kasvatustegevustes lähtume:

- **aastaaegadest**
- **rahvakalendri tähtpäevadest**
- **ümbritsevast elust**
- **laste huvidest**

Ainevaldkondade käsitlemisel kasutame palju **integreeritud tegevusi.**

Erinevad tegevused seome tervikuks **ühtse nädala teema** abil.

2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUS LASTEAIAS

2.1. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID

Meie õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on kodu ja lasteaia koostöös:

- lapse kehalise, vaimse, sotsiaalse, kõlbelise ja esteetilise arengu toetamine;
- lapsele turvalise ja igakülgset arengut soodustava keskkonna loomine;
- lapse kasvamise soodustamine tegutsemistahteliseks, vastutus-, otsustus- ja valikuvõimeliseks;
- lapse toetamine iseenda ja ümbritseva maailma mõistmisel;
- perede toetamine ja nõustamine õppe- ja kasvatusküsimuste lahendamisel.

Peame tähtsaks säilitada ja arendada tasakaalustatult laste tervise kõiki valdkondi – füüsilist, vaimset, emotsionaalset, sotsiaalset ja eetilist.

Laste tervisekasvatuses kasutame palju integreeritud tegevusi ja mängulist vormi.

Eesmärgiks on:

- laste tervisekäitumise kujundamine alates võimalikult varasest east lastele meeldivate tegevuste kaudu;
- koostöös peredega tunde kasvatuse, liikumisharjumuse kujundamise ja terveolemise soovi edendamine.

Meie EESMÄRGIKS on, et meie lasteaia lõpetanud laps:

- teadvustab iseennast, tema positiivne minapilt tugevneb
- saab hakkama enese valitsemisega ja tuleb toime igapäevaeluga
- käitub sõbralikult ja viisakalt, tunneb häid käitumistavasid ja mõistab nende vajalikkust
- õpib mängides, huvitub ümbritsevast maailmast, tahab kogeda uusi väljakutseid õppimisel
- tuleb toime koolis
- käitub ohutult igapäevaelus ja liikluses
- tunneb liikumisest rõõmu ja teab, kuidas käituda tervislikult
- on loov, oskab nautida kunsti- ja muusikategevusi
- huvitub loodusest ja saab ettekujutuse inimese sõltuvusest loodusest ning vastutusest keskkonna suhtes
- on tuttav koduloo ja rahvakultuuriga
- mõistab võrdõiguslikkust ja iga inimese erilisust
- oskab teha valikuid, vastutab õppimise eest ja väärtustab enda ning teiste tööd
- omab toetavat ja sõbralikku peret.

2.2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED

Meie õppe ja kasvatustegevuse põhimõtted eelnimetatud eesmärkide täitmiseks on:

- lapse tervise hoidmine ja tugevdamine, tema emotsionaalse, kõlbelise, esteetilise, sotsiaalse, vaimse ja kehalise arengu soodustamine
- lapse austamine ja tema isiksuseks kujunemise toetamine, õpetaja eeskuju laste väärtushinnangute kujunemisel
- lastele mänguks, õppimiseks ning igakülgseks arenguks soodsa keskkonna loomine
- tihe koostöö peredega ja perede kaasamine

- lapse loovust, iseseisvust ja sisemist aktiivsust vallandavate meetodite (mängulisus, toetumine lapse individuaalsetele tugevatele külgedele, komplekstegevused ja aktiivõppemeetodid) kasutamine
- õppe- ja kasvatustegevuse vastavus päevakavale; tegevuste tasakaalustatus ja vaheldumine: võimaluste pakkumine nii individuaalseteks, grupi- kui ühistegevusteks; vahelduvad aktiivsed ja vaiksed tegevused, toa- ja õuetgevused, õpetaja ja laste poolt algatatu jne
- valikuvõimaluse pakkumine: sarnaste eesmärkide saavutamine, teadmiste ja oskuste rikastamine ja kinnistamine erinevate vahenditega, igale lapsele individuaalselt sobiva arendava tegevuse pakkumine
- kaaslastega arvestamine, oma soovide ja mõtete avaldamine ning lugupidamine ümbritseva vastu, viisaka suhtlemise ja käitumise väärtustamine
- eesti kultuuritraditsioonide väärtustamine, kohaliku kultuuripärandi tundmine ja teistest rahvustest või kultuuridest pärit laste eripärade arvestamine
- tervislike eluviiside ja hea käitumise harjumuste kujundamine
- õppe- ja kasvatustegevusi seob koduloolisuse põhimõte, arvestatakse järk-järgulisuse, lähemalt kaugemale, lihtsamalt keerulisemale printsiipe.
- personali ühtsed nägemused kasvatusprobleemidele, kompetentsus ja valmidus koostööks nii omavahel kui lastevanematega.

Õppimine on pidev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms. Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära: võimeid, kultuurilist tausta, vanust, sugu, tervislikku seisundit jne. Lasteaia personal on laste arengu suunaja ning arengut toetava keskkonna looja.

Laps on õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja ja tegutseja. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima.

3. LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA

3.1 LASTEASUTUSE LIIK JA ERIPÄRA

Tarvastu Lasteaed on munitsipaalõppeasutus. Lasteaed on koolieast noorematele lastele hoitu ja alushariduse omandamist võimaldav õppeasutus. Tarvastu Lasteaed moodustatakse Tarvastu Lasteaed Naeruvõru ja Vambola Lasteaia ümberkorraldamise tulemusena 01. septembril 2016. Lasteaed paikneb kolmes eraldi asuvas hoones Mustla alevikus, Soe külas ja Kärstna külas. Lasteaias töötavad sõimerühm, liitrühmad ja lasteaiarühmad. Igal rühmal on oma nimi ja sümboolika.

Lasteaial on õppe- ja kasvatustegevuse arendamiseks, analüüsimiseks ja juhtimiseks vajalike otsuste vastuvõtmiseks pedagoogiline nõukogu.

Lasteaia juures tegutseb alaliselt lasteaia hoolekogu, kelle ülesandeks on jälgida, et õppe- ja kasvatustegevus vastaks laste arengule ja huvidele ning luua koostöös personaliga lasteaia tööks ning õppe- ja kasvatustegevuse edukaks kulgemiseks vajalikud tingimused.

Lasteaia eripära:

Keskkonnakasvatus: õppetööd mitmekesistavad temaatilised, rahastatud loodusprojektid (Perekeskne loodusõpe I, II, III). Kõik lasteaiahooned asuvad looduslikult kaunites kohtades.

Õuesõpe: kaunis ümbrus ja mitmekesine looduskeskkond võimaldavad tegevusi läbi viia väljaspool rühmaruumi.

Tervise edendamine: liikumist ja matkamist võimaldav ümbrus toetab igapäevast tervisekasvatust. TEL meeskonna eestvedamisel on tervisekasvatus ja lasteaia turvalisus tähelepanu keskmes ning toetatud erinevatest Viljandi Maavalitsuse Tervisekabineti projektidest.

Koostöö peredega ja kogukonnaga: kogukonna ja perede toetus ja koostöö on õppekasvatustöö oluline osa ning alus.

Lasteaial on oma traditsioonid.

Lasteaias toimub õppe- ja kasvatustegevus eesti keeles.

Lasteaed töötab tööpäevadel esmaspäevast kuni reedeni kl 7.00-19.00

3.2 PEDAGOOGILINE NÕUKOGU

3.2.1. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU ÜLESANNE

1. Lasteaia pedagoogilise nõukogu ülesanne on lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevuse analüüsimine ja hindamine ning direktorile, hoolekogule ning omavalitsusele õppe- ja kasvatustegevuse parandamiseks ettepanekute tegemine.
2. Pedagoogiline nõukogu juhindub oma tegevuses koolieelse lasteasutuse seadusest, lasteaia põhimäärusest, Tarvastu Vallavalitsuse- ja Volikogu ning lasteaia hoolekogu otsustest ning käesolevast tegutsemise korrast.

3.2.2. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU KOOSSEIS

1. Pedagoogilise nõukogu koosseisu kuuluvad lasteaia kõik pedagoogid (direktor, õppejuht, õpetajad ja logopeed - eripedagoog).
2. Oma töö korraldamiseks valib pedagoogiline nõukogu oma liikmete hulgast protokollija.
3. Pedagoogilise nõukogu liige on kohustatud teatama oma puudumisest.

3.2.3. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU ÕIGUSED JA LIIKMETE VASTUTUS

Pedagoogiline nõukogu:

1. Koostöös direktoriga tagab lasteasutuse tulemusliku töö;
2. teeb direktorile ja vallavalitsusele ettepanekuid lastele soodsa arengukeskkonna tagamiseks;
3. analüüsib ja annab hinnangu lasteaia õppe- ja kasvatustegevusele;
4. vaatab läbi ja esitab direktorile kinnitamiseks lasteaia õppekava;
5. analüüsib ja annab hinnangu lasteaia õppekavas olevate eesmärkide täitmisele;
6. otsustab lasteaia aastateema, arvestades ka hoolekogu ettepanekuga;
7. otsustab rühma töö planeerimise (perioodilisus, kord) vormid;
8. vaatab läbi ja esitab kinnitamiseks direktorile ja hoolekogule rühmade tegevus- ja päevakavad;
9. otsustab individuaal-arenduskavade koostamise erivajadustega (puudega lapsed, koolipikenduse saanud lapsed, andekad lapsed) lastele;
10. otsustab lapse arengu hindamise kriteeriumid ja vormid;
11. töötab välja ja kinnitab rühmade dokumentatsiooni vormid võttes aluseks lasteaia asjaajamise korra;
12. töötab välja kooliminevatele lastele esitatava õiendi vormi;
13. koostab pedagoogilise nõukogu tööplaani lasteaia-aastaks;
14. kontrollib otsuste täitmist;
15. valib pedagoogide esindaja hoolekogusse.

3.2.4. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU TEGEVUSE PLANEERIMINE

1. Pedagoogiline nõukogu koostab igaks aastaks tööplaani, milles on:
 - 1.1. tegevuse eesmärgid;
 - 1.2. tegevuse sisu (temaatika);
 - 1.3. ülesannete täitmise tähtaeg;
 - 1.4. ülesannete täitjad.

3.2.5. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU KOOSOLEKUTE LÄBIVIIMINE

1. Pedagoogilise nõukogu töövorm on koosolek, mis toimub vähemalt üks kord kvartalis esimehe või lasteaia direktori ettepanekul.
2. Korraldise koosoleku kutsub kokku lasteaia direktor.
3. Koosolekust võivad osa võtta pedagoogilise nõukogusse mittekuuluvad isikud direktori loal.
4. Koosolekuid juhatab lasteaia direktor.
5. Koosolekutel arutamisele tulevate küsimuste ettevalmistamist ning asjakohaste materjalide eelnevat tutvustamist liikmetele korraldab direktor.

6. Koosoleku toimumise aeg ja päevakord teatatakse liikmetele vähemalt üks nädal enne koosoleku toimumist.
7. Igal liikmel on õigus avaldada oma arvamust, esineda arutatavates küsimustes selgitustega ning teha otsuse suhtes ettepanekuid.
8. Pedagoogiline nõukogu on otsustusvõimeline, kui koosolekul on esindatud pooled nõukogu liikmetest.
9. Pedagoogilise nõukogu koosolekud protokollitakse. Protokoll kantakse:
 - 9.1. koosoleku toimumise aeg ja koht;
 - 9.2. koosoleku algus- ja lõpuaeg;
 - 9.3. koosoleku juhataja ees- ja perekonnanimi;
 - 9.4. koosolekust osavõtnud ning koosolekult puudunud liikmete ees- ja perekonnanimed;
 - 9.5. koosolekule kutsutud isikute ees- ja perekonnanimed ning nende ametinimetused;
 - 9.6. kinnitatud päevakord;
 - 9.7. koosolekul sõnavõtnud isikute nimed ja sõnavõtu lühike sisu;
 - 9.8. vastuvõetud otsused;
 - 9.9. protokollija ees- ja perekonnanimi;
 - 9.10. direktori ja protokollija allkirjad.
10. Pedagoogilise nõukogu koosoleku protokollid koos muude nõukogu töösse puutuvate materjalidega säilitatakse lasteaia ühistel alustel lasteaia muude dokumentidega.

3.2.6. PEDAGOOGILISE NÕUKOGU OTSUSED JA NENDE TÄITMINE

1. Pedagoogilise nõukogu otsused võetakse vastu üldjuhul avalikul hääletamisel; otsus võetakse vastu lihthäälteenamusega. Poolt- ja vastuhäälte ühtlasel jagunemisel on otsustavaks direktori häälel.
2. Otsuste täitmist korraldab lasteaia direktor koostöös direktori asetäitja ja pedagoogidega.
3. Pedagoogilise nõukogu poolt vastu võetud otsused on avalikud ning asjast huvitatud isikul on õigus nendega lasteaias tutvuda.

3.2.7. OTSUSTEGA MITTENÕUSTUMINE

1. Pedagoogilise nõukogu otsusega mittenõustumisel on huvitatud isikul õigus pöörduda avaldusega lasteaia õppe-kasvatustegevuse üle riiklikku järelvalvet teostava ametniku poole viie tööpäeva jooksul arvates otsuse vastuvõtmisest.
2. Lasteaia õppe-kasvatustegevuse üle riiklikku järelvalvet teostav ametnik on kohustatud vastama punktis 1 nimetatud avaldusele kümne tööpäeva jooksul arvates selle saamisest.

3.2.8. ARUANDLUS

1. Lasteaia-aasta jooksul pedagoogilise nõukogu poolt tehtud otsustest ja nende täitmisest ning õppe-kasvatustöö tulemustest esitab pedagoogilise nõukogu esimees aruande üks kord aastas lasteaia hoolekogule ja vallavalitsusele või volikogule. Aruanne kajastab õppe-aasta jooksul tehtud tööd ja plaane uueks õppeaastaks.

3.3. HOOLEKOGU

Hoolekogu on alaliselt tegutsev organ, kelle ülesanne on jälgida, et õppe- ja kasvatustegevus vastaks laste arengule ja huvidele ning teha sellesuunalist koostööd lasteasutuse personaliga. Lasteasutuse kõigi rühmade vanemad valivad õppeaasta algul hoolekogu koosseisu üks või kaks esindajat. Lisaks neile nimetab vallavolikogu hoolekogu koosseisu ühe isiku, kes jälgib lasteasutuse tegevuse vastavust valla huvidele. Direktor esitab hoolekogu koosseisu vallavalitsusele kinnitamiseks ühe kuu jooksul õppeaasta algusest arvates.

Hoolekogu:

- kuulab ära direktori aruande lasteasutuse õppe- ja kasvatustegevusest ning majandamisest;
- annab direktorile ja vallavalitsusele soovitusi lasteasutuse eelarve koostamisel ja eelarvevahendite otstarbekaks kasutamiseks;
- teeb direktorile ja vallavalitsusele ettepanekuid lastele soodsa arengukeskkonna tagamiseks;
- osaleb oma esindaja (esindajate) kaudu direktori vaba ametikoha täitmiseks korraldatud konkursi komisjoni töös;
- otsustab lapse toidukulu päevamaksumuse;
- otsustab teisi käesoleva seaduse või vallavolikogu otsusega hoolekogu pädevusse antud küsimusi.

Hoolekogul on õigus saada direktorilt ning valla- või linnavalitsuselt oma tööks vajalikku informatsiooni.

Oma töö korraldamiseks valib hoolekogu oma liikmete hulgast esimehe ja tema asetäitja.

Hoolekogu töövorm on koosolek, mis toimub vähemalt üks kord kvartalis hoolekogu esimehe või direktori ettepanekul.

4. RÜHMADE ÕPPE- JA KASVATUSKORRALDUS (sh RÜHMADE TEGEVUS- JA PÄEVAKAVAD)

Rühmade õppe- ja kasvatustegevus on vastavuses koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga ja Tarvastu Lasteaia õppekavaga, arvestatud on laste arengut, vanust, rühma eripära ja tervislikkuse ja tasakaalu põhimõtteid.

Konkreetsed tegevused planeeritakse rühma päevakavasse kuu kaupa, neid seovad tervikuks lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevad teemad.

Lapse arengus on suur tähtsus mängul, selleks peab kõige enam aega jääma.

Tervise seisukohalt on oluline, et laps viibiks võimalikult palju värskes õhus.

4.1. TARVASTU LASTEAIA SÕIMERÜHMA PÄEVAKAVA

7.00	avame lasteaia ukseid
7.00 – 8.45	lasteaeda tulek, mäng
8.45 – 9.15	hommikusöök
9.15 – 9.30	hommikuring
9.30 – 10.45	õppetegevused
10.45 – 11.45	õuesolek
11.45 – 12.00	ettevalmistus lõunasöögiks
12.00 – 12.30	lõunasöök
12.30 – 15.00	puhkeaeg
15.00 – 16.00	õppetegevused
16.00 – 16.30	õhtuode
16.30 – 19.00	mäng; individuaalsed tegevused, kojuminek

4.2. TARVASTU LASTEAIA AIA- JA LIITRÜHMA PÄEVAKAVA

7.00	avame lasteaia ukseid
7.00 – 8.45	lasteaeda tulek, mäng
8.45 – 9.15	hommikusöök
9.15 – 9.30	hommikuring
9.30 – 11.00	õppetegevused
11.00 – 12.15	õuesolek
12.15 – 12.30	ettevalmistus lõunasöögiks
12.30 – 13.00	lõunasöök
13.00 – 15.00	puhkeaeg
15.00 – 16.00	õppetegevused
16.00 – 16.30	õhtuode
16.30 – 19.00	mäng; õuesolek; individuaalsed tegevused, kojuminek

4.3. RÜHMADE TEGEVUSKAVAD

Õppe- ja kasvatustegevuse sisu lähtub koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast, on vastavuses Tarvastu Lasteaia õppe- ja kasvatuseesmärkidega, arvestab üldtunnustatud pedagoogilisi printsiipe ning laste arengut ja eripära konkreetsetes rühmas.

Õppe- ja kasvatustegevus lasteasutuses toimub päevakava alusel, mis määrab laste eale vastava päevarütm, une- ja ärkveloleku aja, kus vahelduvad igapäevatoimingud, laste vabategevused ning lasteasutuse õpetaja kavandatud õppe- ja kasvatustegevused.

Õppe- ja kasvatustegevuse sisu on esitatud viies põhivaldkonnas. Lisaks neile on ära toodud ka õppekava läbivate ainete – tervisekasvatuse ainekava.

Rühma õppeplaani hoitakse rühma õppe- ja kasvatuspäeviku juures. Arvestust plaani täitmise kohta peetakse päevikus, sissekandeid tehakse iga päev.

Planeeritud õppe- ja kasvatustegevusi on rühmade nädala tegevuskava alljärgnevalt:

Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonnad	Lasteasutuse õpetaja kavandatud õppe- ja kasvatustegevused	Tegevuskordi nädalas		
		kuni 3aastased	3–5aastased	5–7aastased
Keel ja kõne	Keel ja kõne	2	2	2
	Lugemine ja kirjutamine	0	1	2
Mina ja keskkond	Mina ja keskkond	1	2	1/2
	Matemaatika	1	1	1/2
Liikumine	Liikumistegevused	2	3	3
Muusika	Muusikategevused	2	2	2
Kunst	Kunstitegevused	2	3	4
		11	14	19

Lapse elu ja ümbritsevat keskkonda käsitlevad teemad on integreeritud õppe- ja kasvatustegevustesse

Planeeritud õppe-kasvatustegevused ei pea alati toimuma rühmaruumis, need võib läbi viia ka õues või jalutuskäikudel, et võimaldada lastel rohkem värskes õhus viibida.

Õppetöö lasteasutuses toimub aastaringselt. Süvendatud õppetöö toimub 1. septembrist 31. maini, 1. juunist – 31. augustini toimub õpitu kinnistamine.

4.4. MÄNG

Mäng on väikese inimese kõige tähtsam töö. Mänguga täidetud lapsepõlv on aluseks sügavale ja laiale, kogu elu kestvale õppimisoskuste kujunemisele. Loovmäng on selle kõige loomulikum väljund. Täiskasvanute töö on võimaldada lapsele selleks sobiv pinnas. Kõige parem arengunäitaja on lapse mänguoskus, oma teadmiste ja oskuste kasutamine loovas mängus. Loovmäng on iseenesest arenev tegevus, mille abil lapsed kontrollivad, selgitavad ja suurendavad enese ja maailma mõistmist. Mängu kestvus sõltub lapse vanusest ja arengutasemest. Püsivust nõudvate mängude jaoks vajab laps piisavalt aega, mis võib ulatuda 15- 45 minutini. Mängu juhendamine võib olla *otsene* või *kaudne*.

Otsese juhendamise meetoditeks on suuline juhendamine, näidismäng või kaasamängimine. Näidismäng sobib hästi väikelaste juhendamiseks. Kaasamängimine on vajalik kui laste koosmäng ei hakka sujuma või puudub ettekujutus mängu kulust ja vahendite kasutamisest. Kaasamängimisel õpetaja näitab erinevaid rolle ja nende juurde kuuluvaid tegevusi.

Kaudse juhendamise meetoditeks on aja, ruumi ja vahendite piisavuse tagamine, laste tegevuskeskkonna kujundamine ja mängurühmade moodustamine.

Mängu juhendamise ülesanded:

- laiendada mängu temaatikat,
- rikastada ja süvendada mängu sisu,
- arendada lastevahelisi suhteid,
- innustada iseseisvalt mängima,
- hoolitseda mänguvõimaluste eest,
- näidata uute mänguvahendite ja materjalide kasutamisevõimalusi,
- tagada reeglipäraselt piisavalt mänguaega.

Mäng peegeldab lapse arengut. Mängu analüüsimine annab väärtuslikku teavet lapse arengutasemest ja vajadustest.

4.4.1.MÄNGUDE LIIGID

LOOVMÄNGUD – laps valib ise mängu teema, vahendid ja sisu. Mängides annab ta mängule oma isiksusliku tähenduse ehk mõtte.

Loovmängud on:

- Rollimängud – laps võtab kellegi (nt arsti) rolli ja käitub selle kohaselt (nt kirjutab retsepti). Iga roll sisaldab teatud isiku käitumist ja tegevuse reegleid.
- Ehitismäng – ümbritseva elu kajastamine erinevates ehitistes ja nendega seotud tegevustes.
- Lavastusmäng – sisu, rollide ja tegevuse aluseks on ühe või teise kirjandusteose süžee või sisu. Siin lapsed eristavad kindlaid rolle ning taastavad sündmusi kindlas järjekorras.

REEGLIMÄNGUD – on kindlate reeglite ja struktuuriga, mis aitavad muuta õppimise lapse jaoks köitvaks, ühendades mängu emotsionaalset ja tunnetuskülge. Siin tuleb jõuda teatud saavutuse või tulemuseni. Reeglimängudeks on põhiliselt õppe-, laulu-, laua-, liikumis- ja võistlusmängud. Olulisemad on õppemängud.

ÕPPEMÄNGUD – eesmärk on äratada huvi mängimise vastu, arendada lapse sensoorseid võimeid ning võimaldada omandada erinevate vahenditega mängimise kogemusi. Mängides erinevate esemetega, tutvub laps nende omadustega (värvus, suurus, vorm, otstarve). Esemete omadusi õpib ta tundma eri meelte (nt kompimise, maitsmise, haistmise) kaudu. Ta õpib esemeid võrdlema, liigitama, üldistama ja kirjeldama.

4.5. TERVISEKASVATUS

Peame tähtsaks säilitada ja arendada tasakaalustatult lapse tervise kõiki valdkondi.

Laste tervisekasvatuses kasutame palju integreeritud tegevusi ja mängulist vormi.

Eesmärgiks on:

- laste tervisekäitumise kujundamine alates võimalikult varasest east lastele meeldivate tegevuste kaudu;
- koostöös peredega tunde kasvatuse ja terveolemise soovi edendamine;

- saada teadmisi oma keha kohta, õppida tundma iseennast ja oma keha tähtsamate elundite tegevust.

Maailma Tervishoiu Organisatsioon on defineerinud tervist kui füüsilise, psüühilise, emotsionaalse, vaimse ja ühiskondliku heaolu seisundit.

Terviseedendamist toetava kasvatus eesmärgid:

1. Füüsilise kasvatus eesmärgid: omaalgatuslikkus erinevates situatsioonides, oma tervise seonduvate põhiteadmiste ja -harjumuste omandamine, tervise ja meelte säilitamine ja arendamine, spordist ja tegutsemisest tuleneva heaolutunde kogemine, igapäevase spordivajaduse rahuldamine.

2. Psüühilise kasvatus eesmärgid: teadmiste hankimise tahe; uudishimu äratamine ja rahuldamine; keelelise väljenduse, mõtlemise ja loovuse arendamine; uute teadmiste omandamisviiside õppimine; võime mõelda selgelt ja loogiliselt.

3. Emotsionaalse kasvatus eesmärgid: positiivse minapildi kujundamine ja enesetunde tugevdamine, tahtemaduste arendamine, erinevate tunnete väljendamine ja enesevalitsemise õppimine, avameelsuse väärtustamine ning empaatia arenemine. Looduses ja kunstis ilu märkamine, kaitsmine ja säilitamine, esteetiliste kogemuste rikastumine, kunsti eri liikidega tutvumine, erinevate väljendusvahendite kasutamine ja loovuse arenemine.

4. Eetilise kasvatus eesmärgid: armastuse ja vastutuse arenemine keskkonna ja looduse suhtes, vahe tegemine hea ja halva, õige ja vale vahel, negatiivne suhtumine vägivalda ning meelerahu saavutamine.

5. Sotsiaalse kasvatus eesmärgid: kooseluga seonduvate reeglite omandamine, koostöö ja teiste märkamine, vastutusoskuse arenemine ja erinevate arvamuste tunnustamine ning tülide lahendamise leidmine.

Laste väärtushinnangud kujunevad erinevate eeskujude, mõjutuste ja laste endi kogemuste kaudu, mida mõjutab tegevuse meeldivus lapsele. Suur osa tervise säilitamisel on tervislikul eluviisil ja positiivsel ellusuhtumisel ning elukeskkonnal.

Lapse tervise tugevdamisel on olulised lastevanemate teadmised tervislikust eluviisist, eriti aga nende igapäevane tervisekäitumine. Väga tähtis on kodu ja lasteasutuse koostöö ja ühised tõekspidamised lapse tervise väärtustamisel.

Tervisekasvatust käsitletakse **erinevate õppetöö vormidena**, eelistades sageli **mängulist vormi**. Tervisekasvatus läbib **erinevaid õppe- ja kasvatusteemasid** kogu õppeperioodi jooksul.

Enamike nädalateemade puhul käsitletakse tunde kasvatust, ohutust igapäevaelus ning tervislikke eluviise, mängitakse liikumis- ja situatsioonimänge, kujundatakse ja kinnistatakse hügieeniharjumusi. Tegevustes ja valikutes saadakse kogemusi, mis on vajalikud harjumuste kujunemiseks. Tervisekasvatuse mänguline käsitlus püüab toetada laste soovi olla terve ning anda selle saavutamiseks teadmisi.

Kogu tervisekasvatuse põhieesmärk on terviseteadmiste ja terviseoskuste ning tervisekäitumise arendamine. Tervisekasvatus peab õpetama kriitiliselt mõtlema ja probleeme lahendama, olema vastutustundlik ja aktiivne tegutseja ning iseõppija. Seega on tervisekasvatuse eesmärgiks igakülgse terveoleku motivatsiooni kujundamine, seejuures peame väga tähtsaks koostööd lasteaiaga ja kodu vahel.

Ülesanded:

- lastele teadmiste andmine oma tervise hoidmiseks ja tugevdamiseks;
- lapses arusaamise kujundamine terve-olemise ja tervena püsimise vajalikkusest;
- soodsa keskkonna tagamine lapse tervise säilitamiseks ja arendamiseks.

Tervisekasvatuse eesmärgiks on, et lasteaia tervisekasvatuse õppekava läbinud **laps**:

- oskab ja tahab olla terve
- teadvustab iseennast ja oma tundeid ning mõistab, et ka teistel inimestel on tunded
- tunneb rõõmu liikumisest
- teab, kuidas tervislikult toituda
- oskab hoolitseda oma hammaste eest
- oskab käituda ohutult igapäevaelus
- suhtub hoidlikult loodusesse
- on kogenud keskkonda ja eeskuju tervete eluviiside kujunemiseks

Tervisekasvatuse teemad:

Tervise väärtustamine – tervis (vaimne, emotsionaalne, sotsiaalne, füüsiline), haigus, inimese tervist mõjutavad tegurid; tervisekäitumine (tervislik toitumine, eakohane ja piisav kehaline aktiivsus, puhkus ning uni); hea tuju, teiste arvestamine, riskikäitumine (vägivald, ohtlike olukordade loomine, ebatervislik toitumine jm).

Hügieen – isiklikud hügieenitarbed ja kasutamise reeglid, pesemise tähtsus ja regulaarsus, hügieeni olulisus haiguste ärahoidmisel, ümbruse korrastamine ning keskkonna puhtuse eest hoolitsemine.

Hammaste tervis – hammaste hooldamise vahendid, terve hammaskonna hoidmine (tervislik toitumine, regulaarne hammaste läbivaatus hambaarsti juures, regulaarne ning õige hammaste harjamine/pesemine).

Tervislik toitumine – toidu vajalikkus lapse arengule ja tervisele, erinevad toiduained ja toiduainete rühmad, toiduainete päritolu, tervisliku toitumise põhimõtted, taldrikureegel, toidupüramiid, lapse arengule ja tervisele esmatähtsad toiduained igapäevases toidus, lauakombed, ohud köögis.

Inimkeha – kehaosad; meeleelundid; süda ja kopsud nende ülesanne; tüdruk ja poiss.

Ohutus ja turvalisus – ohud erinevates situatsioonides ja keskkondades, turvaline käitumine ohtlikus situatsioonis, hädaabinumber ja selle kasutamine; oskuslik tegutsemine eksinuna metsa, linnas jms, turvalise käitumise reeglid, lihtsamad esmaabivõtted; keeldumine last ohustavatest tegevustest.

Tervisekasvatuse sisu:

Tervise teemasid käsitletakse lasteaias vastavalt vanusegruppidele.

Sõimerühmas

- puhtuse ja korraarmastuse arendamine;
- õiged söömisharjumused;
- hammaste tervishoid.

Keskmises rühmas:

- puhtuse ja korraarmastuse arendamine;
- õiged söömisharjumused;
- hammaste tervishoid;
- oma kehaosade tundmine;
- karastamine;
- tervislik toit;
- uni;
- sooline kasvatus;
- kahjulikud harjumused;
- ohtude vältimine.

Koolieelikute rühmas jätkub tervisekasvatus samade põhimõtete järgi põhjalikumalt. Lastele püütakse teemasid esitada probleemidena, millele tuleb leida lahendusi.

Terviseedendamise puhul on oluline, et lapsed ise oleksid avatud ja võtaksid vestlusest aktiivselt osa, avaldaksid oma arvamust, tooksid omapoolseid näiteid ja räägiks kogetust. Aasta jooksul planeeritud üritused tervisekasvatuse raames on: sügisesed spordipäevad, leivanädal, matkad; talvine tervisepäev – Kärstna võimlas, vastlapäev; kevadel – südamenädal, salatinädal, tervise kõnd koos vanematega, kevadised spordipäevad, tervisematk, oska anda esmaabi.

Kindel koht terviseõpetuses on pühendatud loodushoiule ja keskkonnale, kus me elame. Tervisekasvatuse mitmekesistamine lasteaias on jätkuv koostöö nii lasteaija õpetajate, kui ka lastevanematega. Kõik see aitab kaasa tervise väärtustamisele ja edendamisele juba varasest lapseest.

4.6. ÕUESÕPE

Õuesõpe on õppimine ehedas keskkonnas vahetu kogemise, isetegemise ja kogetu teistele vahendamise teel.

On hea teada, et me mäletame:

50 % sellest, mida kuuleme-näeme;

70 % sellest, mida arutame;

80 % sellest, mida kogeme;

90 % sellest, mida teistele õpetame.

Õuesõpe on nõ teadlikult planeeritud õppe- ja kasvatustegevus, mis lähtub nädala eesmärkidest ja teemast ning millesse on lõimitud kõik teised valdkonnad vastavalt võimalustele. Lastel peab saama õues õppimine harjumuseks. On oluline, et nad tunneksid ennast iga ilmaga hästi ja turvaliselt: nad on soojalt riides, oskavad ennast kuivana hoida, saavad õppida läbi nauditava mängu ning tunnetavad looduse seost kõigi ja kõigega. Loodus on suurepärane õppematerjal. Me anname võimaluse rakendada erinevaid meeli, et iga laps avastaks enese jaoks kõige sobivama õppimise viisi. Selleks leiame lastele sobiva keskkonna võimaldamaks lastel uurida, avastada ja vahetuid kogemusi hankida. Otsime võimalusi viia lapsed kokku koduloomadega. Kuigi Fred Jüssi on öelnud, et leidmaks midagi uut, tuleb kõndida tuntud rajal, kuna kõik on pidevas muutumises, on väga rikastavad erinevad matkad väljaspoole tavapiirkonda. Õuesõppe läbiviimise õnnestumiseks kaasame sellesse abiõpetaja, jagame kogemusi kolleegidega, teeme omavahel koostööd.

Teeme lastevanematega koostööd, et lapsed oleksid vastavalt ilmastikule riides (vihmakeep, kindad, sokid, sall, müts, fliis, kilepüksid, kummikud). Õuesõppe läbiviimiseks on hea kasutada mitmekesist õueala, liivakasti, muruplatsi, suuri kive, kände, voolavat vett, metsakeskkonda, lõkkeplatsi jne.

Õuesõppe puhul on oluline:

- Otsustada: kus, miks, millal ja kuidas seda läbi viia.
- Mõelda konkreetsemalt läbi planeeritava tegevuse etapid:
 1. Avaring (häälestamine, eelnevate teadmiste aktiveerimine jm).
 2. Tegevused (käsi, süda ja pea koostöös).
 3. Lõpuring (pantomiim, joonistus, luuletus, tants, mudel, skulptuur jne). See on tagasiside ehk peegeldamine. Millegi valmistegemine (herbaariumkaart kile all; värvi, suuruse või kuju järgi sorteeritud loodusobjektid, liiva- või lumeskulptuurid jne).
- Leida, milliseid vahendeid selle läbiviimiseks vajatakse: istumisalused, värvilised nõörid, gaasirätikud, viled, kirjutusalused, välimäärarajad, tugevad kileümbrikud, luubid, täringud, pallid, vaiad, rõngad, valged linad, binoklid, sõelad, mõõdulindid, ämbrid, labidad, kogumiskarbid, värvikriidid, taskulambid, joogipudelid või topsid jne.

Õpetajatel on lihtsam oma tegevust mõtestada, kui nad järgivad õuesõppe tegevuse hindamiseks koostatud küsimustikku. Õuesõppe integreerimiseks lasteaiaellu on oluline, et nii õpetajad kui ka lapsevanemad mõistaksid selle tähtsust.

Õuesõppe on tihedas seoses nn "värskusefaktoritega" (roheline, liikumine, tervislik toitumine). Kui esimese kahe faktori tagavad iga rühma liikumisõpetajad, siis viimase faktori eest vastutab kokk, kes koostab lastele sobiva menüü. Edaspidi liigume suunas, et iga rühma osa õuesõppes oleks senisest oluliselt suurem. Lapsevanemate kaasamiseks õuesõppe läbiviimisesse oleme korraldanud pereüritusi looduses, mis on toonud siiani vaid positiivset järelkaja.

5. ÜLDOSKUSED

TUNNETUSOSKUSED – oskus tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse, st oskus juhtida taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni. Tunnetustegevuse all mõistetakse lapse üldise vaimse tegevuse, spetsiifiliste keeleliste võimete ja kogemuste koostoimet.

ÕPIOSKUSED – lapse suutlikkus hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õppimisvõime tähendab lapse suutlikkust õppida uusi oskusi ja mõisteid, saada aru ümbruskonnas toimuvatest sündmustest, kasutada mälu sihipäraselt ja täpselt ning lahendada väiksemaid probleeme. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel.

MÄNGUOSKUSED – laps saab mängu kaudu kogemusi, elamusi ja uusi teadmisi, mõtleb mängides, harjutab oskusi ning lihvib ühiselu vilumusi. Ta proovib ja uurib mängus pärismaailma asju, arutleb ja hindab tegelikkust erinevate rollide kaudu ning saab tagasisidet tegevuse ja mõtlemise kohta teistelt mängus osalejatelt nende rollide kaudu.

SOTSIAALSED OSKUSED – sotsiaalsete teadmiste ja oskuste ning väärtushinnanguliste hoiakute kujundamine on üks tähtsamaid kasvatusülesandeid. Laps õpib eristama endast lähtuvaid kogemusi ja reaktsioone teiste omadest ning mõistma, et inimestel võivad olla erinevad kogemused, tunded ja mõtted.

5.1. LAPSE ÜLDOSKUSTE ARENG VANUSETI

5.1.1. KAHEAASTASED

Tunnetus- ja õpioskused

- hangib ümbrusest aktiivset infot ning loob selle hankimiseks ise uusi võimalusi;
- keskendub lühikeseks ajaks ühele tegevusele, silmatorkavale stiimulile või omadusele; sõnalise juhendamise ja suunamise korral on ta püsivam;
- tegutseb teistega kõrvuti ja osaleb ühistevõimuses vahelduvas vormis;
- loob tegevuse kaudu seoseid kõnega; sõnad ja objektid saavad tema jaoks mõiste tähenduse;
- suhtleb valdavalt 1-2sõnaliste lausetega nii mängus kui ka igapäevategevustes peamiselt tuttava täiskasvanuga ning kasutab mitteverbaalseid suhtlusvahendeid (osutamine, miimika);
- räägib ja saab aru üksnes sellest, mida ta tajub;
- tunneb huvi raamatute vastu ning mõistab lihtsaid realistlikke jutukesi, mis seostuvad tema enda kogemustega;
- tunnetab keskkonna mõju, avastab seoseid oma tegevuse ja selle tagajärje vahel, lihtsamaid põhjuse-tagajärje suhteid ning saab aru kuuluvusest ja erisusest;
- sobitab erinevaid materjale ja esemeid;
- rühmitab ühe nähtava omaduse järgi;
- omandab uusi seoseid vahetu, korduva ja aktiivse tegutsemise ning käelise tegevuse kaudu;
- kasutab omandatud teadmisi, seoseid ja tegevusi samas situatsioonis ning kontekstis, kannab üle lihtsamaid seoseid ning kasutab neid sarnastes ülesannetes ja olukordades.

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

- väljendab lihtsaid emotsioone, mis on tugevad ja vahelduvad kiiresti;
- teadvustab ennast, kasutab osaliselt minavormi, proovib ennast maksma panna ning oskab keelduda ja ei öelda;
- üritab aru saada teiste inimeste seisukohtadest, kuid tema tajud on enesekesksed;

- hindab oma oskusi ja suutlikkust paremaks, kui need tegelikult on;
- teab oma ees- ja perekonnanime ja elementaarseid viisakusreegleid ning kasutab neid, kui seda on talle õpetatud;
- sööb, joob ja riietub lahti valdavalt iseseisvalt ning püsib suurema osa päevast kuiv ja puhas;
- reageerib sõltuvalt situatsioonist ja ümbritsevate inimeste käitumisest;
- mõistab selgelt väljendatud keeldu “Ei tohi!”, “Ära tee!” jne;
- saab aru positiivsest tagasisidest „läks hästi“, „said hästi hakkama“ jne;
- toetub võõrastega suheldes ja enesekindluse saavutamiseks tuttavale täiskasvanule;
- matkib täiskasvanu tegevusi, millele saab tagasisidet.

Mänguoskused

- tunneb mängust rõõmu;
- mängib teiste lastega lihtsamaid igapäevaseid olukordi ja tegevusi kajastavaid rollivahetusega mängu;
- mängu algatamiseks vajab täiskasvanu abi;
- oskab kasutada mängudes erinevaid olemasolevaid vahendeid täiskasvanu abiga;
- tunneb huvi teiste laste vastu, jälgib neid ja mängib nendega kõrvuti.

5.1.2. KOLMEAASTASED

Tunnetus- ja õpioskused

- leiab tegutsemisajendi, plaanib ja organiseerib tegevusi täiskasvanu abiga;
- plaanib osaliselt oma käitumist ja tegevust iseendale suunatud kõne vahendusel;
- tegutseb vahetult nii konkreetsete asjadega kui ka neid kujutavate sümbolitega;
- kordab ja jäljendab varasemaid kogemusi ning mälupilte nii konstruktiivses mängus kui ka lihtsas rollimängus;
- on omandanud sõnavara, mis võimaldab tal ennast väljendada;
- osaleb dialoogis;
- jälgib lihtsaid lookesi ja eristab kogemusele tuginedes realistlikke sündmusi väljamõeldud lugudest;
- mõistab osaliselt lihtsamat kõnet ka ilma toetava vihjeta ning saab aru lihtsamatest ülekantud tähendustest;
- rühmitab asju ja esemeid ühe või mitme tajutava omaduse või nimetuse järgi.

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

- saab aru, et inimestel võivad olla tema omadest erinevad tunded ja emotsioonid;
- tal on osaliselt kujunenud enesetunnetus ja eneseteadvus;
- väljendab tugevaid emotsioone, oma mina;
- võib karta tundmatuid ja uusi asju;
- tahab igapäevastes olukordades valikute üle otsustada ning üritab neid ka täide viia;
- enesekindluse saavutamiseks vajab ta turvalisust, tunnustust, rutiini ja reegleid;
- jagab mõnikord oma asju ka teistega;
- loob sõprussuhteid nendega, kellega on tihti koos; tegutseb kontakti luues ja säilitades sihipäraselt;
- algatab vestlust eri partneritega erinevatel teemadel; tajub, mida teised teavad ja mis on neile uus;
- täidab igapäevaelu rutiini.

Mänguoskused

- tunneb küll mängust rõõmu, kuid tema tähelepanu ei ole veel püsiv;
- osaleb täiskasvanu abiga rolli- ja võistlummängudes ning loovtegevustes;
- osaleb täiskasvanuga ühistevustes; teisi lapsi pigem jälgib, tegutseb nendega kõrvuti;
- mängib mõnda aega koos teistega ja järgib lihtsamaid reegleid;
- järgib lihtsamaid sotsiaalseid reegleid ning eeskujudele toetudes jäljendab igapäevaelu rolle ja tegevusi.

5.1.3. NELJA-AASTASED

Tunnetus- ja õpioskused

- oskab osaliselt oma tegevusi plaanida ja organiseerida ning tegutseb iseseisvalt otsese juhendamiset, kuid autoriteedi toel;
- plaanib minakeskse kõne abil oma tegevust ja lahendab probleeme;
- hangib tänu keeleoskusele uut teavet; tema kõne toetub mälule ning sõltub sellest, kellega ja mis olukorras ta koos on;
- saab aru mõistatustest ja lihtsamatest piltlikest võrdlustest;
- liigitab lihtsamate üldmõistete või mitme tunnuse järgi; keskendub tegutsedes mitmele nähtavale ja eristavale tunnusele ning jaotab oma tähelepanu;
- saab aru arvmõistetest; huvitub tähtedest;
- omandab uusi teadmisi praktiliste olukordade, kogetud emotsioonide, kujutluste ja kõne kaudu.

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

- väljendab verbaalselt lihtsamaid emotsioone, oma soove, tahtmisi ja seisukohta ning püüab jõuda kokkuleppele;
- tahab olla iseseisev, kuid sageli ei ole tal enda suutlikkusest realistlikku ettekujutust;
- saab hakkama eneseteenindamisega (riietub, sööb, joob iseseisvalt), tal on kujunenud tualetiharjumused;
- teab oma nime, vanust, sugu ning märkab soolisi erinevusi;
- seab endale mõningaid eesmärgi ja täidab neid;
- väärtustab oma saavutusi, ent vajab oma tegevuse tunnustamist ja täiskasvanu tähelepanu;
- püüab vahel teisi abistada ja lohutada; tal on mõningane ettekujutus teiste inimeste tunnetest ja mõtetest;
- osaleb lühikest aega ühistevustes eakaaslastega; saab aru lihtsamatest seltskonna käitumise reeglitest ning järgib neid igapäevases suhtluses; püüab täita kodukorra reegleid;
- saab aru valetamisest kui taunitavast käitumisest.

Mänguoskused

- huvitub võistlummängudest ja tahab olla edukas;
- järgib lihtsaid reegleid;
- arvestab reegleid mängudes ja tegevustes, mida juhib autoriteet;
- tunneb mängust rõõmu ning osaleb ühistevustes tehes koostööd teiste lastega;
- konstrueerib, osaleb rolli- ja võistlummängudes ning loovtegevustes;
- jälgib täiskasvanute tegevust ja kopeerib seda, mida näeb – kodumängus erinevaid rollilahendusi, arvestab toimetustes tegevuste järgnevust;
- eelistab üht mängukaaslast rühmale.

5.1.4. VIIEAASTASED

Tunnetus- ja õpioskused

- tegutseb lühikest aega iseseisvalt, kuid tegutsemiskindluse saavutamiseks vajab veel täiskasvanu abi;
- reguleerib oma käitumist ja emotsioone täiskasvanu abiga, hakkab oma tegevust planeerides ja korraldades kasutama sisekõnet;
- tema keeleline areng võimaldab lahendada ülesandeid ja probleeme ning saavutada kokkuleppeid;
- räägib esemetest, mis pole kohal, ja olukordadest, mis toimusid minevikus või leiavad aset tulevikus, ning fantaseerib;
- keskendub huvipakkuvale tegevusele mõnikümmend minutit;
- oskab vaadelda ning märgata detaile, olulisi tunnuseid ja seoseid;
- eristab rühmi ja oskab neid võrrelda ning saab aru lihtsamate mõistete kuuluvusest, alluvusest ja üldistusastmest;
- tal on ettekujutus numbritest, tähtedest ja sümbolitest;
- omandab teadmisi kogemuste ja kogetu meenutamisel intuiitiivselt lihtsamaid meeldejätmise viise (mälustrateegiaid).

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

- hakkab mõistma teiste inimeste tundeid ja mõtteid;
- väljendab oma emotsioone ja räägib nendest;
- suhtleb ja tegutseb enamasti iseseisvalt ning orienteerub oma suutlikkuses;
- suudab kuigivõrd vastutada oma tegevuse eest;
- on tundlik teiste hinnangute suhtes; need mõjutavad tema enesehinnangut;
- naudib rühma kuulumist ja eakaaslaste seltsi ning ühistegevust; teeb eesmärgi saavutamiseks koostööd, jagab ja vahetab;
- aktsepteerib reegleid, kogemusi ja muutusi; jälgib reeglite täitmist teiste poolt; kõne areng võimaldab arusaamatusi lahendada verbaalselt;
- oskab avalikus kohas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte.

Mänguoskused

- mängib koos teistega; teda motiveerivad tegevused eakaaslastega;
- konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi, kasutades nii sümboleid, kujutlusi kui ka reaalseid esemeid ja objekte;
- osaleb erinevates mänguliikides ja loovtegevustes;
- imiteerib täiskasvanu tegevusi ja rolle, kasutades tema sõnavara ja maneere;
- eelistab sootüübilisi mängu;
- tunneb mängust rõõmu ja on suuteline mängule keskenduma;

5.1.5. KUUEAASTASED

Tunnetus- ja õpioskused

- plaanib oma igapäevategevusi, seab eesmärgi ning üritab alustatud tegevused lõpetada;
- suudab keskenduda tegevusele vähemalt 20-30 minutiks;
- kasutab kujutlusi luues ja tegevusi planeerides sisekõnet;
- kasutab kõnet info saamiseks, tegelikkuse adumiseks ning uute teadmiste omandamiseks;
- kasutab sidusat kõnet, tema dialoog on suunatud rohkem iseendale;
- saab aru asjade suhetest ja omadustest ning ajalis-ruumilisest järjestusest;

- kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides, nii uudses kui ka sarnases olukorras;
- kasutab uute teadmiste omandamisel meeldejätmise strateegiaid juhuslikult, teadvustab kordamise vajadust.

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

- tajub ja mõistab teiste inimeste emotsioone ja seisukohti ning arvestab neid käitumises ja vestluses;
- seab endale eesmärgid ja üritab neid ellu viia;
- on oma tegevustes orienteeritud tunnustusele, tähelepanule ja emotsionaalsele toetusele;
- suudab lühikest aega ilma täiskasvanu kontrollita rühmas mängida ning teha koostööd omal viisil;
- järgib mängudes ja tegevustes reegleid, eriti nende täitmist teiste poolt; oskab reegleid selgitada;
- järgib sotsiaalset rutiini.

Mänguoskused

- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast;
- algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu;
- täidab mängudes erinevaid rolle;
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- suudab jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
- tunneb rõõmu võidust võistlusmängus;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.
- eelistab omasoolisi mängukaaslasi; kujunevad esimesed sõprussuhted.

5.1.6. SEITSMEAASTASED

Tunnetus- ja õpioskused

- organiseerib ja plaanib oma igapäevaseid tegevusi ja tuttavat keskkonda, seab eesmärgid, üritab tegutseda sihipäraselt ning lõpetab alustatud tegevused;
- suudab reguleerida oma emotsioone ja käitumist, kasutades selleks kõnet nii aktiveerivas kui ka pidurdavas rollis;
- toetub tegutsedes oma tegevusele antavale tagasisidele, eakaaslaste hinnangutele ja võrdlusele teistega;
- keskendub korraga mitmele tegevusele või stiimulile ning on suuteline kestmaks tahtepingutuseks;
- seab uudsetes olukordades täiskasvanu sõnalise juhendamise järgi eesmärgid ning valib tegutemisstrateegiaid;
- katsetab, konstrueerib ja uurib, kasutades oma teadmisi ja varasemaid kogemusi uues vormis ning kombinatsioonis;
- liigitab ning tajub esemeid ja sündmusi tervikuna, saab aru nendevahelistest seostest ning suudab olulist teadvustada täiskasvanu abiga;
- loob uusi seoseid eeskju, seletuste, kuulamise ja nägemise kaudu;
- kasutab nii kaemuslik-kujundlikku kui ka verbaalset mõtlemist;
- kasutab eakaaslastega suheldes arutlevat dialoogi;
- huvitub sotsiaalsetest suhetest, räägib enam iseendast ning tunneb huvi teiste vastu;
- teab ja kasutab täht, numbraid, sümboteid, kirjutab etteütlemise järgi lihtsamad 1-2 silbilisi sõnu ning teeb lihtsamaid matemaatilisi tehteid;

- orienteerub oma teadmistes, märkab detaile ja seoseid, kasutab teadmisi uusi ülesandeid lahendades nii uudses kui ka samases olukorras, kuid vajab juhendamist ja abi seoste loomisel eelnevaga;
- oskab suunamise ja õpetamise korral kasutada lühikest aega õppimisstrateegiaid; tajub oma mälu mahtu ning kordab teadlikult üle meeldejäetavat materjali.

Sotsiaalsed ja enesekohased oskused

- mõistab teiste inimeste tundeid ja nende mitteverbaalseid väljendusi;
- vastutab rohkem oma tegevuse eest ning räägib oma kavatsustest;
- suudab oma emotsioone ja käitumist kontrollida, oskab ka teisi arvestada ning suhtub teiste laste tegevusesse sallivamalt;
- suudab tegutseda iseseisvalt ning sõltub vähem oma vanematest;
- püüab kõigega hakkama saada, on tundlik oma ebaõnnestumiste ja teiste hinnangute suhtes; otsib vastastikust mõistmist ja kaasaelamist oma tunnete;
- hoolib väiksematest, osutab abi ja küsib seda vajaduse korral ka ise;
- loob sõprussuhteid;
- järgib rühmas reegleid ning arvestab rühma vajadusi;
- talub muutusi ja vanematest eemalolekut, siiski on uues situatsioonis ebakindel ja võib tõmbuda endasse;
- arutleb lihtsamate eetiliste probleemide üle ning teeb vahet hea ja halva vahel nii enda kui ka teiste puhul.

Mänguoskused

- tunneb mängust rõõmu ning on suuteline mängule keskenduma;
- rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- algatab erinevaid mängu ja arendab mängu sisu;
- täidab mängudes erinevaid rolle;
- järgib mängureegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
- tunneb rõõmu võidust ja suudab taluda kaotust võistlusmängus;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

6. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE VALDKONDADE EESMÄRGID, SISU NING KORRALDUS. VALDKONDADE EELDATAVAD TULEMUSED VANUSELISELT

6.1. VALDKONDADE EESMÄRGID, SISU NING KORRALDUS

6.1.1. MINA JA KESKKOND

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

- 1) mõistab ja tunnetab ümbritsevat maailma terviklikult;
- 2) omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest elukeskkonnas;
- 3) väärtustab nii eesti kultuuritraditsioone kui ka oma rahvuse kultuuritraditsioone;
- 4) väärtustab enda ja teiste tervist ning püüab käituda tervislikult ning ohutult;
- 5) väärtustab keskkonda hoidvat ja keskkonnahoidlikku mõtteviisi;
- 6) märkab nähtusi ja muutusi looduses.

Valdkond *Mina ja keskkond* sisu:

Sotsiaalne keskkond:

Mina – nimi, tüdruk, poiss, vanus, sünnipäev, enesetutvustus, lapse õigused ja kohustused.

Perekond ja sugulased – ema, isa, õde, vend, vanavanemad, lähisugulased; erilaadsed pered; lapse roll perekonnas.

Kodu – kodumaja, aadress, kodukoht, linn, küla, tänav, alev; kodused tegevused.

Lasteaed – lapsed, kasvatajad, suhted: ühiskonna minimudel ja selles toimimine.

Kool – õppimise koht, lasteaia ja kooli erinevus.

Ametid, elukutsed ja tööd – erinevad elukutsed ja nende vajalikkus; töö ja vastutus; raha.

Üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid – viisakusväljendid; abivalmidus, armastus, turvalisus, tähelepanelikus, sõprus.

Suhtumine erinevustesse – keeleline, rassiline, kultuuriline erinevus; erivajadustega inimene.

Kodumaa – rahvus, emakeel, koduvalla ja riigi sümbolid; teised rahvused Eestis, nende keel ja kombed.

Tähtpäevad, pühad ja kombed – peretraditsioonid, eesti rahvatraditsioonid, rahvakalendri tähtpäevad.

Tehiskeskkond:

Ehitised – kodumaja, lasteaed, olulisemad teenindusasutused (kauplus, juuksur, perearstikeskus, postkontor, teater); miks meil on vaja erinevaid ehitisi, millest neid tehakse, kuidas neis käitutakse.

Kodumasinad – erinevad abivahendid kodus majapidamises; nende vajalikkus, ohutu kasutamine.

Jäätmed – prügi ja selle sorteerimine; säästlikkus (kuidas saab säästlikult kasutada riideid, mänguasju, pakendeid jne); taaskasutus; kompostimine.

Sõidukid – erinevad ühissõidukid (buss, troll, tramm, takso, laev, lennuk); ühissõidukites käitumine, väljumine, sõidupilet; eriotstarbelised sõidukid (tuletõrje-, kiirabi-, politsei - ja päästeteenistuse autod); teetöömasinad: tänavapuhastusauto, teerull, liivapuistur, sahk; prügi- ja kraanaauto; veoauto; põllumajandustehnika; sõidukite liikumine teedel; sõidukite tööülesanded ja vajalikkus.

Jalakäija ohutu liiklemine: valgusfoor – ümartuledega foor (punane, kollane, roheline) ja jalakäijate foor (punane, roheline), foori ülesanded, süttimise järjekord ja nende tähendus;

täna ületamine – sõidu- ja kõnnitee, sõidutee ületamine linnas ja maal, ristmiku ning raudtee ületamine; liiklemisohud erinevates ilmaoludes (vihm, tuisk, jääm ere päike, tol, jne).

Liiklusmärgid – ümbruskonnas asuvad, kus ringi liigutakse (nt “Asula”; “Bussipeatus”; “Õueala”; jne); nende otstarve.

Turvavarustus – erineva kuju ja suurusega helkurid (helkurpaal, rippuv helkur jm), selle vajalikkus; turvavöö, -tool ja -iste ning nende vajalikkus sõidukis; jalgrattaga sõitmise (kiiver, täna ületamine) ning rulluisude ja rulaga sõitmise nõuded (kiiver, põlve- ja küünarnukikaitsmed, ohutud paigad).

Looduskeskkond:

Kodukoha loodus – kodupaiga mets- ja koduloomad, taimed, seened ja putukad ning veekogud; loomade elupaigad ja eluviisid, nende välimus, kasv ja areng; seente kasvukohad ja vajadused, nende välimus, kasv ja areng; taimede kasvukohad ja vajadused, nende välimus, kasv ja areng; veekogude erinevused; loomade ja putukate mitmekesisus ning iseloomulikud tunnused, nende elu erinevatel aastaaegadel ja erinevates elukeskkondades (maismaa, vesi, õhk, muld), nende eluks vajalikud tingimused.

Muutused looduses – aastaaegade vaheldumine ja selle rütmilisus; ilmastikunähtused; öö ja päev, nende vaheldumine ja sellega seotud muutused looduses; inimese tegevused eri aastaaegadel.

Elus- ja eluta loodus – valguse, soojuse, vee ja õhu tähtsus; eluskooslused: mets, soo, raba, niit.

Inimese mõju loodusele - tööd looduses, esivanemate looduskäsitus ja rahvakalender, loodushoid, säästev eluviis.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

- 1) valitakse valdkonna temaatika lapse igapäevaelust ja teda ümbritsevast keskkonnast, mis hõlmab sotsiaalset keskkonda, loodus- ja tehiskeskkonda, sealhulgas tervise- ja liikluskasvatust;
- 2) õpetatakse last ümbritsevat maailma märkama, uurima ning kogema mängu ja igapäevatoimingute kaudu, võimaldades lapsel ümbritsevat tajuda erinevate meelte ning aistingute abil: vaadeldes, nuusutades ja maitstes, kompides, kuulates helisid;
- 3) lõimitakse erinevaid tegevusi: võrdlemist, modelleerimist, mõõtmist, arvutamist, vestlemist, ettelugemist, kehalist liikumist, kunstilist ja muusikalist tegevust;
- 4) õpetatakse last mängudes, ümbritsevas looduses, liikluses, oma tervises seisundis jm märgatu kohta küsimusi esitama (probleemi püstitama), küsimustele vastuseid leidma (oletama ja oletusi kontrollima) ja märgatust ning kogetust järeltõõsi tegema;
- 5) õpetatakse last materjale ja vahendeid säästlikult kasutama, hoolivalt ja heaperemehelikult kaituma;

6.1.2. KEEL JA KÕNE

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtluses;
- 2) kasutab kõnes õiget hääldust, sobivaid grammatilisi vorme ja mitmekesisist lauseehitust;
- 3) tunneb huvi lugemise, kirjutamise ja lastekirjanduse vastu, on omandanud lugemise ja kirjutamise esmased oskused.

Valdkonna Keel ja kõne Sisu:

- 1) keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- 2) suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- 3) lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Üldteemad

- hääldamine;
- sõnavara;
- tekst;
- suhtlemine;
- lugemise ja kirjutamise esmased oskused.

Õppe- ja kasvatustegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse põhimõttest, et kõnearendus on lapse kõne ja suhtlemise sihipärane arendamine, kus last õpetatakse eelkõige keelevahendeid (uusi sõnu, sõnavorme ja lausemalle) kasutama suhtlemisel, teadmiste omandamisel, oma tegevuse kavandamisel;
- 2) peetakse oluliseks, et lapse kõne arengut toetatakse kõikides tegevustes (mängimine, käelised tegevused, liikumis- ja muusikategevused ning igapäevatoimingud); lapsele luuakse kõnekeskkond, kus ta kuuleb teiste kõnet ning tal on vaja ja ta saab ise kõnelda; laps õpib rääkima reaalsetes suhtlussituatsioonides, tegutsedes koos täiskasvanuga;
- 3) suunatakse lapsi ettelugemise, dramatiseerimise, ümberjutustamise, joonistamise, oma raamatute koostamise jm tegevuste kaudu kirjandust mõistma ja hindama; ettelugemiseks valitakse žanriliselt mitmekesiseid raamatuid, et toetada lugemishuvi, lugemis- ja kirjutamisvalmiduse kujunemist;
- 4) õpetatakse lugemise ja kirjutamise esmaseid oskusi seostatult mängude ja igapäevategevustega (nt nimekirjade koostamine, joonistusele pealkirja kirjutamine, kaardi või kirja kirjutamine täiskasvanu abiga).

6.1.3. EESTI KEEL KUI TEINE KEEL

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
- 2) soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
- 3) tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- 4) kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.

Valdkonna Eesti keel kui teine keel sisu:

- 1) kuulamine;
- 2) kõnelemine;
- 3) Eesti kultuuri tutvustamine.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel

- 1) peetakse oluliseks eesti keelt kuulata ja omandada keeleoskus tegevuste käigus, kus sõnalist suhtlemist toetab kontekst (näit ümbritsevad esemed jmt);
- 2) pööratakse erilist tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele: kasutatakse miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi ja mitmesuguseid näitlikke vahendeid;
- 3) suunatakse last õpitavat keelt kasutama igapäevategevustes ning suhtlemisel, luuakse selleks lapsi huvitavaid olukordi, sh väljaspool lasteaeda (kauplus, teater, spordivõistlus, õppekäik jm);
- 4) korratakse õpitut erinevates kontekstides ja suhtlussituatsioonides, keeleõpet seotakse teiste tegevustega – liikumine, laulmine, käeline tegevus, vaatlemine jm;
- 5) vestlusteemade valimisel lähtutakse lapse kogemustest, samateemalistest vestlustest rühmas või kodus;

- 6) valitakse mitmekesiseid, pildirikkaid ja lihtsama keelega raamatuid ettelugemiseks ja ühiseks lugemiseks;
- 7) pedagoog rõhutab õige kõne mudelite kasutamist ning osutab vigadele delikaatselt, sõna või fraasi korrektsena korrates.

Laste arengut jälgides ja eeldatavaid tulemusi saavutades lähtub õpetaja eesti õppekeelegra rühma õppekava erinevate vanuseastmete valdkondade eeldatavatest tulemustest.

Lapse eesti keele omandamise tulemuslikkust hinnates on oluline olla kursis nii lapse üldise kui ka keelelise arenguga. Lapse eesti keele kui teise keele arengut hinnatakse eelkõige tema enda varasemate tulemustega võrreldes, hindamine toimub koostöös kõigi lapsega tegelevate pedagoogidega.

Eesti keele kui teise keele õppes hinnatakse eelkõige protsesse: laste osalemist, aktiivsust ja kaasahaaratust.

6.1.4. MATEMAATIKA

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- 1) rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- 2) järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuse alusel;
- 3) tunneb lihtsamaid ajamõisteid ning kirjeldab ja järjestab oma päevategevusi;
- 4) mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- 5) mõistab mõõtmistegevust ja olulisemaid mõõtühikuid;
- 6) suudab kirjeldada ümbritsevat ruumi kujundamismõistete abil;
- 7) näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Sisu:

- 1) Hulgad, loendamine ja arvud, arvutamine ;
- 2) suurused ja mõõtmine;
- 3) geomeetrilised kujundid.

Õppe – ja kasvatustegevust kavandades ning korraldades:

- 1) innustatakse last nähtuste ja esemete maailma korraldama ja kujundama ning selles orienteeruma, mille tulemusel laps avastab esemetevahelisi seoseid, leiab esemetes erinevusi ja sarnasusi ning oskab esemeid järjestada, rühmitada ja loendada;
- 2) harjutatakse last määrama enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes, orienteeruma ajas ning kasutama vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks;
- 3) seostatakse mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, ergutades sealjuures last kasutama erinevaid aistinguid: kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
- 4) suunatakse last ümbritsevat matemaatiliselt kirjeldama;
- 5) toetatakse üldistuseni jõudmist ja mõistete kujunemist erinevates objektides sarnaste ja erinevate tunnuste ning omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise kaudu.

6.1.5. KUNST

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

- 1) suudab kasutada erinevaid materjale, tööriistu ja võtteid;
- 2) suudab keskenduda alustatud kunstitööle;
- 3) suudab kasutada värve erinevate vormide ja rütmide loomisel;
- 4) suudab rääkida vaatluse all olevast kunstiteosest;
- 5) suudab teistele mõistetaval moel kujutada tuttavaid objekte.

Üldteemad

- 1) voolimine;
- 2) joonistamine;
- 3) maalimine;
- 4) meisterdamine;
- 5) tööprotsessi juhtimine, teose loomine;
- 6) visuaalse info otsimine ja kasutamine oma töös;
- 7) kujutava kunsti abiteaduse rakendamine (värv, vorm, kompositsioon, perspektiiv, anatoomia);
- 8) kujundamine, disainimine;
- 9) visuaalse keskkonna teadvustamine;
- 10) kunsti vaatlemine, kunstiteose analüüsimine, vestlused kunstist;
- 11) visuaalse keele kasutamine.

Õppe – ja kasvatustegevust kavandades ning korraldades:

- 1) antakse lapsele võimalus saada elamusi, tunda rõõmu ja rahulolu ning tal on võimalus väljendada oma maailmanägemist;
- 2) suunatakse last vaatlema;
- 3) kasutatakse teemasse sisseelamiseks mängu, muusikat, lihtsat lavastust, jutu lugemist jne;
- 4) arvestatakse, et lapse jaoks on oluline loomiseks ja lahenduste leidmiseks teha katsetusi ning avastusi;
- 5) julgustatakse last kasutama ja katsetama tema enda pakutud lahendusi töö mitmekesistamiseks ning ergutatakse lapse kujutlus- ja algatusvõimet, jälgides, et säiliks lapse isikupärane eneseväljendus;
- 6) viiakse kunstitegevusi läbi ka õues, samuti kasutatakse kunstitegevust teiste valdkondade õppe- ja kasvatustegevuste osana, joonistatakse erinevatele (looduslikele) materjalidele;
- 7) suunatakse last tehtut vaatama, teistele näitama ja küsimustele vastama.

6.1.6. MUUSIKA

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid on, et laps:

- 1) suudab ennast muusikaliselt väljendada, tundes sellest rõõmu;
- 2) suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- 3) suudab ennast loovalt laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu väljendada;
- 4) suudab musitseerida ja esineda nii grupis kui üksi.

Üldteemad

- muusika kuulamine;
- laulmine;
- pillimäng;
- muusikalis-rütmiline liikumine.

Õppe – ja kasvatustegevust kavandades ning korraldades:

- 1) esikohal on aktiivne ja emotsionaalne muusikaline tegevus;
- 2) kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
- 3) arvestatakse lapse individuaalseid eeldusi ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
- 4) kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades nagu keel ja kõne, kunst jne; muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;

- 5) seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis- rütmiline liikumine, mängud ja tantsud;
- 6) muusikapalade (laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega

6.1.7. LIIKUMINE

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkideks on, et laps:

- 1) tunneb liikumisest rõõmu;
- 2) suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- 3) suudab aktiivselt tegutseda individuaalselt ja grupis;
- 4) mõistab sportliku tegevuse osa inimese tervises;
- 5) mõistab elementaarse hügieeni ja ohutusnõuete vajalikkust;
- 6) suudab matkida täiskasvanut harjutuste sooritamisel.

Valdkonna Liikumine sisu on:

- 1) liikumisalased üldteadmised;
- 2) põhiliikumised;
- 3) liikumismängud;
- 4) erinevad spordialad;
- 5) tants ja rütmika.

Õppe- ja kasvatustegevust kavandades ja korraldades:

- 1) arvestatakse, et põhiliikumised eeldavad igapäevast suunamist: liigutusoskused, liikumisosavus ja teised liikumisvõimed (vastupidavus, jõud, kiirus, painduvus) kujunevad tegevusi regulaarselt korrates;
- 2) rikastatakse lapse liikumis- ja tegevusvõimalusi sportlik-arenduslike liikumisviisidega, nt jalgrattasõit, suusatamine, uisutamine, ujumine jms;
- 3) peetakse olulisteks kõlbeliste põhimõtete ja enesekindluse kujundamist: kui kehalisi harjutusi sooritatakse korrapäraselt, kujunevad positiivsed iseloomuomadused;
- 4) ergutatakse last oma oskusi, võimeid ja koostööd hindama, kaaslast arvestama, oma emotsioone kontrollima ja valitsema ning mõistma ühe või teise harjutuse vajalikkust;
- 5) arendatakse põhiliikumisi, koordineerimist, rühti, tasakaalu, liikumisvõimet ja peenmotoorikat (täpsust, näo ja sõrmelihaste kontrollimise oskust) ning antakse tagasisidet.

6.2. LAPSE EELDATAVAD ÕPITULEMUSED VANUSELISELT

6.2.1. KUNI KAHEAASTASELT

Valdkond Mina ja keskkond

- Ütleb vastuseks nime küsimisele oma eesnime.
- Väljendab küsimisel enda äratundmist peeglis ja fotol.
- Osutab oma lasteaiale, mängukaaslastele, õpetajatele.
- Matkib täiskasvanu eeskujul enimtuntud elukutsete tegevust (kokk teeb süüa, arst ravib jne).
- Matkib lihtsaid töövõtteid (nt nuku toitmine, laua katmine jne).

- Peseb ja kuivatab täiskasvanu abiga nägu ja käsi.
- Osutab küsimisel hammaste hooldamiseks vajalikele vahenditele (hambahari ja hambapasta).
- Osutab küsimisel vajalikele toiduainetele.
- Osutab küsimisel peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale, kõrvadele.
- Osutab küsimisel maanteedel sõitvatele autodele, bussidele.
- Täiskasvanu meeldetuletamisel järgib kokkulepitud reegleid (nt räägin vaikse häälega, ootan oma järjekorda jne).
- Osutab küsimisel teravale esemele, mis võib haiget teha;
- Täiskasvanu meeldetuletamisel jätab ära minnes hüvasti (nt lehvitab);
- Mõistab endale suunatud keeldude tähendust, muutes täiskasvanu juuresolekul neile vastavalt oma käitumist (loobudes tegevuse algatamisest).
- Osutab või ütleb küsimisel oma sõbra nime.
- Lohutab täiskasvanu eeskujul haiget saanud mängukaaslast.
- Nimetab küsimisel oma perekonna liikmeid ja loomi.
- Leiab täiskasvanu juhendamisel teiste esemete seast Eesti lipu;
- Täidab täiskasvanu eeskujul lihtsamaid rahvakombeid (nt vastlaliu laskmine, jõulukombestik).
- Leiab loodusest pildil puu, seene ja lille.
- Nimetab tuntumaid koduloomi ja kodulinde.
- Leiab mänguasjade seast jänese, karu, rebase jne.
- Osutab küsimisel looma erinevatele kehaosadele (pea, saba, käpad).
- Osutab küsimisel linnule, loomale, kalale, konnale.
- Osutab küsimisel veele ja lumele.
- Osutab küsimisel liivale, kividele ja mullale.
- Matkib täiskasvanu eeskujul liigutuste ja häälega erinevaid ilmastikunähtuseid (vihmasadu, tuule puhumist jne).
- Teeb täiskasvanu eeskujul lihtsamaid töid looduses (nt lindude toitmine, puuokste korjamine).
- Viskab täiskasvanu eeskujul prahi prügikasti.

Valdkond *Keel ja kõne*

Hääldamine

- Hääldeb õigesti mõnda üksikut lühikest sõna.
- Hääldeb sõnades õigesti lihtsamaid häälikuid: nt *a, e, i, o, u, p, m, t, l*.

Sõnavara

- Kasutab oma kogemustega seonduvaid konkreetse tähendusega sõnu (umbes 50) tuttavas situatsioonis.
- Kasutab nimi- ja tegusõnu, asesõnu, määrsõnu (nt *siia, seal, nii*).
- Mõistab sõnu ühes kindlas tähenduses tuttavas situatsioonis.

Grammatika

- Kasutab tuttavas situatsioonis ja tegevuses grammatiliselt vormistamata 1- 2 sõnalisi lauseid (nt *Miku õue* või *Mikk tahab õue minna*).
- Kasutab üksikuid käände- ja pöördvorme juhuslikult mõne sõna puhul (nt *ainsuse omastav, osastav, tegusõna 3. pööre*).
- Kasutab sõnu enamasti ühes, üksikuid sõnu juhuslikult 2- 3 vormis.
- Väljendab kõnes mõnda järgmistest suhetest: eitus (*ei taha*), kuuluvus (*tädi lusikas*), asukoht (*emme siia*), omadus (*auto katki*), subjekti- objekti suhe (*issi anna pall*).

Tekst

- Mõistab ja täidab lühikesi, 2- 4 sõnalisi, korraldusi tuttavas situatsioonis.
- Vastab täiskasvanu küsimustele, korraldustele 1- 2 sõnaliste vastustega.

Suhtlemine

- Kasutab suhtlemisel peamiselt mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega.
- Vastab täiskasvanu suhtlemisalgatusele mingi tegevuse, häälotsuse või sõnaga.
- Suhtleb täiskasvanuga esemelise tegevuse käigus.
- Eelistab suhtlemisel partnerina peamiselt tuttavat täiskasvanut.

Lugemise ja kirjutamise esmased oskused/ ettevalmistus lugemiseks- kirjutamiseks

- Vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, täiendab täiskasvanu juttu osutamise ja pildile või üksiku sõna ütlemisega pildi kohta.
- Heli või hääle tekitaja leidmismängud (Mis tegi seda häält? Otsi, kus see asi on. Näita, kust hääli tuli.)

Valdkond Eesti keel kui teine keel

Kuulamine

- Kuulab ja tunneb huvi eesti keele vastu.

Kõnelemine

- Kordab järele lihtsamaid sõnu.

Valdkond Matemaatika

Rühmitamine ja järjestamine, hulgad

- Juhendamisel leiab etteantud esemete hulgast teise samasuguse eseme (nt sama värvi pall).

Orienteerumine ruumis

- Juhendamisel paigutab esemeid üksteise sisse, peale.

Loendamine, arvutamine

- Leiab erinevate esemete hulgast üks kuni kaks täiskasvanu kirjeldatud eset (nt kolme erineva nuku hulgast – leia sinise kleidiga nukk; erinevate mänguasjade hulgast – leia kaks karu).
- Juhendamisel osutab esemetele, mida on üks ja mida on palju.

Suurused ja mõõtmised

- Juhendamise järgi eraldab etteantud esemete hulgast suurema või väiksema eseme.

Tasapinnalised ja ruumilised geomeetrilised kujundid

- Leiab täiskasvanu juhendamisel katsetuste kaudu sarnase kujundi (ümarmargune, kandiline) üks-ühese vastavuse teel (nn toppimismängud).

Valdkond Kunst

Voolimine

- Juhendamisel muljub voolimismaterjali, mängides muudab vabalt savitüki kuju.
- Juhendamisel tükeldab savi, plastiliini.
- Tegevust jälgendades vajutab voolimismassi auke.

Joonistamine

- Kritiseerib varasemast liikuvama ja vabama käega.
- Juhendamisel tõmbab jämedate joonistusvahenditega erinevaid jooni.
- Hoiab meeldetuletamisel paberit kinni ja joonistab vaid selleks ettenähtud kohta (nt paber, asfalt).

Maalimine

- Kasutab esmalt korraga üht või kaht värvi, eelistades sinist ja/või kollast tooni (punane võib olla liiga ehmatav).

- Kannab värvi suurele paberile jämeda pintsliga.
- Kannab värvi õpetaja antud värvise pintsliga paberile spontaansete, teadvustamata liigutustega.
- Jätab paberile jäljendeid õpetaja värviga kaetud švammiga, templiga, papiribaga, kortsutatud paberiga jne.
- Juhendamisel teeb näpuvärvidega paberile erineva suunaga sirgeid, kaarjaid jne jooni.

Meisterdamine

- Eristab õpetaja juhendamisel erinevat ehitus-, looduslikku vms tegutsemiseks pakutud materjali. Ettenäitamisel laob vahendid üksteise peale, järgi, kõrvale jne.
- Juhendamisel kortsutab pehmet paberit, rebib pabeririba küljest tükke, asetab paberist välja lõigatud kujundid liimiga kaetud paberile (teeb lilli, lund, rohtu, täppe jne).

Töö protsessi juhtimine, teose loomine

- Julgeb osaleda kunstitegevuses.
- Püüab jäljendada ettenäidatud liigutusi individuaalselt tegutsemise juures või väikeses lastegrupis.
- Väljendab positiivset emotsiooni töö valmimise järgselt.
- Julgustamisel tegutseb erinevate kunstimaterjalide ja vahenditega.

Visuaalse info otsimine ja kasutamine oma töös

- Jäljendab loodushääli, liikumisi ning matkib neid ka iseseisvalt.
- Suunamisel tunneb ära erinevate omadustega, värvusega, suurusega esemeid.
- Vaatleb ja tunneb ära tuttavaid asju, esemeid, nähtusi, osutades neile.
- Kritseldab maapinnale, liivale, lumele ka väljaspool kunstitegevust.

Kunsti vaatlemine, kunstiteose analüüsimine, vestlused kunstist

- Suunavate küsimuste abil leiab piltidele, illustratsioonidelt tuttavaid esemeid ning nimetab neid.
- Rõõmustab, elavneb äratundmisrõõmust.

Kujutava kunsti abiteaduse rakendamine (värv, vorm, kompositsioon, perspektiiv, anatoomia)

- Tunneb meeldetuletamisel ära põhivärvid (kollane, punane, sinine) ja osutab neile.
- Suunamisel annab kritseldustele tuttavate inimeste, esemete ja nähtuste nimed.
- Abistab täiskasvanut erinevate liivast, lumest jne vormide moodustamisel.
- Muudab olemasolevaid vorme ja väljendab soovi nende taastamiseks.

Kujundamine ja disainimine

- Joonistab vaid selleks ettenähtud kohta.
- Matkib täiskasvanu liigutusi tegutsemisel erinevate kunstivahenditega.
- Kritseldab juhendamisel maapinnale, liivale, lumele ka väljaspool kunstitegevust.

Visuaalse keskkonna teadvustamine

- Vaatleb uusi asju emotsionaalselt, elavneb, juhivad nendele täiskasvanu tähelepanu.
- Huvitub ümbritsevatest esemetest, taimedest ja loodusnähtustest.

Visuaalse keele kasutamine

- Annab erineva pikkuse ja suunaga joontele nimetusi – koer, kass, pikem kriips – suur koer jne.

Valdkond Muusika

Muusika kuulamine

- Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast.

Laulmine

- Kuulab, jälgib õpetaja laulu.

Pillimäng

- Mängib õpetaja ettenäitamisel kaasa kuulnud muusikale kehapilli (plaksutab, patsutab kaasa pulssi või rütmi).

Muusikalis-rütmiline liikumine

- Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (paigal tammumine, keerutamine üksikult, koosjalu hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, vibutamine sõrmega, kükitamine).

Valdkond Liikumine

Liikumisteadmised

- Sooritab harjutusi aktiivselt, entusiastlikult.
- Liigub õpetaja juhendamisel ohutult.

Põhiliikumised

- Ronib ja roomab üle ja läbi väikeste takistuste.
- Kõnnib piiratud pinnal.
- Säilitab sihi kõnnil ja jooksul.
- Hüpitab käes palli, jälgib selle suunda.

Liikumismängud

- Mängib koos juhendaja ja kaaslastega kõnni- ja jooksumänge.

Võimlemine

- Sooritab ettenäitamise ja juhendamise järgi asendeid ja liikumisi.
- Jookseb veereva vahendi (pall, rõngas) järel.

Spordialad – kelgutamine, suusatamine

- Istub kelgul ja hoiab tasakaalu mäest laskumisel .

Tants ja rütmika

- Kasutab liikumisel rütmipille juhendaja abil.
- Sobitab liikumist vastavalt muusika iseloomule juhendaja abil

Vaba aeg ja loodusliikumine

- Mängib vabamängus iseseisvalt

6.2.2. KAHE- KUNI KOLMEAASTASELT

Valdkond Mina ja keskkond

- Ütleb vastuseks nime küsimisele oma ees- ja perekonnanime.
- Ütleb vastuseks vanuse küsimisele oma ea aastate arvuna või näitab seda sõrmedel.
- Vastab õigesti küsimusele, kas ta on poiss või tüdruk.
- Loetleb oma õdede-vendade nimed.
- Nimetab küsimisel oma lasteaiakaaslaste ja õpetajate ning õpetaja abi nimesid.
- Nimetab küsimisel oma pereliikmete koduseid toimetusi.
- Asetab täiskasvanu eeskujul töövahendid ja mänguasjad kokkulepitud kohta.
- Teostab ette näitamisel lihtsamaid töövõtteid (nt põranda pühkimine).
- Nimetab puhtuse jaoks vajalikke esemeid (seep, vesi, käterätik).
- Nimetab erinevaid toiduaineid.
- Nimetab erinevaid kehaosi.
- Osutab küsimisel autoteele, kõnniteele- teele, kus inimesed käivad.
- Selgitab, miks autoteed peab ületama ettevaatlikult.
- Selgitab, milleks on igapäevaste reeglite täitmine vajalik.
- Nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud.
- Meeldetuletamisel tänab, palub, tervitab ja jätab hüvasti.

- Küsimisel selgitab kes on sõbrad (nt need kes mängivad koos).
- Põhjendab, miks peab sõpra hoidma (miks ei tohi haiget teha).
- Osutab jalutuskäigul kodukoha tuntumatele asutustele (nt kool, lasteaed, kauplus).
- Leiab Eesti lippu nähes erinevate värvuste seast Eesti lipu värvused.
- Kirjeldab, kuidas tema käis vastlaliugu laskmas, aitas emal valmistada jõulupiparkooke jne.
- Nimetab tuttavaid puu- ja köögivilju.
- Nimetab tuntumaid koduloomi ja matkib nende häälsusi.
- Nimetab tuntumaid metsloomi ja linde.
- Osutab küsimisel tuntumatele putukatele (nt sipelgas, sääsk, mesilane).
- Nimetab tuntumaid vee- elanikke (nt konn, kala).
- Nimetab lund, vett ja jääd.
- Osutab küsimisel soojale ja külmale (nt radiaator, vesi).
- Leiab lähiümbrusest kive, liiva ja mulda.
- Osutab küsimisel looduses metsale.
- Kirjeldab erinevaid ilmastikunähtusi (nt vihma sajab, päike paistab, taevast on pilves).
- Selgitab, kelle jaoks on akna taga pesakast.
- Leiab loodusesse mittekuuluvat prahti ja toob selle prügikasti.

Valdkond Keel ja kõne

Hääldamine

- Kasutab oma kõnes tuttavaid 1- 2 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris.
- Hääldab õigesti enamikku häälikutest (eranditeks võivad olla *r, s, k, õ, ü*).

Sõnavara

- Kasutab oma kõnes kõiki sõnaliike.
- Kasutab nimisõnu, mis väljendavad tegevusi, millega laps ise on kokku puutunud.
- Kasutab kõnes värvust, suurust, jt hästi tajutavaid tunnuseid tähistavaid omadussõnu.
- Kasutab kõnes mõningaid üldnimetusi (nt *lapsed, riided, autod, lilled*).
- Kasutab määrsõnu (*all, peal, sees, ees, taga*) ruumisuhete tähistamiseks.

Grammatika

- Mõistab (osutab sobivale objektile/pildile või tegutseb õigesti vastavalt kuulnud korraldusel) ja kasutab tuttavas tegevuses ning situatsioonis 3- 5 sõnalisi lihtlauseid.
- Kasutab kõnes õigesti enamikku käändevorme nende põhitähenduses.
- Kasutab kõnes õigesti tegusõna käskivat kõneviisi (nt *Joonista! Istu! Jookse!*).
- Kasutab kõnes õigesti tegusõna kindla kõneviisi olevikuvorme (nt *sõidab, laulavad, ujuvad*).
- Kasutab kõnes õigesti tegusõna ma- ja da- tegevusnime (nt *hakkame mängima, ei taha mängida*).

Tekst

- Osaleb dialoogis: esitab küsimusi, vastab vajadusel rohkem kui ühelausungiga.
- Kommenteerib enda ja/või kaaslaste tegevust tegevuskäigus 1-2 lausungiga.
- Mõistab teksti, mis on seotud tema kogemuse ja tegevusega.
- Loeb peast või kordab järele 1-2 realist luuletust.

Suhtlemine

- Kasutab erinevat intonatsiooni ja hääle tugevust sõltuvalt suhtluseesmärgist (teatamine, küsimine, palve jms).
- Väljendab oma soove ja vajadusi lausungiga, küsib infot, vastab dialoogis küsimusele.
- Suhtleb aktiivselt tegevuse ja esemlise mängu käigus.

- Räägib endast *mina*- vormis.
- Kasutab nii mõistmisel kui suhtlemisel peale kõne ka mitteverbaalseid vahendeid (žeste, näoilmet, osutamist)

Lugemise ja kirjutamise esmased oskused

- Vaatab üksi ja koos täiskasvanuga pildiraamatuid: keerab lehte, osutab ja kommenteerib pilte.
- Kuulab sisult ja keelelt jõukohaseid ettelõetud tekste.
- Eristab kuulmise teel tuttavaid häälikuliselt sarnaseid sõnu üksteisest (nt *tass- kass, pall- sall, tuba- tupp*), osutades pildile või objektile.
- Liisu– ja vigursalmide kuulamine ning järelekkordamine.
- Optilis- ruumilist taju arendavad tegevused (mustrite ladumised, näidise järgi konstrueerimine jne).

Valdkond Eesti keel kui teine keel

Kuulamine

- Tunneb huvi eesti keele vastu.
- Kuulab ja tajub eesti keele kõla.
- Reageerib tegevustes kasutatavatele lihtsamatele korraldustele.

Kõnelemine

- Kordab järele lihtsamaid sõnu.
- Näitab üles huvi esemete ja tegevuste eestikeelsete nimetuste vastu.

Valdkond Matemaatika

Rühmitamine ja järjestamine, hulgad

- Rühmitab antud kaheksugused esemed kaheks ühesuguste esemete hulgaks ühe ühise tunnuse alusel (kuju, värv, suurus), nt pallid ja klotsid värvuse järgi – punased klotsid ühte ja punased pallid teise hunnikusse.

Orienteerumine ruumis

- Suudab tuttavates ruumides (kodu, rühmaruumid) üles leida nimetatud toad või kohad.
- Juhendamisel paigutab esemeid teise isiku või eseme suhtes *üles-alla, ette-taha*.

Orienteerumine ajas:

- Matkib täiskasvanu juhendamisel mängus öö ja päeva tähendust (nt ööseks paneb nuku magama, päeval nukuk mängib).

Loendamine, arvutamine:

- Loendab esemeid kolme piires, nimetades arve ja sõnastades loendamise tulemust (mitu?, nt mitu palli on kastis).

Suurused ja mõõtmised:

- Osutab (küsimuse põhjal) kahest samatüübilisest esemest suuremale või väiksemale.

Tasapinnalised ja ruumilised geomeetrilised kujundid:

- Leiab täiskasvanu juhendamisel etteantud kujundi järgi erinevate geomeetriliste kujundite hulgast kõik samasugused kujundid (nt ringi abil kõik ülejäänud ringid).

Valdkond Kunst

Voolimine

- Juhendamisel muljub voolimismaterjali, mängides muudab vabalt savitüki kuju; vajutab tekkinud tükikesi soovi korral alusele kinni, võtab uuesti lahti ning liidab suuremateks tükkideks.
- Juhendamisel tükeldab savi, plastiliini.
- Tegevust jälgendades vajutab voolimismassi auke.
- Muljub ja näpistab, juhendamisel rullib ja veeretab voolimismaterjale (savi, plastiliin).

- Surub sõrme või pulgaga pehmesse materjali auke, teeb pinnale jooni ja täppe.
- Voolib ümar- või pikliku vormi koos õpetajaga, luues niimoodi lihtsaid esemeid (ussikesi, nõõre, kommi, palli, marju, pähkled, saiakesi jne).
- Ühendab ise ümar- ja piklikke vorme omavahel.
- Vajutab kujundi sõrmede ja pihkude abil kettaks, muudab kettaks vajutatud kujundi väikeseks pildiks, linikuks või ehteks, vajutades sõrmega auke, triipe jne.

Joonistamine

- Kritseldab varasemast liikuvama ja vabama käega, tõmbab erineva suunaga jooni.
- Juhendamisel tõmbab jämedate joonistusvahenditega erinevaid jooni; vahetab eri värvi pliiatseid ja kriite ning tõmmates tööle aina uusi jooni (lillele vars, õhupallile nõõr).
- Hoiab meeldetuletamisel paberit kinni ja joonistab vaid selleks ettenähtud kohta (nt paber, asfalt).
- Tõmbab kaarjaid jooni.
- Joonistab ümarvormi.
- Tõmbab iseseisvalt jämedate joonistusmaterjalidega (rasvakriidid, pehmed pliiatsid horisontaalsed, lainelised, katkendlikud, spiraalsed), püüdes paberil.
- Meeldetuletamisel hoiab õigesti pliiatsit jt joonistusvahendeid.
- Annab oma kritseldustele nimetuse, räägib meelsasti, mida oma töös kujutab, ning soovib töö teha emale, isale jne.

Maalimine

- Kasutab esmalt korraga üht või kaht värvi, eelistades sinist ja/või kollast tooni.
- Kannab värvi suurele paberile jämeda pintsliga.
- Kannab värvi õpetaja antud värvise pintsliga paberile spontaansete, teadvustamata liigutustega.
- Jätab paberile jäljendeid õpetaja värviga kaetud švammiga, templiga, papiribaga, kortsutatud paberiga jne.
- Juhendamisel teeb näpuvärvidega paberile erineva suunaga sirgeid, kaarjaid jne jooni.
- Värvib ja trükib ka kogu käega.
- Juhendamisel võtab pintsliga värvi, loputab pintsli vees.
- Tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb täppe, triipe, luues spontaanseid kujundeid.
- Teeb näpuvärvidega punkte, jooni.
- Vajutab templiga, sõrmega, käega erinevatele pindadele (nt paber, kartong) jäljendeid.
- Katab väiksema piiratud pinna (lill, müts, tibu jne).

Meisterdamine

- Eristab õpetaja juhendamisel erinevat ehitus-, looduslikku vms tegutsemiseks pakutud materjali. Ettenäitamisel laob vahendid üksteise peale, järgi, kõrvale jne.
- Juhendamisel kortsutab pehmet paberit, rebib pabeririba küljest tükke, asetab paberist välja lõigatud kujundid liimiga kaetud paberile (teeb lilli, lund, täppe jne).
- Kortsutab pehmet paberit, rebib paberiribast tükke. Puistab õpetaja poolt liimiga kaetud paberile paberitükke, seemneid, sulgi lõngajuppe vms;
- Surub sulgi, seemneid, okkaid ümar- ja piklikku voolimismaterjalisse.
- Asetab alusele ja surub kinni õpetaja poolt liimiga kaetud paberist kujundid, puulehed vms (nt lehed puule);
- Kasutab liimimisel liimipulka, tapeediliimi, kliistrit, PVA-d.
- Kasutab kääre, lõigates kitsast riba.
- Kortsutab laiemat pabeririba palliks (marjad, kommid, pähkliid, jne).

- Kasutab looduslikku materjali lihtsamate loomade või esemete valmistamiseks (ussike 3-4 tammetõrust, linnuke käbist või tõrust jne).

Tööprotsessi juhtimine, teose loomine

- Julgeb osaleda kunstitegevuses.
- Püüab jälgendada ettenäidatud liigutusi individuaalselt tegutsemise juures või väikeses lastegrupis.
- Väljendab positiivset emotsiooni töö valmimise järgselt.
- Julgustamisel tegutseb erinevate kunstimaterjalide ja vahenditega.
- Teeb suulise suunamise juures kaasa ettenäidatud liigutusi ja tegevusi, matkib neid ka iseseisvalt.
- Annab oma tööle nimetuse.
- Näitab tulemust (olgu see siis tuntav ja tähenduslik või mitte) teistele kui oma teost.
- Aitab töökohta ette valmistada ja töö lõpetamise järel ära koristada.

Visuaalse info otsimine ja kasutamine oma töös

- Jälgendab loodushääli, liikumisi ning matkib neid ka iseseisvalt.
- Suunamisel tunneb ära erinevate omadustega, värvusega, suurusega esemeid.
- Vaatleb ja tunneb ära tuttavaid asju, esemeid, nähtusi, osutades neile.
- Kritiseldab maapinnale, liivale, lumele ka väljaspool kunstitegevust.
- Juhendamisel leiab ümbritsevate esemete ja nähtuste (nt mänguasi, vihm, lumi) hulgast ideid.

Kujutava kunsti abiteaduse rakendamine (värv, vorm, kompositsioon, perspektiiv, anatoomia)

- Tunneb meeldetuletamisel ära põhivärvid (kollane, punane, sinine) ja osutab neile.
- Suunamisel annab kritseldustele tuttavate inimeste, esemete ja nähtuste nimed.
- Abistab täiskasvanut erinevate liivast, lumest jne vormide moodustamisel.
- Muudab olemasolevaid vorme ja väljendab soovi nende taastamiseks.
- Kujutab tuttavaid asju ja nähtusi, lähedasi inimesi ning nimetab, mida kujutas.
- Leiab juhendamise abil konkreetset värvi (punane, kollane, sinine, roheline) eseme teiste antud esemete (mänguasjade, pliatsite, paberite, plastiliinipulkade vms) hulgast.
- Tunneb rõõmu erinevate vormide loomisest (savist, liivast, lumest) lihtsalt mängust muudetava, vormitava materjaliga (äratuntav vorm ja tähendus pole peamine).

Kujundamine, disainimine

- Joonistab vaid selleks ettenähtud kohta.
- Matkib täiskasvanu liigutusi tegutsemisel erinevate kunstivahenditega.
- Kritiseldab juhendamisel maapinnale, liivale, lumele ka väljaspool kunstitegevust.
- Kaunistab (täppidega, joontega) mitmesuguseid etteantud ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillepott, paber, taskurätt, papptaldrik, pall, sokk, plastiliinist plaat, kivi jne).

Visuaalse keskkonna teadvustamine

- Vaatleb uusi asju emotsionaalselt, elavneb, juhib nendele täiskasvanu tähelepanu.
- Huvitub ümbritsevatest esemetest, taimedest ja loodusnähtustest.
- Vaatleb ja osutab ümbritsevatele asjadele, olles avatud uuele ja huvitavale (nt vikerkaar, märg liiv, udune aken, jalajäljed, lillepeenar jne).

Kunsti vaatlemine, kunstiteose analüüsimine, vestlused kunstist

- Suunavate küsimuste abil leiab piltidele, illustratsioonidelt tuttavaid esemeid ning nimetab neid.
- Rõõmustab, elavneb äratundmisrõõmust.
- Vaatleb pilte, näidistoid, raamatu illustratsioone; osutab enda jaoks tähtsatele objektidele, nähtustele ning nimetab neid (auto, puu, koer, maja, vihm jne).

Visuaalse keele kasutamine

- Annab erineva pikkuse ja suunaga joontele nimetusi – koer, kass, pikem kriips – suur koer jne.
- Teeb erineva karakteriga täppe ja jooni (pikad, lühikesed, sirged, lainelised, spiraalsed) ja kombineerib neid omavahel.
- Annab tekkinud seoste alusel kritseldustele nimesid.

Valdkond Muusika

Muusika kuulamine

- Tunneb rõõmu kuulatavast laulust või muusikapalast.
- Reageerib emotsionaalselt vastavalt muusika iseloomule (näiteks plaksutab, kõigub kehaga).

Laulmine

- Kuulab, jälgib õpetaja laulu.
- Huvitub laululistest tegevustest.
- Püüab õpetajaga kaasa laulda (lauldes näiteks üksikuid silpe, sõnu, laulu lõike), jäljendab õpetajat (plaksutab või matkib muud moodi).
- Laps saab laulmisest positiivseid emotsioone.

Pillimäng

- Laps mängib kaasa kehapillil, kõlapulkadel, marakal.

Muusikalis-rütmiline liikumine

- Sooritab koos õpetajaga lihtsaid liikumisi vastavalt laulu tekstile (näiteks paigaltammumine, keerutamine üksikult, koosjalu hüplemine, lehvitamine, käte peitmine selja taha, vibutamine sõrmega, kükitamine).
- Liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule (kõnd, jook), matkib loomade-lindude liigutusi (karu kõnd, jänkude hüplemine, linnukeste lendamine).

Valdkond Liikumine

Liikumisteadmised

- Valib õpetaja korraldusel teiste riide hulgast välja võimlemisriided.
- Arvestab aktiivses tegevuses rühmakaaslastega.

Põhiliikumised

- Sooritab põhiliikumisi.
- Säilitab liikumisel tasakaalu, seda nii tasakaalupingil kui ka vähendatud pinnal.

Liikumismängud

- Mängib matkiva sisuga 1-2 reegluga kõnni- ja jooksumänge.
- Mängib iseseisvalt aktiivse liikumisega mängu

Võimlemine

- Sooritab võimlemisharjutusi eri asenditest ja erinevate vahenditega.
- Teeb harjutusi ettenäitamise juhendamise järgi ühtses tempos õpetaja ja kaaslastega.
- Sooritab painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi.

Spordialad – kelgutamine, suusatamine

- Veab tühja kelku.
- Sõidab kulgul iseseisvalt nõlvakust all.
- Liigub suuskadel otsesuunas.

Tants ja rütmika

- Kõnnib jookseb ja hüpleb rütmiliselt muusika järgi.
- Sooritab liigutusi vastavalt muusikale erinevas tempos õpetaja juhendamise järgi.

Vaba aeg ja loodusliikumine

- Matkab õpetajaga või vanematega looduses.

- Teeb kaasa kuni 500 m pikkuse rännaku ja püsib kolonnis.

6.2.3. KOLME- KUNI NELJA-AASTASELT

Valdkond *Mina ja keskkond*

- Ütleb küsimisel oma vanemate eesnimed.
- Kirjeldab lasteaia erinevate ruumide otstarvet.
- Nimetab küsimisel erinevaid elukutseid ning kirjeldab neid elukutseid tegevuse alusel (nt pagar küpsetab saia, arst ravib haiget jms).
- Enne uue tegevuse alustamist korrastab eelneva koha ning paneb iseseisvalt oma riided ettenähtud kohta.
- Selgitab miks märjad riided tuleb panna kuivama.
- Selgitab, miks peab ennast kammima ja pesema.
- Nimetab toiduaineid, mida tuleb süüa iga päev.
- Osutab küsimisel südame, kopsude ja aju asukohale.
- Põhjendab helkuri kandmise vajalikkust.
- Selgitab, miks maanteel on ülekäigurajad (sebrad) ja valgusfoorid.
- Järgib kokkulepitud reegleid ja selgitab, et reeglid on vajalikud ohutuse tagamiseks.
- Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).
- Nimetab kohti ja esemeid, mis võivad olla ohtlikud (trepid, rõdud jne).
- Rakendab iseseisvalt põhilisi viiskausreegleid.
- Põhjendab lihtsamate lauakommete vajalikkust (nt noa ja kahvliga söömine).
- Loob lühiajalisi sõprussuhteid, lohutab omaalgatuslikult kaaslast.
- Selgitab kuulnud muinasjutu tegelaste käitumise põhjal „hea” ja „halva” tähendust.
- Kirjeldab küsimise, mille poolest on inimesed erinevad (nt kasv, juuksed, nahavärv).
- Nimetab oma kodukoha tuntumaid asutusi (nt kool, kauplus, kirik).
- Nimetab riigi nime, kus ta elab.
- Nimetab Eesti rahvakalendri päevi, millel ta on osalenud (nt kadripäev, mardipäev, mihklipäev, vastlapäev).
- Kirjeldab, mida tuttavatest köögi- ja puuviljadest valmistada saab.
- Eristab okaspuid ja lehtpuudest.
- Nimetab seene osadena jala ja kübara.
- Kirjeldab erinevate loomade erinevaid elupaiku ja eluviise.
- Nimetab linnu kehaosi.
- Küsimisel kirjelda et suvel on soe ja talvel on külm.
- Selgitab küsimisel et lumi ja jää muutuvad sulamisel veeks.
- Kirjeldab vaatlemisel (uurimisel) savi.
- Kirjeldab metsa.
- Selgitab ilmastikumuutuste seost taimede loomade ja inimestega (nt lehed langevad, loomad jäävad talveunne, inimesed riietuvad soojemalt).
- Selgitab öö ja päeva erinevust.
- Selgitab, mida talvel lindudele toiduks panna.
- Põhjendab, miks visatakse praht prügikasti.
- Nimetab esemeid, mis on valmistatud puidust või plastmassist.

Valdkond *Keel ja kõne*

Hääldamine

- Kasutab oma kõnes tuttavaid 2-3 silbilisi sõnu õiges vältes ja silbistruktuuris.
- Hääldab sõnades õigesti lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid.

Sõnavara

- Mõistab ja kasutab kõnes nii üld- kui ka liignimetusi (nt *kuusk, kask- puud; tuvi, kajakas- linnud*).
- Kasutab kõnes objektide osade/detailide nimetusi (*käpad, saba, rool*).
- Kasutab kõnes liitsõnu (*tutimüts, kelgumägi, talvesaabas*) ja tuletisi (*täpiline, laulja*).

Grammatika

- Kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid, sh koondlauseid (nt *ema ostis poest saia, leiba ja võid*).
- Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid rindlauseid (nt *Me lähme poodi ja õde tuleb ka. Siimul on sinine auto, aga minul on punane. Magame ära ja siis tuleb sünnipäev*).
- Kasutab kõnes õigesti tegusõna lihtmineviku vorme (nt *laulsid, sõitis, jooksis, luges, vaatas*).

Tekst

- Kommenteerib enda ja kaaslaste sooritatud tegevust (räägib, mida tehti) 2-3 lausungiga..
- Räägib 2-3 lausega meeldivast mänguasjast (*mis see on, kust see asi on saadud, miks see meeldib*).
- Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.
- Loeb peast või kordab 2-3 realist luuletust või liisusalmi.

Suhtlemine

- Algatab ise aktiivselt suhtlust.
- Suhtleb meelsasti ja aktiivselt eakaaslastega koostegevuses.
- Küsib täiskasvanult palju küsimusi teda ümbritsevate asjade kohta.
- Annab vestluses edasi asjasse puutuvat infot.
- Kommenteerib enda ja kaaslaste tegevust (räägib, mida tehti) 2-3 lausungiga
- Räägib 2-3 lausungiga hiljuti kogetud emotsionaalsest kogemusest.
- Jutustab pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi.

Lugemise ja kirjutamise esmased oskused/ ettevalmistus lugemiseks- kirjutamiseks

- Tunneb täiskasvanu häälimise (sõna sujuv häälikhaaval hääldamine) või rõhutatud hääldamise abil kuulmise teel ära hääliku häälikute reas.
- Tunneb ära ja nimetab üksikuid tähti.
- Matkib lugemist ja kirjutamist, kritseldades kriidi või pliiatsiga;.
- Optilis- ruumilist taju arendavad tegevused (kujundite ja mustrite ladumine näidise järgi, terviku äratundmine osa järgi, vigade leidmine pildilt, pildi ja silueti sobitamine, paarisiltide sobitamine, õppemängud orienteerumiseks ruumis ja tasapinnal jne).

Valdkond *Eesti keel kui teine keel*

Kuulamine

- Kuulab ja tajub eesti keele kõla.
- Reageerib tegevustes kasutatavatele lihtsamatele korraldustele.

Kõnelemine

- Kordab järele lihtsamaid sõnu.
- Näitab üles huvi esemete ja tegevuste eestikeelsete nimetuste vastu.

- Näitab üles huvi suhtlemise vastu, vajadusel loob kontakti täiskasvanute ja teiste lastega.

Eesti kultuuri tutvustamine

- Tunneb huvi Eesti rahvussümbolite vastu.

Valdkond Matemaatika

Rühmitamine ja järjestamine, hulgad

- Rühmitab antud erinevaid esemeid (pallid, pliiatsid, kommid, klotsid jne) ühe ette antud tunnuse (värv, suurus, kuju) alusel. NT: Leia kõik pikad pliiatsid või leia kõik kollast värvi esemed jne
- Otsustab, kas nimetatud ese kuulub (ei kuulu) moodustatud hulka.
- Paaride moodustamisega (üks-ühesesse vastavusse seadmisega) saab teada, et esemeid on võrreldavatest hulkades sama palju, ühe palju e. võrdselt.
- Loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5-ni.

Orienteerumine ruumis

- Juhendamisel määrab enda ja esemete asukoha ruumis teiste esemete suhtes, sõnadega *peal, all, sees, taga* või *ees*

Orienteerumine ajas

- Nimetab ja kasutab ööpäeva osade määramisel sõnu *öö* ja *päev*
- Leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid (piltidel, vestlustel vm)
- Eristab hommikut ja õhtut (kirjeldab tegevusi)

Loendamine, arvutamine

- Moodustab uue suuruse (3-5) ühe lisamise teel ja sõnastab loendamise tulemuse.

Suurused ja mõõtmised

- Suudab leida ja nimetada milline kahest eritüübilisest esemest on suurem/väiksem/pikem/lühem/laiem/kitsam järgi ning kasutab mõisteid

Tasapinnalised ja ruumilised, geomeetrilised kujundid

- Leiab ümbritsevast keskkonnast ette antud kujundi abil (ring, ruut, kolmnurk) samakujulisi esemeid (nii rühmast, õuest kui ka tänavalt).
- Koostab lihtsamat mustriks (värvi, vormi või suuruse vaheldumine) kujundeid kasutades.

Valdkond Kunst

Voolimine

- Muljub ja näpistab, juhendamisel rullib ja veeretab voolimismaterjale (savi, plastiliin), vajutab tekkinud tükikesi soovi korral alusele kinni, võtab uuesti lahti ning liidab suuremateks tükkideks.
- Surub sõrme või pulgaga pehmesse materjali auke, teeb pinnale jooni ja täppe.
- Voolib ümar- või pikliku vormi koos õpetajaga, luues niimoodi lihtsaid esemeid (ussikesi, nõõre, kommi, palli, marju, pähkleid, saiakesi jne).
- Ühendab ise ümar- ja piklikke vorme omavahel.
- Vajutab kujundi sõrmede ja pihkude abil kettaks, muudab kettaks vajutatud kujundi väikeseks pildiks, linikuks või ehteks, vajutades sõrmega auke, triipe jne.;
- Annab voolitud ümarvormidele erinevaid nimetusi.
- Voolib ümarvormist õõnesvormi, õõnestades neid sõrmedega, pöörates eset voolimise ajal, oluline kahe käe koostöö.
- Vajutab ümarvormi pihkude ja/või sõrmede vahel õhemaks, pigistab ja venitab savi sellele teise kuju andmise eesmärgil.

- Loob fantaasiakujundeid, surub loodud vormi kokku ja alustab uut.
- Rullib savitükki ja muudab rullimise tulemusel tekkinud pikliku vormi kuju andes edasi asjade ja esemete iseloomulikke tunnuseid.
- Moodustab väikestest voolitud vormidest terviku neid üksteise peale, sisse jne ladudes.
- Juhendamisel kasutab voolimispulka savi vms voolimismaterjali tükeldamiseks.

Joonistamine

- Tõmbab iseseisvalt jämedate joonistusmaterjalidega (rasvakriidid, pehmed pliiatsid horisontaalsed, lainelised, katkendlikud, spiraalsed), püsides paberil.
- Meeldetuletamisel hoiab õigesti pliiatsit jt joonistusvahendeid.
- Annab oma kritseldustele nimetuse, räägib meelsasti, mida oma töös kujutab, ning soovib töö teha emale, isale jne.
- Tõmbab iseseisvalt horisontaalseid ja vertikaalseid triipe sooviga jäljendada konkreetseid esemeid.
- Juhendamisel tõmbab erineva kuju ja suunaga, sealhulgas ka kaarjaid jooni.
- Kasutab erinevaid joonistusvahendeid liigse surveta.
- Suudab kujutada natuurile sarnaseid, lähedasi esemeid, asju, inimest (nn peajalgsed).

Maalimine

- Juhendamisel võtab pintsliga värvi, loputab pintsli vees.
- Tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb täppe, triipe, luues spontaanseid kujundeid.
- Teeb näpuvärvidega punkte, jooni.
- Vajutab templiga, sõrmega, käega erinevatele pindadele (nt paber, kartong) jäljendeid.
- Katab väiksema piiratud pinna (lill, müts, tibu jne).
- Kasutab korraga kahte-kolme värvi või valib ise talle meeldivad värvitoonid; soovi korral küsib endale sobivaid värve lisaks.
- Juhendamisel kasutab kattevärve kogu pinna katmiseks.
- Ümarvormi joonistab värvilaigu pintsliga suurendamise teel. Suunamisel võtab pintslile vajaliku koguse värvi ja meeldetuletamisel loputab pintsli peale kasutamist.
- Tõmbab peenemaid ja jämedamaid horisontaal- ja vertikaaljooni.
- Värvimisel piirdub paberialaga, ei värvi üle serva.
- Selgitusel kasutab töös pintsli erinevaid osi (otsa, külge) ja teab, kuidas tekitada erinevaid pintslijäljendeid.

Meisterdamine

- Kortsutab pehmet paberit, rebib paberiribast tükke. Puistab õpetaja poolt liimiga kaetud paberile paberitükke, seemneid, sulgi lõngajuppe vms;
- Surub sulgi, seemneid, okkaid ümar- ja piklikku voolimismaterjalisse.
- Asetab alusele ja surub kinni õpetaja poolt liimiga kaetud paberist kujundid, puulehed vms (nt lehed puule);
- Kasutab liimimisel liimipulka, tapeediliimi, kliistrit, PVA-d.
- Kasutab kääre, lõigates kitsast riba.
- Kortsutab laiemat pabeririba palliks (marjad, kommid, pähkliid, jne).
- Kasutab looduslikku materjali lihtsamate loomade või esemete valmistamiseks (ussike 3-4 tammetõrust, linnuke käbist või tõrust jne).
- Lõikab paberist ribasid, teeb paberisse sisselõikeid.
- Katab liimiga talle näidatud pinna ja täiendaval juhendamisel asetab sinna soovitud kujundid.
- Täiendab joonistusi paberist lõigatud detailidega (teeb majale paberist värvilise katuse, kortsutatud paberipallist õied jne).

- Ettenäitamisel ühendab erinevaid materjale (looduslik materjal ja paber; suled ja paber jne).
- Kortsutab erineva paksusega paberit (värvilist paberit, ajalehte; siidipaberit ja salvrätte).
- Matkib täiskasvanu tegevust lihtsa mänguasja valmistamisel (nt päkapikk – käbile müts; siil – männikäbile nina).
- Voldib paberi pooleks.

Tööprotsessi juhtimine, teose loomine

- Teeb suulise suunamise juures kaasa ettenäidatud liigutusi ja tegevusi, matkib neid ka iseseisvalt.
- Annab oma tööle nimetuse.
- Näitab tulemust (olgu see siis tuntav ja tähenduslik või mitte) teistele kui oma teost.
- Aitab töökohta ette valmistada ja töö lõpetamise järel ära koristada.
- Tegutseb emotsionaalselt.
- Tegutseb suunamisel, ergutamisel ühe teema piires.
- Järgib töö käigus saadud tehnilisi juhiseid.
- Enamasti lõpetab alustatud töö (või lõpetab siis, kui peab seda ise valminuks).
- Loob töö järjepidevalt, planeerib esmaselt töö käiku.

Visuaalse info otsimine ja kasutamine oma töös

- Jäljendab loodushäali, liikumisi ning matkib neid ka iseseisvalt.
- Suunamisel tunneb ära erinevate omadustega, värvusega, suurusega esemeid.
- Vaatleb ja tunneb ära tuttavaid asju, esemeid, nähtusi, osutades neile.
- Kritseldab maapinnale, liivale, lumele ka väljaspool kunstitegevust.
- Juhendamisel leiab ümbritsevate esemete ja nähtuste (nt mänguasi, vihm, lumi) hulgast ideid.

Kujutava kunsti abiteaduse rakendamine (värv, vorm, kompositsioon, perspektiiv, anatoomia)

- Tunneb meeldetuletamisel ära põhivärvid (kollane, punane, sinine) ja osutab neile.
- Suunamisel annab kritseldustele tuttavate inimeste, esemete ja nähtuste nimed.
- Abistab täiskasvanut erinevate liivast, lumest jne vormide moodustamisel.
- Muudab olemasolevaid vorme ja väljendab soovi nende taastamiseks.
- Kujutab tuttavaid asju ja nähtusi, lähedasi inimesi ning nimetab, mida kujutas.
- Leiab juhendamise abil konkreetset värvi (punane, kollane, sinine, roheline) eseme teiste antud esemete (mänguasjade, pliiatsite, paberite, plastiliinipulkade vms) hulgast.
- Tunneb rõõmu erinevate vormide loomisest (savist, liivast, lumest) lihtsalt mängust muudetava, vormitava materjaliga (äratuntav vorm ja tähendus pole peamine).

Kujundamine, disainimine

- Kaunistab (täppidega, joontega) mitmesuguseid etteantud ruumilisi ja tasapinnalisi esemeid (nt lillepott, paber, taskurätt, papptaldrik, pall, sokk, plastiliinist plaat, kivi jne).
- Kaunistab tasapinnalisi esemeid valmis kujunditega neid sinna spontaanselt paigutades.
- Laob 3–4 tuttavast geomeetrilisest kujundist esemeid, loomi jne.
- Suunamisel ja tähelepanu juhtimisel lisab valmivale esemele iseloomulikke detaile.
- Kaunistab valmistatud voolingu, kasutades voolimispulka või lisades suuremale vormile väikseid ümaraid või piklikke vorme.
- Koostab mängudes ja vabas tegevuses (nt mosaiikmängud) lihtsaid mustreid.

Visuaalse keskkonna teadvustamine

- Vaatleb ja osutab ümbritsevatele asjadele, olles avatud uuele ja huvitavale (nt vikerkaar, märg liiv, udune aken, jalajäljed, lillepeenar jne).
- Teab erineva suurusega esemeid ja tajub esmaselt nähtuste omavahelisi seoseid.
- Osutab esemete ühiste tunnusetele.
- Kirjeldab sagedamini esinevat looduslikku materjali ja selle omadusi (nt käbid, kastanimunad, puulehed).
- Kasutab looduslikku materjali asendusmänguasjadena.
- Ühendab looduslikku materjali elementaarsete võtetega (plastiliin, savi jne).

Kunsti vaatlemine, kunstiteose analüüsimine, vestlused kunstist

- Vaatleb pilte, näidistöid, raamatu illustratsioone; osutab enda jaoks tähtsatele objektidele, nähtustele ning nimetab neid (auto, puu, koer, maja, vihm jne).
- Suunavate küsimuste abil analüüsib ja annab tööle hinnangu.
- Põhjendab, miks töö, pilt meeldib.
- Vastab küsimustele ja selgitab, miks kujutab esemeid, nähtusi just sellel viisil.

Visuaalse keele kasutamine

- Teeb erineva karakteriga täppe ja jooni (pikad, lühikesed, sirged, lainelised, spiraalsed) ja kombineerib neid omavahel.
- Annab tekkinud seoste alusel kritseldustele nimesid.
- Kindlakskujunenud sümbolite abil ja soovitud värve kasutades annab edasi oma emotsioone, tuttavaid inimesi, esemeid, nähtusi jne.

Valdkond Muusika

Muusika kuulamine

- Lapsel areneb muusika kuulamise kaudu tundeelu.
- Laps saab positiivseid emotsioone.
- Laps õpib kuulama lihtsamaid loodushääli.

Laulmine

- Laps õpib laulu alustama ja lõpetama koos õpetaja või teiste lastega.
- Laps õpib laulma ühtses tempos.
- Laps õpib loomuliku häälega laulma.
- Laps saab laulmisest positiivseid emotsioone.

Pillimäng

- Laps õpib kaasmänge lastepillidel lihtsamatele lauludele ja liisusalmidele (marakas, trumm, kelluke, tamburiin, kõlapulgad).
- Laps kasutab kehapilli.

Muusikalis-rütmiline liikumine

- Laps õpib reageerima muusika algusele ja lõpule.
- Laps õpib liigutusi sooritama erinevas tempos kogu rühmaga ühel ajal.
- Laps õpib liigutusi sooritama vaheldumisi vasaku ja parema jala ning vasaku ja parema käega.
- Laps õpib ringi moodustamist ja selle hoidmist.

Valdkond Liikumine

Liikumisteadmised

- Sooritab harjutusi vastavalt õpetaja korraldusele sõnalise seletuse järgi.
- Järgib hügieeni nõudeid meeldetuletamisel.

Põhiliikumised

- Sooritab põhiliikumisi kombinatsioonides ja õpitud harjutustes.
- Sooritab koordineerimise, tasakaalu ja osavust arendavaid harjutusi.

Liikumismängud

- Mängib 2-4 reegluga liikumismänge.
- Pingutab end rühmategevuses ühise eesmärgi nimel.

Võimlemine

- Sooritab juhendamisel kuni neljast harjutusest koosnevat kombinatsiooni.
- Hoiab oma kohta erinevates rivistustes: kolonnis, ringis, viirus.

Spordialad – kelgutamine, suusatamine

- Kasutab suuskadel liikumisel käte abi ja keppide tuge .

Tants ja rütmika

- Sooritab imiteerivaid liigutusi muusika järgi.
- Plaksutab ja liigub vastavalt rütmile.

Vaba aeg ja loodusliikumine

- Algatab iseseisvalt mängu.
- Tegutseb iseseisvalt lasteaia õuel.

6.2.4. NELJA- KUNI VIIEAASTASELT

Valdkond *Mina ja keskkond*

- Ütleb küsimisel oma kodukoha nime.
- Nimetab oma lasteaia nime, kes lasteaias töötajaid ning missugused on nende tööülesandeid.
- Loetleb enimtuntud elukutsete juurde kuuluvaid töövahendeid.
- Põhjendab mängu -või töökoha korrastamise vajadust.
- Nimetab tegevusi, mis on tervisele kasulikud (tervislik toitumine, piisav kehaline aktiivsus, piisav uni, puhkus, mäng, hea tuju, meeldivad suhted).
- Selgitab, miks enne sööki ja WC- s käimist peab pesema käsi.
- Nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi.
- Nimetab toiduainete rühmad (teraviljatooted, puu- ja köögiviljad, piimatooted, lihakala- muna, toidurasvad).
- Selgitab küsimisel, milleks on vajalikud silmad, kõrvad ja nina.
- Nimetab oma emotsioone (rõõm, kurbus).
- Selgitab, kuidas ületada sõiduteed reguleeritud ja reguleerimata ülekäigurajal.
- Põhjendab, miks rattaga, rulaga, rulluisukodega sõites peab kiivrit kandma ja selgitab, et autos sõites (sh tagaistmel) tuleb kinnitada turvavööd.
- Kirjeldab, millised reeglid kehtivad tema kodus.
- Selgitab, et õnnetuse korral tuleb pöörduda täiskasvanu poole, ning miks võõrastega ei tohi kaasa minna.
- Jälgib süües iseseisvalt lauakombeid.
- Nimetab küsimisel sõbra positiivseid omadusi ning abistab vajadusel nõrgemat.
- Selgitab eluliste olukordade põhjal, mis on õige või vale.
- Nimetab küsimisel, mis keelt räägivad kodukohas muukeelsed lapsed.
- Näitab oma käitumisega, et hoolimata erinevustest (sh puudega inimesed) tuleb kõikidesse sõbralikult suhtuda (nt kaasab teisi oma mängu, jagab mänguasju, pakub maiustusi).
- Räägib oma vanavanematest ja kirjeldab oma kodu.
- Selgitab, millal lipud heisatakse ja hümnid mängitakse.
- Põhjendab, miks riietatakse mardi- ja kadrisandiks.

- Nimetab erinevaid vaadeldavaid köögivilju (nt punapeet, kaalikas, kõrvits, sibul) ja teab, kuidas neid kasutatakse.
- Nimetab 1-2 lehtpuud ja 1-2 okaspuud, mõne söögi- ja mürgiseene ning teab seene osasid (kübar, jalg).
- Nimetab lille osi (leht, vars, õis).
- Selgitab, miks loomad karva vahetavad.
- Nimetab tuntumaid linde (nt varblane, tihane, tuvi, rähn).
- Nimetab 3-4 putukat (nt liblikas, kärbes, mesilane, kiil).
- Nimetab 2-3 liiki kalu ja kirjeldab kalade iseloomulikke tunnuseid (uimed, soomused, saba).
- Kirjeldab soojuse ja valgus vajalikkust inimeste, taimede ja loomade kasvamiseks.
- Selgitab, milline on puhas vesi.
- Kirjeldab esemeid, mille kasutamiseks on vajalik õhk (nt jalgratta- ja autokumm, ujumisirõngas, õhupall).
- Kirjeldab lähiümbruse maavarade erinevusi (nt savi, liiv, muld).
- Kirjeldab metsa ja niidu erinevusi.
- Nimetab 2-3 looma, kes jäävad talveunne.
- Iseloomustab ilmastikunähtusi (nt päike paistab soojalt, lumi on külm).
- Iseloomustab erinevaid aastaaegu 1-2 tunnusega.
- Põhjendab, miks loomade ja lindude elutingimused on talvel raskemad.
- Kirjeldab, kuidas jõuab prügi prügimäele.
- Selgitab, et varem puudusid inimestel esemed, mida praegu peetakse väga vajalikeks (nt mobiiltelefon, arvuti, televiisor, pesumasin jne).

Valdkond *Keel ja kõne*

Hääldamine

- Hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid.
- Hääldab õigesti 3-4 silbilisi tähenduselt tuttavaid sõnu.
- Hääldab õigesti kõiki häälikuühendeid 1-2 silbilistes tuttava tähendusega sõnades.
- Hääldab õigesti sageli kasutatavaid võõrsõnu (nt *banaan, taburet, diivan*)

Sõnavara

- Kasutab kõnes mõningaid antonüüme (nt *lühike- pikk, must-puhas*).
- Kasutab kõnes mõningaid iseloomuomadusi ja hinnangut väljendavaid omadussõnu (nt *arg, kaval, igav*).
- Kasutab kõnes aega väljendavaid nimisõnu (*hommik, päev, õhtu, öö*).
- Moodustab vajadusel sõnu uudsete või võõraste objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt *tikkudes maja- tikumaja; nuga õuna koorimiseks- õunanuga*).

Grammatika

- Kasutab kõnes lihtsamaid suhteid väljendavaid põimlauseid
- Kasutab oma kõnes nud- ja tud- kesksõnu (nt *söödud- söönud*).
- Kasutab oma kõnes omadussõna võrdlusastmeid (nt *suur- suurem- kõige suurem*).
- Kasutab tingivat kõneviisi (nt *mängisin, mängiksin*).
- Üldistab sõnu arvus (*karud söövad*) ja käändes (*ilusale lillele, punase palliga*).
- Kasutab oma kõnes õigesti enamikku nimisõna käändevorme mitmuses (nt *ilusatel lilledel, punastel pallidel*).

Tekst

- Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust.
- Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega.

- Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausega (nt mida tegi kodus pühapäeval).
- Loeb peast 2-4 realist luuletust või liisusalmi.
- Mõistab ka teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemustega.

Suhtlemine

- Algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool tegevussituatsiooni (nt vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal, esitab tunnetusliku sisuga küsimusi (*Miks ta nii tegi? Kuidas teha?*)).
- Kasutab rollimängus erinevat intonatsiooni ja hääle tugevust.
- Kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid.
- Kirjeldab täiskasvanu abiga olupilti ja annab edasi pildiseerial kujutatud sündmust.
- Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste abil, väljendades end peamiselt üksikute, sidumata lausungitega.
- Jutustab nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3-5 lausungiga (nt mida ta tegi kodus pühapäeval).
- Loeb peast kuni 4 realisi liisusalme / luuletusi.
- Mõistab teksti, mis pole otseselt seotud tema kogemusega.

Lugemise ja kirjutamise esmased oskused/ ettevalmistused lugemiseks- kirjutamiseks

- Tunneb iseseisvalt ära hääliku kuulmise teel häälikute reas ja sõnades (va häälikuühendites).
- Häälib täiskasvanu eeskujul ja abivahendite toel (klotsid, nõõbid vms) 1-2 silbilisi sulghäälikuteta ja häälikuühenditeta sõnu.
- Tunneb ära täiskasvanu poolt häälitud sõna.
- Eristab ja konstrueerib tähefigure.
- Kuulab ettelugemist, olles seejuures aktiivne (osutab piltidele, küsib, parandab ettelugejat tuttava teksti puhul);
- Kirjutab õigesti üksikuid sõnu trükitähtedega (nt oma nime).

Valdkond Eesti keel kui teine keel

Kuulamine

- Reageerib adekvaatselt lihtsamatele korraldustele.
- Kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist.
- Mõistab lihtsamaid õpitud küsimusi.
- Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid.

Kõnelemine

- Teab õpitud lihtsamaid viisakusväljendeid.
- Tunneb aktiivset huvi asjade nimetuste vastu.
- Kordab järele õpitud sõnu ning kasutab neid tuttavate esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks.
- Oskab vastata lihtsamatele küsimustele.

Lugemise ja kirjutamise alused

- Hääldab järele kuulnud sõnu.

Eesti kultuuri tutvustamine

- Tunneb ära Eesti lipu ja oskab seda kirjeldada.
- Oskab nimetada, mis riigis ta elab.
- Tunneb huvi Eestis tähistatavate rahvakalendripäevade vastu.

Valdkond Matemaatika

Rühmitamine ja järjestamine, hulgad

- Otsustab ja põhjendab esemete kuuluvust või mittekuuluvust hulka erinevate tunnuste (suurus, värv, kuju, otstarve) alusel (nt. Mängukaru ja lennuk – lennuk ei kuulu siia hulka, ta on transpordivahend ; valged jänesed ja valge lill – kuuluvus hulka on valitud värvi põhjal).

Orienteerumine ruumis

- Kirjeldab inimese või eseme asukohta teise inimese või eseme suhtes, kasutades õigesti sõnu *kõrval, ääres, all, peal, kohal, vasakul, paremal*.
- Orienteerub ruumis (õues) juhendite järgi.

Orienteerumine ajas

- Nimetab õiges järjekorras kõik nädalapäevad ja toob küsimuste abil näiteid oma tegevuse kohta, kasutades mõisteid *eile, täna, homme*.
- Eristab mõisteid *kiiresti, aeglaselt, varsti hiljem, kohe*.

Loendamine, arvutamine

- Võtab vastavalt esitatud arvule (kuni viis) õige koguse antud esemeid.
- Moodustab uue hulga (kümne piires) esemete lisamise või äravõtmise teel (nt lisades 7 kivile veel ühe, saab uue suuruse – 8 kivi).
- Loendab 12 piires, teab arvude rida 12-ni.
- Tunneb numbrimärke.
- Võrdleb arve (on suurem kui, on väiksem kui).
- Nimetab etteantud arvude hulgast, milline arv on antud arvule eelnev või järgnev (nt esemete loendamisel leiab laps arvu 6 ning laps otsustab ja nimetab, milline arv on kuuele eelnev (5) või järgnev (7)).

Suurused ja mõõtmised

- Suudab otsustada ja nimetada , milline ese (esemed) etteantud esemetest on lühem, pikem või ühepikkune (laiem- kitsam-ühelaiused, suurem – väiksem – ühesuurused, paksem – peenem – ühepaksused, madal – kõrge – ühekõrgused).
- Järjestab kuni viis eset suurustunnuse järgi.
- Hindab kaugust silma järgi.
- Mõõdab esemete pikkust, laiust, kõrgust ja objektidevahelist kaugust kokkulepitud vahendite pikkuse abil (nt. nööri, pulka, sammud jne, nt laua kõrgust mõõdetakse pulga abil, siis on tulemuseks nt kolm pulga pikkust, või uksest lauani on 7 sammupikkust jne).
- Järjestab raskuse ja paksuse järgi.

Tasapinnalised ja ruumilised, geomeetrilised kujundid

- Moodustab erinevaid vahendeid (pulgad, körred, paelad jms) kasutades etteantud kujundiga samasuguse kujundi.
- Koostab kujunditest näidise järgi ja näidiseta pilte.

Valdkond Kunst

Voolimine

- Annab voolitud ümarvormidele erinevaid nimetusi.
- Voolib ümarvormist õõnesvormi, õõnestades neid sõrmedega, pöörates eset voolimise ajal, oluline kahe käe koostöö.
- Vajutab ümarvormi pihkude ja/või sõrmede vahel õhemaks, pigistab ja venitab savi sellele teise kuju andmise eesmärgil.
- Loob fantaasiakujundeid, surub loodud vormi kokku ja alustab uut.
- Rullib savitükki ja muudab rullimise tulemusel tekkinud pikliku vormi kuju andes edasi asjade ja esemete iseloomulikke tunnuseid.
- Moodustab väikestest voolitud vormidest terviku neid üksteise peale, sisse jne ladudes.

- Juhendamisel kasutab voolimispulka savi vms voolimismaterjali tükeldamiseks, pindade karestamiseks, esemete ja nähtuste iseloomulike tunnuste esiletoomiseks (silmad, nina); kaunistamiseks, luues mustreid.
- Juhendamisel ühendab lihtsaid voolitud detaile omavahel.
- Voolib inimest ja lihtsat tegevust.
- Harjutab detailide ühenduskohti siluma, vajadusel voolitud niisutama.
- Kasutab valmisvorme (iseseisvalt liivast ehitamiseks, juhendamisel nt piparkookide vms valmistamiseks).
- Veeretab ja rullib iseseisvalt erinevaid voolimismaterjale (nt pabermassi, vaha jne), õpib tundma nende omadusi.
- Koos õpetajaga püüab piklikke vorme spiraaliks keerata, neid omavahel lihtsaks palmikuks ühendades.
- Ümarvorme liites loob lihtsaid esemeid, kujutab loomi (karu, kassi, jänest jne), teeb voolimispulgaga neile silmad, nina, suu.
- Kasutab saadud algvorme (kera, silinder) neist tähendusega objektide voolimiseks.
- Vabal ajal toetub õpitud oskustele ning leiab tööde täiendamiseks omapoolseid võimalusi.

Joonistamine

- Tõmbab iseseisvalt horisontaalseid ja vertikaalseid triipe sooviga jäljendada konkreetseid esemeid.
- Juhendamisel tõmbab erineva kuju ja suunaga, sealhulgas ka kaarjaid jooni.
- Tõmbab ühtlase joone lihtsa kujuga šablooni või joonlaua järgi.
- Kasutab iseseisvalt erinevaid joonistusvahendeid (nt viltpliatsid, pastellid).
- Kasutab erinevaid joonistusvahendeid liigse surveta.
- Suudab kujutada natuurile sarnaseid, lähedasi esemeid, asju, inimest (nn peajalgsed).
- Kujundite värvimisel ületab minimaalselt piirjooni.
- Kasutab iseseisvalt pliatsiteritajat.
- Ühendab joonistustes nii kandilisi kui ka ümaraid kujundeid.
- Lisab enda jaoks olulisi või ka oma oskustest lähtuvalt esemele ja nähtusele iseloomulikke detaile.
- Joonistab tegevust, kujutades tegelasi paigalseisvana või püüdes näidata liikumist elementaarsel moel.
- Joonistamisel kasutab peale pliatsite ja kriitide ka teisi vahendeid: sütt, õli- ja kuivpastelle ning tušši.
- Kasutab erineva paksuse, tooni ja pinnaga pabereid.

Maalimine

- Kasutab korraga kahte-kolme värvi või valib ise talle meeldivad värvitoonid; soovi korral küsib endale sobivaid värve lisaks.
- Juhendamisel kasutab kattevärve kogu pinna katmiseks.
- Ümarvormi joonistab värvilaigu pintsliga suurendamise teel. Suunamisel võtab pintslile vajaliku koguse värvi ja meeldetuletamisel loputab pintsli peale kasutamist.
- Tõmbab peenemaid ja jämedamaid horisontaal- ja vertikaaljooni.
- Värvimisel piirdub paberialaga, ei värvi üle serva.
- Selgitusel kasutab töös pintsli erinevaid osi (otsa, külge) ja teab, kuidas tekitada erinevaid pintslijäljendeid.
- Võtab iseseisvalt pintsliga värvi ja katab pindu.

- Juhendamisel katab värviga algul suurema kujundi, millele lisab detailid.
- Teeb pintslivajutuste ja –tõmmetega objektide väikseid detaile (nt silmad, suu) või rütme.
- Suunamisel loob maalile tausta, jätab vähe katmata pinda.
- Vesivärvidega värvides niisutab paberi käsna või laia pintsliga või segab õpetaja valmis värvi vesilahuse; koos õpetajaga „äratatakse“ värvid (igale värvile tilgutatakse pintsliga veidi vett).
- Kasutab töös esemetele ja nähtustele iseloomulikke värvusi, oskab küsida endale soovi korral sobivaid värve lisaks.

Meisterdamine

- Lõikab paberist ribasid, teeb paberisse sisselõikeid.
- Katab liimiga talle näidatud pinna ja täiendaval juhendamisel asetab sinna soovitud kujundid.
- Täiendab joonistusi paberist lõigatud detailidega (teeb majale paberist värvilise katuse, kortsutatud paberipallist õied jne).
- Ettenäitamisel ühendab erinevaid materjale (looduslik materjal ja paber; suled ja paber jne).
- Kortsutab erineva paksusega paberit (värvilist paberit, ajalehte; siidipaberit ja salvrätte).
- Matkib täiskasvanu tegevust lihtsa mänguasja valmistamisel (nt. päkapikk – käbile müts; siil – männikäbile nina).
- Voldib paberi pooleks.
- Lõikab paberist ribasid, teeb paberisse sisselõikeid.
- Katab liimiga talle näidatud pinna ja täiendaval juhendamisel asetab sinna soovitud kujundid.
- Täiendab joonistusi paberist lõigatud detailidega (teeb majale paberist värvilise katuse, kortsutatud paberipallist õied jne).
- Ettenäitamisel ühendab erinevaid materjale (looduslik materjal ja paber; suled ja paber jne).
- Kortsutab erineva paksusega paberit (värvilist paberit, ajalehte; siidipaberit ja salvrätte).
- Matkib täiskasvanu tegevust lihtsa mänguasja valmistamisel (nt. päkapikk – käbile müts; siil – männikäbile nina).
- Voldib paberi pooleks.

Tööprotsessi juhtimine, teose loomine

- Tegutseb emotsionaalselt.
- Tegutseb suunamisel, ergutamisel ühe teema piires.
- Järgib töö käigus saadud tehnilisi juhiseid.
- Enamasti lõpetab alustatud töö (või lõpetab siis, kui peab seda ise valminuks).
- Loob töö järjepidevalt, planeerib esmaselt töö käiku.
- Väljendab soovi alustada kunstitegevust.
- Nimetab vajaminevad töövahendeid.
- Jäljendab ettenäidatud võtteid, rakendab neid ka iseseisvalt ja loovalt.
- Annab hinnangu oma tööle, kas see on pooleli või valmis.
- Tegutseb emotsionaalselt.

Visuaalse info otsimine ja kasutamine oma töös

- Kujutab olendeid, esemeid tegelikkusega sarnaselt.
- Nimetab esemete iseloomulikke tunnuseid ning osutab samade esemete, nähtuste muutumisele.

- Kujutab esemeid, asju oma tunnetuse, tajumise ja nägemise seisukohalt.
- Osutab kunstitegevuse võimalustele väljas (liiv, lumi, looduslik materjal (ja kasutab neid.
- Juhendamisel leiab iseloomulikke detaile vaatluse ja võrdluse teel (sebra triibud, ema lokiis juuksed jne), millega täiendada oma töid.

Kujutava kunsti abiteaduse rakendamine (värv, vorm, kompositsioon, perspektiiv, anatoomia)

- Nimetab põhivärve ning lisaks rohelist, oranži, roosat, musta, pruuni.
- Oskab nimetada tumedamaid ja heledamaid värvitoone.
- Kujutab tuttavaid objekte, nähtusi oma sümbolite abil, mis on olemuselt täienevad ja muutuvad keerukamateks.
- Valib tööks meeldivad toonid ja värvid ning põhjendab oma valikut elementaarsel moel.
- Kirjeldab ja kasutab esemetele ja nähtustele iseloomulikke värvusi.
- Juhendamisel voolib ümar- ja piklikke vorme.
- Kujutab tuttavaid objekte oma isiklike, lihtsate, kuid ka teistele äratuntavate skeemidena. Kasutab maalimisel ja joonistamisel mitut värvi.
- Leiab iseseisvalt ümbruskonnast, osutab ja nimetab värve (punane, kollane, roheline, valge, must, roosa, pruun).
- Eristab võrdlemisel heledamat ja tumedamat värvitooni esemeid (nt hele ja tume mänguauto).
- Loob erinevate voolimisvõtete (rullimine, veeretamine, vajutamine) abil algvormid.

Kujundamine, disainimine

- Kaunistab tasapinnalisi esemeid valmis kujunditega neid sinna spontaanselt paigutades.
- Laob 3–4 tuttavast geomeetrisest kujundist esemeid, loomi jne.
- Suunamisel ja tähelepanu juhtimisel lisab valmivale esemele iseloomulikke detaile.
- Kaunistab valmistatud voolingu, kasutades voolimispulka või lisades suuremale vormile väikseid ümaraid või piklikke vorme.
- Koostab mängudes ja vabas tegevuses (nt mosaiikmängud) lihtsaid mustreid.
- Koostab lihtsatest elementidest (kahe elemendi vaheldumisega) mustriribasid esemete kaunistamiseks (tass, taskurätt jne).
- Lükib varieeruva kuju, suuruse ja värviga elementidest (helmed, seemned, nõõbid vms) nõõrile rütmilise jada, luues kaelakee, kuuseehte vms.
- Kujundab suunamise toel tähtpäevakaardi sünnimuse meeleoluga sobivate motiividega.
- Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni, trafareti või templi abil selle olemavalitud kohale esemel (kruus, taldrik, pluus jne).

Visuaalse keskkonna teadvustamine

- Teab erineva suurusega esemeid ja tajub esmaselt nähtuste omavahelisi seoseid.
- Osutab esemete ühistele tunnustele.
- Kirjeldab sagedamini esinevat looduslikku materjali ja selle omadusi (nt käbid, kastanimunad, puulehed).
- Kasutab looduslikku materjali asendusmänguasjadena.
- Ühendab looduslikku materjali elementaarsete võtetega (plastiliin, savi jne).
- Kirjeldab ümbritsevate esemete, ruumide ja loodusnähtuste välimust (nt suurus, värv).
- Korjab juhendamisel looduslikku materjali (marjad, urvad, seemned, oksad jne) meisterdamiseks või ruumi kaunistamiseks.

Kunsti vaatlemine, kunstiteose analüüsimine, vestlused kunstist

- Suunavate küsimuste abil analüüsib ja annab tööle hinnangu.

- Põhjendab, miks töö, pilt meeldib.
- Vastab küsimustele ja selgitab, miks kujutab esemeid, nähtusi just sellel viisil.
- Kunstitöö vaatlemisel vastab suunavatele küsimustele (mis toimub pildil, kes mida kus teeb?).
- Juhendamisel võrdleb erinevaid kujutatud objekte (suurust, värvi).
- Tunneb ära varem vaadeldud pildi.
- Jutustab suunamise abil, mida on kujutanud oma töödel, loetleb, milliseid materjale on kasutatud töö valmimisel.

Visuaalse keele kasutamine

- Kindlakskujunenud sümbolite abil ja soovitud värve kasutades annab edasi oma emotsioone, tuttavaid inimesi, esemeid, nähtusi jne.
- Loob lihtsatest elementidest (ringid, kolmnurgad, sirged jooned jne) oma isiklikud sümboolsed skeemid tuttavate asjade kujutamiseks.

Valdkond Muusika

Muusika kuulamine

- Laps õpib tähelepanelikult kuulama muusikapala lõpuni.
- Laps õpib eristama erinevaid muusika väljendusvahendeid (kiire-aeglane, kurb-rõõmus, vaikne-vali).
- Laps õpib iseloomustama kuulatud muusikapala.

Laulmine

- Laps õpib laulma loomuliku häälega ja selge diktsiooniga.
- Laps oskab laulda eakohast repertuaari ja rahvalaulu.
- Laps õpib tajuma meloodia liikumise suunda.

Pillimäng

- Laps õpib käsitsema erinevaid rütmipille (triangel, kuljused, tamburiin, marakad, kõlapulgad, trumm).
- Laps õpib kasutama rütmipille laulude saateks järgides rütmi TA, TI-TI.

Muusikalis-rütmiline liikumine

- Laps õpib paaris keerutamist, rütmis plaksutamist, liigutuste sooritamist mõlema käe ja jalaga.
- Laps oskab liikuda ringjoonel kõndides, joostes ja hüppeldes.
- Laps oskab eakohaseid laulumänge ja osaleb neid meelsasti.

Valdkond Liikumine

Liikumisteadmised

- Nimetab erinevaid kodukohas harrastatavaid spordialasid ja spordivõistlusi.
- Teab spordivahendite nimetusi ning kasutab erinevaid spordivahendeid (nt topispall) ohutult, sobival viisil ja kohas.
- Õpitud tegevustes kasutab ohutuid liikumisviise.

Põhiliikumised

- Kasutab põhiliikumisi aktiivses tegevuses ja mängudes.
- Sooritab staatilist tasakaalu nõudvaid harjutusi.
- Sooritab harjutusi väikevahendeid kasutades.

Liikumismängud

- Mängib kollektiivseid võistlummänge
- Osaleb jõukohastes teatevõistlustes (nt joonejooksud).
- Tunnustab nii enda kui vastasmeeskonna edu.

Võimlemine

- Vahenditega harjutusi (pall, hüpsits) sooritab eakohaselt tehniliselt õigesti.
- Valitseb oma liigutusi koordineerimiseks ja tasakaalu nõudvate harjutuste täitmisel.
- Sooritab tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi.

Spordialad – kelgutamine, suusatamine

- Veab üksi, kahekesi, kolmekesi kelgul kaaslast.
- Kelgutab mäest alla, täites eriülesandeid (nt esemete haaramine).
- Suusatamisel kasutab libisemist.

Tants ja rütmika

- Jäljendab liikumisega erinevaid rütme.
- Liigub vastavalt muusika tempo kiirenemisele ja aeglustumisele.
- Liigub iseseisvalt, vabalt muusika järgi.

Vaba aeg ja loodusliikumine

- Kasutab spordi- ja mänguväljakute vahendeid sihipäraselt.
- Sooritab rännakuid ja orienteerub koos õpetajaga.

6.2.5. VIIIE- KUNI KUUEAASTASELT

Valdkond Mina ja keskkond

- Ütleb küsimisel oma kodu aadressi.
- Kirjeldab oma lasteaiaasukohta.
- Paneb märjad riided ise kuivama.
- Korrastab isiklike esemete hoiukoha (nt riidekapi, riidenagi, töökarbi).
- Selgitab vestluses enimtuntud ametite (nt politsei, tuletõrjuja, arst, õpetaja) vajalikkust.
- Selgitab, kuidas hoida enda ja teiste tervist ja kuidas inimesi ümbritsev keskkond või inimeste käitumine võib mõjutada tervist.
- Selgitab, miks igal lapsel on isiklikud hügieenitarbed (kamm, hambahari, käterätik) ja täidab isiklikku hügieeni harjumuslikult.
- Selgitab, miks tekivad hambaaugud.
- Põhjendab, miks piimahambad ära tulevad (kasvavad jäävhambad)
- Selgitab taldrikureegli põhimõtet.
- Selgitab, kust pärinevad igapäevased toiduained (nt kohupiima valmistatakse piimast, leiba teraviljast, vorsti lihast).
- Nimetab erinevaid meeleelundeid (kuulmis- ja tasakaaluelund, nägemise-, haistmise- ning maitsmiselund).
- Märkab ja mõista enda ja teiste emotsioone (hirm, kurbus, üllatus, viha, rõõm) ning kuulab lühiajaliselt kaaslast.
- Kirjeldab jalakäija ja jalgratturi ohutu liiklemise põhimõtteid.
- Mõtleb koos õpetajaga välja ühised rühmareeglid.
- Kasutab terariistu ohutult.
- Nimetab hädaabi numbri 112 ja simuleerib selle kasutamist.
- Põhjendab viisakusreeglite järgimise vajalikkust.
- Põhjendab, miks on hea omada sõpra /sõpru, loob püsivaid sõprussuhteid ja selgitab, mida tähendab sõprus.
- Väljendab oma käitumisega, et inimeste huvid ja arvamused võivad erineda (nt näitab üles viisakat huvi teise tegevuse vastu, mis ei pruugi endale meeldida) ning selgitab erinevate abivahendite (nt prillid, ratastool, kaldteed tänavatel) vajadust.
- Kirjeldab oma kodukohta (kodu, pere, loomad, naabrid), mida on koduvalla /-linna lipul kujutatud.

- Nimetab eesti rahvuslinnu ja - lille.
- Nimetab 2-3 erinevat rahvust ja keelt.
- Kirjeldab tuntumate rahvakalendripäevadega seotud kombeid.
- Nimetab Eesti rahvustoite, mida ta ise söönud on.
- Loetleb puu osi (tüvi, võra, oksad).
- Nimetab 3-4 lehtpuud (nt pihlaks, kastan, tamm), 2-3 viljapuud (nt õuna-, pirni- ja ploomipuu).
- Nimetab erinevate loomadet (ka sooja- külmamaa loomad) seast need, kes elavad Eestis.
- Põhjendab, miks mõned linnud lendavad soojale maale.
- Nimetab tuntumaid paigalinde ja rändlinde.
- Nimetab erinevaid veekogusid (jõgi, järv, meri).
- Põhjendab, miks on õhk inimestele, taimedele ja loomadele vajalik.
- Kirjeldab kivide, liiva ja mulla kasutamise võimalusi.
- Kirjeldab sood ja raba.
- Nimetab aastaaegu ja aastaegade olulisi tunnuseid.
- Kirjeldab, kuidas saab inimene lindude ja loomade eest hoolitseda (nt toit, pesakastid) erinevatel aastaegadel.
- Selgitab, kuidas maavarasid säästlikult kasutada. Põhjendab, miks prügi sorteeritakse.
- Selgitab, kuidas mõned inimeste poolt loodud esemed mõjuvad loodusele halvasti.

Valdkond *Keel ja kõne*

Hääldamine

- Hääldab oma kõnes ning etteöeldu kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tähenduselt tuttavaid sõnu.

Sõnavara

- Kasutab kõnes õigesti aega väljendavaid määrsõnu (*eile, täna, homme*).
- Kasutab kõnes mõningaid samatähenduslikke sõnu (nt *jookse, lippab, sibab*).
- Mõistab samatüveliste sõnade tähenduste erinevusi (joonistaja, joonistus, jooneline).
- Kasutab õigesti sihilisi ja sihituid tegusõnu (nt *veereb- veeretab; sõidab- sõidutab*).
- Nimetab ühe õpitud kategooria piires vähemalt kaks sõna (nt *linnud – vares, tuvi; lilled- tulp, roos*)

Grammatika

- Kasutab oma kõnes õigesti saava ja rajava käände vorme (nt *saab lauljaks, jookseb kivini*).
- Märkab grammatikavigu täiskasvanu kõnes (nt *lugeb- loeb; mõmmi maga- mõmmi magab; lillene- lilleline; seen kasvab all kuuse- seen kasvab kuuse all*) ning osutab neile.
- Kasutab oma kõnes enamasti õigesti umbisikulist tegumoodi (nt *loetakse, pesti, ujutakse, ujuti*).

Tekst

- Annab kuulnud teksti sisu edasi täiskasvanu suunavate küsimuste / korralduste abil üksteisega seotud lausungitega (seob peamiselt väljenditega: *ja siis, siis, ja*).
- Räägib oma kogemustest seotud lausungitega (seob peamiselt väljenditega ja siis, siis, ja).
- Kirjeldab (jutustab oma sõnadega) kuulnud teksti sündmuste järgnevust ja põhjusi ning tegelaste käitumist.

Suhtlemine

- Räägib iseendast ja esitab küsimusi täiskasvanu kohta (*nt Kus ja kellega ta elab? Kas tal on lapsi?*).
- Kasutab ja mõistab suhtlemisel nalja, narrimist.
- Püsib teemas, vajadusel läheb kaasa teiste algatatud teemamuutusega.

Lugemise ja kirjutamise esmased oskused / ettevalmitus lugemiseks-kirjutamiseks

- Häälib täiskasvanu abiga (järele korrates, materialiseerimise toel (sõna häälikukoostise märkimine abivahenditega) 1-2 silbilisi sulghäälikuta ja häälikuühendita sõnu.
- Määrab hääliku asukoha (alguses, lõpus, keskel) häälikuühendita sõnas.
- Kordab täiskasvanu eeskujul eri vältes kahest sõnast koosnevaid ridu (*nt koli-kolli (III v); koli-kolli (II v); koli-kooli (III v); koli-kooli (II v)*).
- Optilis-ruumilise taju arendavad tegevused (tähtede leidmine tähesarnaste kujundite hulgast, läbikriipsutatud või üksteise peale kirjutatud tähtede äratundmine, tähtede konstrueerimine etteantud osadest, looduslikust materjalist jne).
- Loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (*nt poe- ja tänavanimede sildid*).

Valdkond Eesti keel kui teine keel

Kuulamine

- Reageerib adekvaatselt eesti keele antud korraldustele.
- Kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist ning tunneb kuuldu pildil ära.
- Mõistab õpitud küsimusi.
- Tunneb ära õpitud sõnad ja väljendid ning mõistab neid.

Kõnelemine

- Kasutab õpitud viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides.
- Kasutab õpitud sõnu esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks.
- Oskab koostada lihtsamaid fraase ja lauseid.
- Kõneleb õpitud sõnavara piires ning suudab algatada ja lõpetada vestlust.
- Kasutab endast rääkides sõna *mina*.
- Vastab küsimustele õpitud sõnavara piires.
- Teab peast mõnda eestikeelset laulu või luuletust.

Lugemise ja kirjutamise alused

- Tunneb huvi eesti keeles lugemise ja kirjutamise vastu.
- Tunneb kirja pildis ära oma nime.
- Oskab kirjutada oma nime trükitähtedega.
- Tunneb ära õpitud häälikud ja tähed ning nimetab neid.

Eesti kultuuri tutvustamine

- Tunneb Eesti rahvussümbolitest ära eesti lipu, rahvuslille ja rahvuslinnu ning oskab neid nimetada.
- Oskab nimetada mõningaid Eestis tähistatavaid riiklikke ja rahvuslikke tähtpäevi.
- Oskab laulda mõnda tuntud eesti lastelaulu, rahvalaulu.
- Teab mõnda eestikeelset liisusalmi.

Valdkond Matemaatika

Rühmitamine ja järjestamine, hulgad

- Võrdsustab antud erinevate esemete hulgad paaride moodustamise teel esemete ümber paigutades (*nt igale jänesele üks porgand*).
- Rühmitab esemeid, olendeid kahe erineva tunnuse alusel (*rühma lapsed on poisid ja tüdrukud*). Võrdleb esemete hulki paaridesse seades ning otsustab, mida on rohkem kui, vähem kui. Tutvub arvudega 10-ni.

Orienteerumine ruumis

- Nimetab inimese või eseme asukoha teise inimese või eseme suhtes, kasutades õigesti sõnu *üleval*, *keskel*. Määrab vasakut ja paremat poolt.

Orienteerumine ajas

- Nimetab erinevaid päevaosi (hommik, lõuna, õhtu) ja toob abistavate küsimuste põhjal näiteid oma tegevuse kohta päeva eri aegadel.
- Nimetab kõik aastaajad ning kirjeldab nende kogetavaid tunnuseid kodukohas ja laste tegevusi eri aasta aegadel.

Loendamine, arvutamine

- Kasutab erinevate (kuni 5) arvu võrdlemisel sõnu *rohkem*, *vähem*, *võrdselt* (*ühe palju*)
- Kasutab järgarve kuni viieni eseme/isiku positsiooni nimetamisel (*mitmes?*)

Suurused ja mõõtmised

- Küsimuse põhjal kirjeldab millised osutatud ümbritsevatest esemetest on teistest suuremad, väiksemad, pikemad, lühemad, laiemad, kitsamad, kõrgemad, madalamad.

Tasapinnalised ja ruumilised, geomeetrilised kujundid

- Otsustab kas kaks antud kujundit on sama või erisugused ning kirjeldab nende kujundite erinevusi nurkade olemasolu, arvu, kujundi suuruse, värvuse alusel (ring, ruut, kolmnurk).
- Näeb ja oskab kirjeldada ruudu ja ristküliku sarnasusi ja erinevusi ning leida sarnaseid kujundeid ümbritsevast.

Valdkond Kunst

Voolimine

- Juhendamisel ühendab lihtsaid voolitud detaile omavahel.
- Voolib inimest ja lihtsat tegevust.
- Harjutab detailide ühenduskohti siluma.
- Kasutab valmisvorme (iseseisvalt liivast ehitamiseks, juhendamisel (nt piparkookide vms valmistamiseks).
- Veeretab ja rullib iseseisvalt erinevaid voolimismaterjale (nt pabermassi, vaha jne), õpib tundma nende omadusi.
- Koos õpetajaga püüab piklikke vorme spiraaliks keerata, neid omavahel lihtsaks palmikuks ühendades.
- Ümarvorme liites loob lihtsaid esemeid, kujutab loomi (karu, kassi, jänest jne), teeb voolimisplüüga neile silmad, nina, suu.
- Kasutab saadud algvorme (kera, silinder) neist tähendusega objektide voolimiseks.
- Vabal ajal toetub õpitud oskustele ning leiab tööde täiendamiseks omapoolseid võimalusi.
- Nimetab erinevaid voolimismaterjale ja nende omadusi.
- Oskab voolida erineva suurusega ümarvorme ning neid õõnesvormideks muuta.
- Ümarvorme ning ümar-ja piklikke vorme ühendades voolib iseseisvalt erinevaid esemeid.
- Oskab voolida erineva suurusega ümarvorme ning neid õõnesvormideks muuta.
- Ümarvorme ning ümar-ja piklikke vorme ühendades voolib iseseisvalt erinevaid esemeid.
- Liidab plaadile erinevaid vorme, keerates servad, liites jalad ja toetav serv (alus, erikujuline taldrik).
- Oskab edasi anda eseme osade suurusevahekordi, kehaosade asendeid ja lihtsamaid tegevusi.
- Voolib tegevust ka väiksemates rühmades, leppides omavahel kokku, kes mida voolib, paigutades töö ühisele alusele (nt lapsed palliplatsil, päkapikk metsas).

- Voolib loovalt, kasutades koos natuurile omastega ka fantaasiaelemente.
- Voolib juhendamisel ka ühest savitükist, venitades ning pigistades sellest välja terviku erinevaid osi.
- Juhendamisel silub detailide pinda ja ühenduskohti.
- Niisutab vajadusel voolitava eseme pinda ühenduskohtade silumiseks.

Joonistamine

- Kasutab iseseisvalt erinevaid joonistusvahendeid (nt viltpliiatsid, pastellid).
- Tõmbab ühtlase joone lihtsa kujuga šablooni või joonlaua järgi.
- Kujundite värvimisel ületab minimaalselt piirjooni.
- Kasutab iseseisvalt pliiatsiteritajat
- Ühendab joonistustes nii kandilisi kui ka ümaraid kujundeid.
- Lisab enda jaoks olulisi või ka oma oskustest lähtuvalt esemele ja nähtusele iseloomulikke detaile.
- Joonistab tegevust, kujutades tegelasi paigalseisvana või püüdes näidata liikumist elementaarsel moel.
- Joonistamisel kasutab peale pliiatsite ja kriitide ka teisi vahendeid: sütt, õli- ja kuivpastelle ning tušši.
- Kasutab erineva paksuse, tooni ja pinnaga pabereid.
- Joonistamisel jätab vahendiga jäljendi joonistusvahendit ja paberit rikkumata.
- Joonistab tuttavaid esemeid ümbritsevast ning loob pilte fantaasia järgi.
- Joonistamisel jätab vahendiga jäljendi joonistusvahendit ja paberit rikkumata.
- Meeldetuletamisel kasutab pinna katmiseks kallutatud pliiatsit (pliiatsi külgi).
- Väljendab sirgete, sakiliste, kaarjate jne joontega emotsiooni ja meeleolu ning täidab pinda.
- Värvib enamasti kontuuri ületamata. Viltpliiatsitega kontuuri seest, varieerides värvimise (käte liikumise) suunda.
- Tutvub joonistusvahendite kasutamise erinevate võimalustega: kriidi külgedega värvides katab suuremaid pindu, pliiatsi survet reguleerides teha paberile erinevaid toone, pliiatsiga üksteise peale värvides võib saada uusi toone, erineva suuna ja tihedusega jooni tõmmates luua huvitavaid pindu.

Maalimine

- Võtab iseseisvalt pintsliga värvi ja katab pindu.
- Juhendamisel katab värviga algul suurema kujundi, millele lisab detailid.
- Teeb pintslivajutuste ja –tõmmetega objektide väikseid detaile (nt silmad, suu) või rütme.
- Suunamisel loob maalile tausta, jätab vähe katmata pinda.
- Vesivärvidega värvides niisutab paberi käsna või laia pintsliga või segab õpetaja valmis värvi vesilahuse; koos õpetajaga „äratakse“ värvid (igale värvile tilgutatakse pintsliga veidi vett).
- Kasutab töös esemetele ja nähtustele iseloomulikke värvusi, oskab küsida endale soovi korral sobivaid värve lisaks.
- Kasutab varemõpitud tehnilisi oskusi töö teostamisel.
- Juhendamisel segab omavahel põhivärve (punane, kollane, sinine). Õpetaja selgitab, et kollase ja punase värvi segamisel saadakse uus värv-oranž, kollase ja sinise värvi segamisel saadakse roheline värv, lilla värv tekib punase ja sinise värvi segamisel, hall värv saadakse, kui valgele lisame pisut musta.
- Meeldetuletusel annab värvidega edasi meeleolu, aastaegadele iseloomulikke tunnuseid, värvib tööle tausta.
- Suunamisel oskab valida kujutatavast lähtuvalt tööle sobivat tausta.

- Pintsliga liigub paberil vabalt, ei liigu pikalt edasi- tagasi ühes kohas.
- Kasutab tööks vajadusel kahte erineva jämedusega pintsli.
- Peseb ja kuivatab pintsli enne järgmise värvi kasutamist.

Meisterdamine

- Lõikab paberist ribasid, teeb paberisse sisselõikeid.
- Katab liimiga talle näidatud pinna ja täiendaval juhendamisel asetab sinna soovitud kujundid.
- Täiendab joonistusi paberist lõigatud detailidega (teeb majale paberist värvilise katuse, kortsutatud paberipallist õied jne).
- Ettenäitamisel ühendab erinevaid materjale (looduslik materjal ja paber; suled ja paber jne).
- Kortsutab erineva paksusega paberit (värvilist paberit, ajalehte; siidipaberit ja salvrätte).
- Matkib täiskasvanu tegevust lihtsa mänguasja valmistamisel (nt. päkapikk – käbile müts; siil – männikäbile nina).
- Voldib paberi pooleks.
- Valib erinevate meisterdamismaterjalide vahel ja püüab neid omavahel sobitada (karbid, topsid, torud, pesulõksud, looduslik materjal jne).
- Iseseisvalt lõikab paberist geomeetrilisi kujundeid.
- Rebib lihtsamaid kujundeid.
- Kirjeldab looduslike materjalide sarnasust muude esemete või olenditega.
- Voldib paberit pooleks, neljaks ja lõõtsaks.
- Voldib ettenäitamise järgi etapiliselt kaasa tehes lihtsaid objekte (paat, lennuk, müts).

Tööprotsessi juhtimine, teose loomine

- Väljendab soovi alustada kunstitegevust.
- Nimetab vajaminevad töövahendeid.
- Jäljendab ettenäidatud võtteid, rakendab neid ka iseseisvalt ja loovalt.
- Annab hinnangu oma tööle, kas see on pooleli või valmis.
- Pakub omapoolseid lahendusi töö mitmekesistamiseks.
- Küsib vajadusel nõu ja arutleb tehnilise teostuse ning värvi-ja vormilahenduste üle.
- Enamasti teeb töö lõpuni või pakub ise võimaluse lõpetada töö hiljem.
- Kasutab organiseeritud kunstitegevust oma tööde teostamisel inspiratsiooniallikatena.
- Kasutab õppetöös omandatud tehnilisi oskusi vabas kunstitegevuses.
- Ühendab töö tegemisel erinevaid tegevusliigid ja nende tehnilised võtted.
- Meeldetuletusel kasutab materjale säästlikult ja otstarbekalt.

Visuaalse info otsimine ja kasutamine oma töös

- Juhendamisel leiab iseloomulikke detaile vaatluse ja võrdluse teel (sebra triibud, ema lokiis juuksed jne), millega täiendada oma töid.
- Juhendamisel annab edasi loodusnähtuste, aastaegade ja muu ümbritseva iseloomulikke tunnuseid.
- Kasutab oma töö loomisel inspiratsiooniallikana ümbritsevas toimuvaid muutusi ning sündmusi.
- Kajastab piltides ühiskonna- ja peresuhete teemasid.
- Kasutab ja arendab edasi töödeldud infot (film, näidend, pilt) oma töö loomiseks.

Kujutava kunsti abiteaduse rakendamine (värv, vorm, kompositsioon, perspektiiv, anatoomia)

- Kujutab tuttavaid objekte oma isiklike, lihtsate, kuid ka teistele äratuntavate skeemidena. Kasutab maalimisel ja joonistamisel mitut värvi.

- Leiab iseseisvalt ümbruskonnast, osutab ja nimetab värve (punane, kollane, roheline, valge, must, roosa, pruun).
- Eristab võrdlemisel heledamat ja tumedamat värvitooni esemeid (nt hele ja tume mänguauto).
- Loob erinevate voolimisvõtete (rullimine, veeretamine, vajutamine) abil algvormid.
- Valib sobiva taustatooni meeleolust, aastaegadest jm kujutatavast lähtuvalt.
- Tausta värvimisel annab edasi pildi meeleolu, iseloomu, kasutades juhendamisel ja meeldetuletamisel seni omandatud tehnilisi võtteid.
- Paigutab esemed jm kujutataval tööol suurussuhetest lähtuvalt.
- Esemete kaunistamisel ja nende iseloomu edasiandmisel kasutab õpitud oskusi (nt triibud, jooned, täpid, pintslivajutused jne).
- Pärast tööjuhiste kordamist segab ja hele-tumestab värve.

Kujundamine, disainimine

- Koostab lihtsatest elementidest (kahe elemendi vaheldumisega) mustriribasid esemete kaunistamiseks (tass, taskurätt jne).
- Lükib varieeruva kuju, suuruse ja värviga elementidest (helmed, seemned, nõöbid vms) nõõrile rütmilise jada, luues kaelakee, kuuseehte vms.
- Kujundab suunamise toel tähtpäevakaardi sündmuse meeleoluga sobivate motiividega.
- Valib kaunistusmotiivi ja kannab juhendamisel šablooni, trafareti või templi abil selle olemavalituse kohale esemel (kruus, taldrik, pluus jne).
- Juhendamisel kasutab looduslikku materjali koos tehiskuga (nt voolimismaterjalid, nõõr, paber jne).
- Kujundab lihtsa mustri väikestest detailidest (lood. materjal, voolitud väikevormid, kriipsud, täpid jne).
- Kasutab esemete kujundamisel lihtsaid trükke, jäljendite vajutamist, ruumiliste esemete puhul väikevormide liitmist, väljapigistamist, muljumist jne.
- Märkab mustri rütmi ja suudab jätkata mustri moodustamist.
- Kirjeldab ja kasutab lihtsamaid eesti rahvusmotiive – triibud, lillornament.

Visuaalse keskkonna teadvustamine

- Kirjeldab ümbritsevate esemete, ruumide ja loodusnähtuste välimust (nt suurus, värv).
- Korjab juhendamisel looduslikku materjali (marjad, urvad, seemned, oksad jne) meisterdamiseks või ruumi kaunistamiseks.

Kunsti vaatlemine, kunstiteose analüüsimine, vestlused kunstist

- Kunstitöö vaatlemisel vastab suunavatele küsimustele (mis toimub pildil, kes mida kus teeb?).
- Juhendamisel võrdleb erinevaid kujutatud objekte (suurust, värvi).
- Tunneb ära varem vaadeldud pildi.
- Jutustab suunamise abil, mida on kujutanud oma töödel, loetleb, milliseid materjale on kasutatud töö valmimisel.
- Annab oma tööle hinnangu ja põhjendab oma arvamust.
- Põhjendab küsimustega suunamisel tehniliste lahenduste, vormi-ja värvilahenduste kasutamist.
- Vaatleb huviga ja omaalgatuslikult raamatuillustratsioone, kunstitöid, esitab nende kohta küsimusi ja avaldab oma arvamust.
- Eelistab konkreetseid raamatuid kujundusest lähtuvalt

Visuaalse keele kasutamine

- Loob lihtsatest elementidest (ringid, kolmnurgad, sirged jooned jne) oma isiklikud sümboolsed skeemid tuttavate asjade kujutamiseks.

- Kasutab sümboleid esemete iseloomulike tunnuste väljatoomiseks (nt okas nupuna, triibuna, auguna).

Valdkond *Muusika*

Muusika kuulamine

- Laps õpib kuulama erineva iseloomuga muusikapalu.
- Laps õpib muusikat iseloomustama (lõbus-kurb, kiire-aeglane, vaikne-vali).
- Laps tunneb ära erinevaid muusikainstrumente kõla järgi (viiul, klaver, trumm, kitarr).

Laulmine

- Laps esitab laule õige hingamise ja kehahoiuga.
- Laps laulab järgides meloodiat ja rütmi.
- Laps õpib laulma ansamblis ja iseseisvalt.

Pillimäng

- Laps mängib rütmipille liikumise ja laulmise saateks (agoogo, kastanjetid, kõlaplaadid ja teised rütmipillid).
- Laps tunneb kuulamisel tämbri järgi ära õpitud rütmipille.
- Laps mängib orkestris erinevaid pille.

Muusikalis-rütmiline liikumine

- Laps oskab eakohaseid tantsusamme ja rütmilist liikumist (hüpaksamm, galopp).
- Laps suudab liikuda kujundlikult ja loovalt.

Valdkond *Liikumine*

Liikumisteadmised

- Osaleb lasteaia spordipäeval.
- Talub kaotust võistlusmängudes.
- Teab ja kasutab mõisteid õpitud terminoloogia piires.
- Mõistab hügieeninõuete olulisust.
- Õnnetuste ja ohu korral teab, kuidas kutsuda appi täiskasvanu.

Põhiliikumised

- Käsitseb väikevahendeid aktiivses tegevuses.

Liikumismängud

- Käsitseb mängu- ja spordivahendeid loovmängudes.

Võimlemine

- Valitseb oma liigutusi ja kehahoidu harjutuste sooritamisel.
- Säilitab tasakaalu dünaamilistes harjutustes.

Spordialad – kelgutamine, suusatamine

- Suusatab vahelduva libiseva sammuga.
- Käsitseb suusavarustust õpetaja abiga.

Tants ja rütmika

- Kohandab oma liigutusi etteantud rütmiga.
- Kasutab lihtsaid tantsusamme üksi ja rühmas tantsides.

Vaba aeg ja loodusliikumine

- Suudab sõita tõukerattaga ja kahe rattalise rattaga, suusatada ja liikuda rulluiskudel.

6.2.6. KUUE- KUNI SEITSMEAASTASELT

Valdkond *Mina ja keskkond*

- Ütleb küsimisel oma pere kontakttelefoni.
- Kirjeldab kooli ja lasteaia erinevusi.
- Nimetab küsimisel, kelle poole abi vajades tuleks pöörduda (nt tulekahju- tuletõrje, haigus- arst, liiklusõnnetus- politsei).
- Selgitab töölkäimise vajadust ja raha otstarvet.
- Viib ettevõetud tööd (nt nõude pesemine, pliiatsite teritamine, ümbruse korrastamine) lõpule
- Selgitab, mida tähendab terve olemine.
- Selgitab, inimesi ümbritsev keskkond või inimeste käitumine võib mõjutada tervist.
- Täidab isiklikku hügieeni harjumuslikult.
- Järgib hammaste hooldamise ja hoidmise põhimõtteid igapäevaelus.
- Selgitab, milliseid toiduaineid on igapäevaselt vaja süüa rohkem ja milliseid vähem.
- Selgitab, milline on südame, aju ja kopsude kõige olulisem ülesanne.
- Arvestab eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega, kirjeldab oma tundeid ja oma positiivseid omadusi, tuleb toime tugevate emotsioonidega ning põhjendab oma seisukohti.
- Järgib liikluseeskirju tuttavas keskkonnas ning liikluses abi vajades pöördub täiskasvanute poole.
- Kirjeldab, kuidas kasutada turvavarustust ning kasutab ka ise seda
- Jälgib kokkulepitud ja üldtuntud reegleid.
- Selgitab, kuidas tegutseda kui on eksinud linnas/maal või metsas.
- Kirjeldab lihtsamaid esmaabi võtteid.
- Kontrollib oma käitumist vastavalt üldlevinud viisakusreeglitele ja korrigeerib seda vajadusel.
- Selgitab, mida tähendab sõprus.
- Kasutab igapäevases kõnes õigesti mõisteid „hea”, „halb”, „õige” ja „vale”
- Kirjeldab oma peretraditsioone.
- Selgitab, kes on ja mida teeb linnapea või vallavanem.
- Nimetab Eesti rahvussümboolikat.
- Nimetab 4-5 rahvust ja keelt.
- Selgitab, et esivanemad ennustasid ilma looduse (loomade ja taimede) ning rahvakalendri tähtpäevade järgi.
- Nimetab 4-6 sorti lilli.
- Nimetab leht- ja okaspuude vilju (nt kastanimuna, käbid, pähklid, tammetõrud).
- Teab 3-4 seeneliiki ning selgitab, kuidas levivad seened ja kuidas neid korjatakse.
- Nimetab enimtuntud sooja- ja külmamaa loomi.
- Selgitab, miks mõnda looma nimetatakse kiskjaks.
- Nimetab 2-3 liiki kalu.
- Põhjendab loomade ja taimede erinevust maakera erinevatel poolkeradel sealse erineva temperatuuriga.
- Kirjeldab veekogude erinevusi.
- Nimetab 1-3 kodumaa maavara.
- Kirjeldab erinevaid elukooslusi (mets, soo, raba, niit).
- Selgitab aastaegade järgnevust ja vaheldumise seost ilmastikuga.
- Kirjeldab ilma (nt pilves, pilvitu, kuiv, vihmane, sajab, tibutab).
- Põhjendab, miks on vaja hoolitseda looduse eest.

- Kirjeldab, millised on inimtegevuse positiivsed ja negatiivsed tegevused loodusele.
- Selgitab, et looduse säästmiseks saab paljusid esemeid taaskasutada (nt plastpudelid).

Valdkond Keel ja kõne

Hääldamine

- Kordab õigesti järele tähenduselt võõraid sõnu.
- Hääldab õigesti võõrhäälikuid (f, š) tuttavates sõnades (nt *Fanta*, *šokolaad*).

Sõnavara

- Selgitab kuulnud kujundlike väljendite tähendust (tuul ulub, kevad koputab aknale) tähendust oma sõnadega ja/või toob enda kogemustega seotud näiteid.
- Kasutab kõnes mõningaid abstraktse (mittekogetava vastega) tähendusega sõnu (nt tundeid, vaimset tegevust tähistavaid: *mõtlen*, *arvan*, *julge*, *lahke*).
- Kasutab oma kõnes inimesi ja inimese tegevust iseloomustavaid sõnu.
- Liidab ja tuletab analoogia alusel tuttavas kontekstis keelenormi järgides sõnu.
- Kasutab õigesti aja- ja ruumisuhteid väljendavaid sõnu (nt vahel, kohal, otsas varem, hiljem, enne, pärast).
- Mõistab abstraktseid üldnimetusi õpitavates valdkondades (nt *transport*, *elusolend*, *tähtpäev*, *kehaosad*).

Grammatika

- Kasutab oma kõnes kõiki käändevorme ainsuses ja mitmuses, sh harva esinevaid (nt olev kääne :arstina).
- Kasutab oma kõnes käändevorme harvaesinevates funktsioonides (nt kohakäänded ajasuhete väljendamisel: *õhtust õhtuni*; *hommikust õhtuni*).
- Kasutab oma kõnes õigesti osastava ja sisseütleva käände erinevaid lõpuvariante (nt *palju linde*, *palju konni*, *palju autosid*).
- Kasutab oma kõnes enamasti õigesti laadivahetuslikke sõnu (poeb - pugema, siga-sead).
- Kasutab õigesti põimlauseid, mis väljendavad põhjust (...sest...), tingimust (*kui...*, *siis*), eesmärki (...et...).

Tekst

- Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi andes edasi põhisisu ja olulised detailid.
- Tuletab mõttelüngaga tekstis (info, mis on tekstis osaliselt välja ütlemata, millele inimene tuleb ise oma teadmiste ja kogemuste põhjal) iseseisvalt puuduva info.
- Räägib sellest, mida hakkab tegema (planeerib välikõnes tuttavaid tegevusi);
- Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust).
- Kirjeldab sündmust enda ja teiste positsioonilt.
- Parandab ja täpsustab oma teksti jutustamise käigus.

Suhtlemine

- Kasutab dialoogis erinevaid suhtlemisstrateegiaid (nt veenmine, ähvardamine, meelitamine) sõltuvalt suhtlemiseesmärkidest.
- Valib intonatsiooni ja sõnu vastavalt kaassuhtlejale (laps- täiskasvanu) ja suhtlemispaigale (kodu- võõras koht).
- Mõistab kaudseid ütlisi (nt *Ruumis on aken lahti*. Otsene ütlus: *Pane aken kinni!*; kaudne ütlus : *Mul on jahe*).
- Jutustab olu- ja tegevuspiltide järgi, kirjeldab tuttavaid esemeid ja nähtusi, andes edasi põhisisu ja detailid.
- Tuletab mõttelüngaga tekstis iseseisvalt puuduva info.
- Räägib sellest, mida hakkab tegema (plaanib välikõnes tuttavaid tegevusi).

- Laiendab jutustades täiskasvanu suunamisel teksti (tuletab eelnevat ja järgnevat tegevust, sündmust).
- Jutustamise ajal parandab ja täpsustab oma teksti.

Ettevalmistus lugemiseks-kirjutamiseks

- Nimetab ja kirjutab enamikku tähti.
- Veerib 1-2 silbilisi sõnu kokku, pikemaid sõnu loeb aimamisi ja eksib sageli.
- Häälib õigesti 1-2 silbilisi ka sulghäälikuid sisaldavaid häälikuühenditega sõnu.
- Kirjutades märgib õigesti 1-2 silbiliste häälikuühenditeta sõnade häälikustruktuuri.
- Eristab häälikuühendita sõnas kuulmise teel teistes pikemat häälikut.
- Jagab kuuldud lause sõnadeks, kasutades väliseid abivahendeid
- Muudab täiskasvanu eeskujul sõna vältestruktuuri nt koli- kooli- kooli; lina- linna- linna; tibu- tipu- tippu).
- Tunneb ära luuletuse ja muinasjutu kui kirjandusžanri.

Valdkond *Eesti keel kui teine keel*

Kuulamine

- Reageerib adekvaatselt eesti keeles antud korraldustele.
- Kuulab ja mõistab kõnet, mis on vahetult seotud õpitud suhtlussituatsioonidega.
- Mõistab ettelõetud või jutustatud eakohase eestikeelse teksti põhisisu.
- Mõistab esitatud küsimusi.
- Tunneb ära õpitud/omandatud sõnad ja väljendid ning mõistab neid.

Kõnelemine

- Kasutab viisakusväljendeid erinevates suhtlussituatsioonides.
- Kõneleb õpitud sõnavara piires, suudab algetada ja lõpetada vestlust.
- Vastab küsimustele ning oskab ise esitada lihtsamaid küsimusi.
- Moodustab ise lihtsamaid fraase ja lihtlauseid.
- Räägib õpitud sõnavara piires endast ja oma perest ning vestleb õpitud teemadel.
- Teab peast mõnda eestikeelset luuletust ja laulu.
- Kasutab keelt ja osaleb õppes aktiivselt.
- Suhtleb iga päev eakaaslaste ja täiskasvanutega eesti keeles ning osaleb aktiivselt mitmesugustes tegevustes ja mängudes.

Lugemise ja kirjutamise alused

- Tunneb eesti keele häälikuid ja tähti.
- Hääldab häälikuid korrektselt.
- Tunneb kirja pildis ära eestikeelsed sõnad.
- Oskab kirjutada oma nime trükitähtedega.
- Loeb lihtsamat eestikeelset teksti.
- Näitab huvi ja initsiatiivi eesti keeles kirjutamise vastu.

Eesti kultuuri tutvustamine

- Teab ja oskab Eesti rahvussümbolitest kirjeldada Eesti lippu, rahvuslille ja rahvuslindu ning oskab nimetada eesti rahvustoite.
- Oskab kirjeldada mõne Eestis tähistatava tähtpäevaga seotud kombeid, sh oma kogemuste põhjal.
- Oskab laulda mõnda lihtsamat eesti rahvalaulu.
- Tunneb ära eesti rahvarõivad.

Valdkond Matemaatika

Rühmitamine, järjestamine, hulgad

- Järjestab kuni viis eset pikkuse, laiuse, kõrguse ja paksuse järgi, kirjeldades ühte eset teise suhtes (pikem- lühem, laiem- kitsam, kõrgem- madalam, paksem- õhem).

Orienteerumine ruumis

- Leiab ja kirjeldab juhendamise järgi ja omandatud mõistete abil etteantud punkti tasapinnal (paberil), ruumis ja õuealal (tuttavas ümbruskonnas).

Orienteerumine ajas

- Nimetab kuude nimetusi ning teab oma sünnikuud.
- Määrab seeritega kellal kellaaega täistundides ning koostab päevakava.
- Suudab kõnes õigesti kasutada sõnu *enne, praegu, hiljem, noorem, vanem* (nt sised inimese eluringiga).

Loendamine ja arvutamine

- Koostab etteantud hulga järgi vahendeid kasutades lihtsaid matemaatilisi jutukesi.
- Liidab ja lahutab erinevate vahendite abil 5 piires ja kasutab matemaatilisi märke (+, -, =).
- Tunneb ja kasutab numbrimärke (0-9) ja arve (1-12) esemete arvu määramisel.

Suurused ja mõõtmised

- Eristab mängulises tegevuses mõõtühikuid (km, kg, l, kr, s) ja rakendab neid õigetel kasutuseladel (nt poemängus: ühe liitri piima eest tuleb maksta 7 krooni; arstimängus: mängult on haiglani 10 km jne).
- Mõõdab pikkust, raskust ja vedelikku kokkulepitud mõõtvahenditega.

Tasapinnalised ja ruumilised, geomeetrilised kujundid

- Leiab erinevate kujundite ja esemete (nt silindrid, koonused, ristkülikud, kerad, kuubid, püramiidid) hulgast ümarkehad ja tahukad ning kirjeldab nende omadusi (nt ümarkehasid saab veeretada, tahukal on tasased tahud, sirged servad ja teravad tipud; neid saab üksteise peale laduda ja teha torni või ehitada maja jne).

Valdkond Kunst

Voolimine

- Juhendamisel ühendab lihtsaid voolitud detaile omavahel.
- Voolib inimest ja lihtsat tegevust.
- Harjutab detailide ühenduskohti siluma, vajadusel niisutama.
- Kasutab valmisvorme (iseseisvalt liivast ehitamiseks, juhendamisel nt piparkookide vms valmistamiseks).
- Veeretab ja rullib iseseisvalt erinevaid voolimismaterjale (nt pabermassi, vaha jne), õpib tundma nende omadusi.
- Koos õpetajaga püüab piklikke vorme spiraaliks keerata, neid omavahel lihtsaks palmikuks ühendades.
- Ümarvorme liites loob lihtsaid esemeid, kujutab loomi (karu, kassi, jänest jne), teeb voolimispulgaga neile silmad, nina, suu.
- Kasutab saadud algvorme (kera, silinder) neist tähendusega objektide voolimiseks.
- Nimetab erinevaid voolimismaterjale ja nende omadusi.
- Oskab voolida erineva suurusega ümarvorme ning neid õõnesvormideks muuta.
- Ümarvorme ning ümar- ja piklikke vorme ühendades voolib iseseisvalt erinevaid esemeid.
- Liidab plaadile erinevaid vorme, keerates servad, liites jalad ja toetav serv (alus, erikujuline taldrik).
- Oskab edasi anda eseme osade suurusevahetkordi, kehaosade asendeid ja lihtsamaid tegevusi.

- Voolib tegevust ka väiksemates rühmades, leppides omavahel kokku, kes mida voolib, paigutab töö ühisele alusele (nt lapsed palliplatsil, päkapikk metsas).
- Voolib loovalt, kasutades koos natuurile omastega ka fantaasiaelemente.
- Voolib juhendamisel ka ühest savitükist, venitades ning pigistades sellest välja terviku erinevaid osi.
- Juhendamisel silub detailide pinda ja ühenduskohti.
- Niisutab vajadusel voolitava eseme pinda ühenduskohtade silumiseks.
- Vabal ajal toetub õpitus oskustele ning leiab tööde täiendamiseks omapoolseid võimalusi.

Joonistamine

- Joonistamisel jätab vahendiga jäljendi joonistusvahendit ja paberit rikkumata.
- Joonistab tuttavaid esemeid ümbritsevast ning loob polte fantaasia järgi.
- Meeldetuletamisel kasutab pinna katmiseks kallutatud pliiatsit (pliiatsi külgi).
- Tutvub joonistusvahendite kasutamise erinevate võimalustega: kriidi külgedega värvides katab suuremaid pindu, pliiatsi survet reguleerides teha paberile erinevaid toone, pliiatsiga üksteise peale värvides võib saada uusi toone, erineva suuna ja tihedusega jooni tõmmates luua huvitavaid pindu.
- Joonistab kontuuriga kujutavad objektid.
- Värvib enamasti kontuuri ületamata. Viltpliiatsiga kontuuri seest, varieerides värvimise (käe liikumise) suunda.
- Värvib (omajoonistatud või värviraamatu) kujundid värvipliiatsitega või viltpliiatsiga.
- Väljendab sirgete, sakiliste, kaarjate jne joontega emotsioone ja meeleolu ning täiendab pinda.
- Eemaldab ja paneb tagasi viltpliiatsi otsiku.
- Jätkab süzeepiltide loomist.
- Kujutab inimesi ja loomi liikumises, muutes enamasti jäsemete asendit.
- Teha joonistusvahenditega heledamaid ja tumedamaid jooni, erineva laiusega jooni ning täppe, hajutada sõrmega, värvida kriitide, pastellidega kihiti jne.
- Kasutab söepliiatseid ja sütt, hoidudes töö liigsest määrdumisest, kasutades abipaberit, millele käsi joonistamise ajal toetub; teades, et surve vahendile poleks liiga tugev, sest süsi on pehme ja jätab kergesti paberile jälje, kuid puruneb kergesti.

Maalimine

- Kasutab varemõpitud tehnilisi oskusi töö teostamisel.
- Juhendamisel segab omavahel põhivärve (punane, kollane, sinine). Õpetaja selgitab, et kollase ja punase värvi segamisel saadakse uus värv-oranž, kollase ja sinise värvi segamisel saadakse roheline värv, lilla värv tekib punase ja sinise värvi segamisel, hall värv saadakse, kui valgele lisame pisut musta.
- Meeldetuletusel annab värvidega edasi meeleolu, aastaegadele iseloomulikke tunnuseid, värvib tööle tausta.
- Suunamisel oskab valida kujutatavast lähtuvalt tööle sobivat tausta.
- Pintsliga liigub paberil vabalt, ei liigu pikalt edasi- tagasi ühes kohas.
- Kasutab tööks vajadusel kahte erineva jämedusega pintslit.
- Peseb ja kuivatab pintslit enne järgmise värvi kasutamist.
- Segab värve segamisel ja töö peal liigset määrdumist värvipurkides.
- Juhendamisel alustab maalimist taustast või suuremast pinnast.
- Alusjoonistust kasutades arvestab maalimisel objektide piirjooni.
- Meeldetuletusel kasutab pintslit erinevalt, nt katab ühtlaselt aluspinna, teeb pintsli trükki jne.
- Katsetab põnevaid eritehnikaid.

- Täiendab tööd järgnevates tegevustes kuni töö valmimiseni (nädala vältel).
- Annab edasi töö iseloomu ja meeleolu enda jaoks sobivates toonides, kasutab ka nähtustele ja esemetele iseloomulikke värvusi.
- Kujutab inimesi neile omaste tunnuste kaudu, näoosade kujutamine nende värvides.
- Mitut eri suurusega pintsli kasutades kaunistab soovitud esemeid, toob esile esemele või nähtusele iseloomulikke.
- Kujutab oma fantaasiaid.

Meisterdamine

- Valib erinevate meisterdamismaterjalide vahel ja püüab neid omavahel sobitada (karbid, topsid, torud, pesulõksud, looduslik materjal jne).
- Lõikab iseseisvalt paberist geomeetrilisi kujundeid.
- Rebib lihtsamaid kujundeid.
- Kirjeldab looduslike materjalide sarnasust muude esemete või olenditega.
- Liimib omavahel looduslikku materjali ja ühendab teiste materjalidega.
- Lõikab kääridega lihtsaid kumerate piirjoontega kujundeid.
- Voldib paberit pooleks, neljaks ja lõõtsaks.
- Voldib ettenäitamise järgi etapiliselt kaasa tehes lihtsaid objekte (paat, lennuk, müts).
- Punub sirgetest ribadest lihtsa pinna (nt järjehoidja, linik vms).
- Juhendamisel teeb jämedast materjalist keerupaela, punub (kolmeharulist) palmikut.
- Loob tehniliselt ja teostuse poolest lihtsaid meisterdusi (nt sõidukeid, nukke).
- Kasutab jääkmaterjale: plastpudeleid, vahtplasti, kõrge topse ja karpe.
- Kasutab meisterdamiseks erinevaid ühendamisvahendeid ja võtteid (liim, kleeplint, traat jne).
- Kasutab suunamisel materjali (liim, paber, riie) otstarbekalt.
- Teeb lihtsaid lõnga-, tekstiili ja villatöid, mis nõuavad erinevate oskuste harjutamist: punumist, põimimist ning sõlmimist;
- Loob teemakohaseid ja ka omal fantaasial põhinevaid töid.
- Kujundab või täiendab pilte või objekte, kleepides alusele iseseisvalt rebitud, lõigatud, kortsutatud, rullitud või volditud paberitükke.
- Teeb töid, milleks on vaja lõigata, liimida, ja töödelda või ühendada väiksemaid detaile, mis nõuavad suuremat käteosavust.
- Koostab erinevatest tükkidest ja materjalidest kollaaži, teeb paberkollaaži, mille tükid võivad olla rebitud või lõigatud.

Tööprotsessi juhtimine, teose loomine

- Pakub omapoolseid lahendusi töö mitmekesistamiseks.
- Küsib vajadusel nõu ja arutleb tehnilise teostuse ning värvi- ja vormilahenduste üle.
- Enamasti teeb töö lõpuni või pakub ise võimaluse lõpetada töö hiljem.
- Kasutab organiseeritud kunstitegevust oma tööde teostamisel inspiratsiooniallikatena.
- Kasutab õppetöös omandatud tehnilisi oskusi vabas kunstitegevuses.
- Ühendab töö tegemisel erinevaid tegevusliigid ja nende tehnilised võtted.
- Meeldetuletusel kasutab materjale säästlikult ja otstarbekalt.
- Töötab juhendamise järgi ja iseseisvalt, küsib vajadusel abi.
- Keskendub ettevõetud tegevusele.
- Kirjutab tööle oma nime.
- Hoiab oma töökoha korras.

Visuaalse info otsimine ja kasutamine oma töös

- Juhendamisel annab edasi loodusnähtuste, aastaegade ja muu ümbritseva iseloomulikke tunnuseid.

- Kasutab oma töö loomisel inspiratsiooniallikana ümbritsevas toimuvaid muutusi ning sündmusi.
- Kajastab piltides ühiskonna- ja peresuhete teemasid.
- Kasutab ja arendab edasi töödeldud infot (film, näidend, pilt) oma töö loomiseks.
- Kasutab raamatuillustratsioone, fotosid, kunstiteoseid (sh skulptuure) oma töö lähtealusena, luues oma vaba ja isikupärase variandi.

Kujutava kunsti abiteaduse rakendamine (värv, vorm, kompositsioon, perspektiiv, anatoomia)

- Valib sobiva taustatooni meeleolust, aastaegadest jm kujutatavast lähtuvalt.
- Tausta värvimisel annab edasi pildi meeleolu, iseloomu, kasutades juhendamisel ja meeldetuletamisel seni omandatud tehnilisi võtteid.
- Paigutab esemed jm kujutataval tööol suurussuhetest lähtuvalt.
- Esemete kaunistamisel ja nende iseloomu edasiandmisel kasutab õpitud oskusi (nt triibud, jooned, täpid, pintslivajutused jne).
- Pärast tööjuhiste kordamist segab ja hele-tumestab värve.
- Kujutab juhendamisel inimest liikumises, muutes jäsemete asendit.
- Kujutab objekte erinevates vaadetes, näiteks liikuva inimese kujutamiseks muudab tema pea, käte ja jalgade asendit.
- Rõhutab kõige tähtsamat oma töös värvi, suuruse või asukoha abil.
- Juhendamisel segab värve uute värvitoonide saamiseks.
- Märkab ja nimetab, milliseid erinevaid värvitoone võib tavaliselt (nimetatud värvi asemel) näha ümbritsevate objektide (nt kivid, vesi, taevas, rohi jne) juures.
- Loovtööde tegemiseks kasutab geomeetrilisi kujundeid (ring, kolmnurk, ruut) ka neid kombineerides.
- Kujutab juhendamisel inimest liikumises, muutes jäsemete asendit.
- Võrdleb (silma järgi) kujutatud objektide pikkust-laiust, mõningal määral nendevahelist kaugust (pikem-lühem; kõrgem-madalam; laiem-kitsam).

Kujundamine, disainimine

- Juhendamisel kasutab looduslikku materjali koos tehiskuga (nt voolimismaterjalid, nõör, paber jne).
- Kujundab lihtsa mustri väikestest detailidest (lood. materjal, voolitud väikevormid, kriipsud, täpid jne).
- Kasutab esemete kujundamisel lihtsaid trükke, jäljendite vajutamist, ruumiliste esemete puhul väikevormide liitmist, väljapigistamist, muljumist jne.
- Märkab mustri rütmi ja suudab jätkata mustri moodustamist.
- Kirjeldab ja kasutab lihtsamaid eesti rahvusmotive – triibud, lillornament.
- Selgitab omavalmistatud (voolitud, volditud, meisterdatud) esemete otstarvet ja nimetab oma valikut põhjendades koha, kuhu see sobib.
- Voolib omapärase vormiga eseme (nt vaasi, kausi, looma vms) ja kaunistab selle, valides värvi, kaunistusmotiveid ja tehnoloogia (maalimine, kleepimine, kraapimine jne).
- Kujundab kaunistusmotiivi või mustri, arvestades kaunistatavat eset.
- Aitab kujundada tähtpäevaga seotud peolauda ja ruumi.

Visuaalse keskkonna teadvustamine

- Märkab loodust erinevatel aastaegadel, kasutab ja väljendab saadud infot kunstitegevustes.
- Kirjeldab esemete mitmeotstarbelise kasutamise võimalust.

- Leiab ümbritseva keskkonna objektide sarnasusi erinevate elusolenditega (nt puuoks, pael sarnaneb ussiga või nõia käega; kivi, pudelikork putukaga; käbi, nõelapadi siiliga jne).
- Näitab ja kirjeldab nähtut suunavate küsimuste toel.
- Kirjeldab mõnda omanäolist objekti lähemas ümbruses (hoone, park, mänguväljak vms).

Kunsti vaatlemine, kunstiteose analüüsimine, vestlused kunstist

- Annab oma tööle hinnangu ja põhjendab oma arvamust.
- Põhjendab küsimustega suunamisel tehniliste lahenduste, vormi- ja värvilahenduste kasutamist.
- Vaatleb huviga ja omaalgatuslikult raamatuillustratsioone, kunstitöid, esitab nende kohta küsimusi ja avaldab oma arvamust.
- Eelistab konkreetseid raamatuid kujundusest lähtuvalt. Teoseid vaadeldes ja kirjeldades märkab detaile, värve, meeleolu.
- Annab oma tööle, näidistööle jt kunstiga seotud objektidele hinnanguid skaalal meeldib-ei meeldi, põhjendades suunamisel oma arvamust.
- Fantaseerib ja jutustab teose juurde ka loo- mis juhtus enne, mis juhtus pärast.

Visuaalse keele kasutamine

- Kasutab sümboleid esemete iseloomulike tunnuste väljatoomiseks (nt okas nupuna, triibuna, auguna).
- Kasutab skeemide paindlikku ja loovat kombineerimist ja täiendavate detailide valikut loomaks pildi konteksti, jutustades tegelaste liikumisest, omavahelistest suhetest, tähtsusest, määratledes tegevusaega ja kohta.

Valdkond Muusika

Muusika kuulamine

- Laps kasutab kuulatud muusika iseloomustamisel eakohast sõnavara (mõtlik, laulev, elav, hoogne).
- Laps tunneb mõisteid *helilooja, rahvaviis, dirigent, laulupidu*.
- Laps eristab vokaal- ja instrumentaalmuusikas lihtsamaid muusikažanre (hällilaul, marss, tantsuviis, rahvalaul).

Laulmine

- Laps laulab ilmekalt voolava ja pehme häälega eakohaseid rahva- ja lastelaule.
- Laps laulab õige hingamisega, diktsiooniga ja intonatsiooniga.
- Laps suudab laulda iseseisvalt õpitud repertuaari.
- Laps suudab laulda kaanonit.

Pillimäng

- Laps on motiveeritud mängima eakohastel lastepillidel.
- Laps mängib rütmi- ja meloodiapillidel lihtsamaid kaasmänge.
- Laps osaleb lastepilli ansambli mängus (ka grupiti).

Muusikalis-rütmiline liikumine

- Laps väljendab ennast loovalt liikumise kaudu toetudes õpitud muusikalistele väljendusvahenditele.
- Laps sooritab tantsuliigutusi sünkroonselt, väljendusrikkalt ja õige kehahoiuga.
- Laps reageerib muusika tempo muutustele rütmiliselt täpselt, muutes liikumissuunda vastavalt muusika dünaamikale ja tempole.

Valdkond Liikumine

Liikumisteadmised

- Nimetab erinevaid spordialasid ja mõne Eesti tuntuma sportlase.
- Keskendub sihipäraseks kehaliseks tegevuseks.

- Liikumisel ja mängimisel peab kinni üldistest ohutusreeglites (valides sobiva paiga ja vahendid).
- Õnnetuse korral kutsub appi täiskasvanu.
- Peseb ennast pärast aktiivset kehalist tegevust.

Põhiliikumised

- Sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud, rütmilised.
- Säilitab tasakaalu paigal olles asendites ja liikumisel.
- Kasutab harjutuste sooritamisel mõlemat kätt üheaegselt, täpsust nõudvas tegevuses kasutab domineerivat kätt.

Liikumismängud

- Võistleb kombineeritud teatevõistlustes (nt. takistusriba läbimine).
- Mängib sportlike elementidega mängu (korvi visked, jalgpall jne).
- Organiseerib ise liikumismänge.
- Kasutab ausa mängu põhimõtteid, peab kinni kokkulepitud mängureeglitest.

Võimlemine

- Valitseb oma liigutusi nii ruumis, maastikul kui ka tänaval.
- Orienteerub mänguväljakul, sooritab kujundliikumisi, olles kolonnis esimene.
- Sooritab painduvust, kiirust, vastupidavust ja jõudu arendavaid tegevusi.

Spordialad – kelgutamine, suusatamine

- Osaleb kelguvõistlusel (kaugemale, täpselt).
- Sõidab nõlvakust alla põhiasendis.
- Suusatab koordineeritud liikumisega.

Tants ja rütmika

- Sooritab rütmiliikumisi üheaegselt kaaslasega.
- Liigub vastavalt enda tekitatud rütmile, vahelduva tempoga kiirel ja aeglaselt.
- Väljendab liikumise kaudu emotsioone.
- Kasutab liikumisel loovalt vahendeid (lindid, rätikud, rõngad).

7. INDIVIDUAALNE TÖÖ

- **Haridusliku erivajaduse märkamine**

Haridusliku erivajaduse märkamiseks tuleb kavakindlalt teostada vaatlusi ning laste arengu analüüse. Lapse arengu hindamise põhimõtted kasvavad välja eeldatavatest tulemustest.

Erinevused eakohasest arengust võivad erineda sel määral, et laps vajab oma võimete arendamiseks keskkonna kohandamist või eripedagoogika teenuseid, st lisaabi või teistest erinevat õpetamist ja kasvatamist. Tavapärastel juhtudel piisab sageli ka individuaalsest kavakindlast ja sihipärasest arendavast tegevusest lapsega, mida viivad läbi rühma õpetajad koostöös lapse vanema(te)ga.

- **Hariduslikust erivajadusest lähtuv õppekava arendustöö**

Konkreetse lapse puhul arvestatakse vastava lapse arengutasemega (näiteks kodust tulnud lasteaias mittekäinud, palju puudunud või mõnes arenguvaldkonnas järeleaitamist vajavad lapsed) ja kohandatakse talle vastavas valdkonnas arenguliselt sobiva vanuserühma tegevusi.

- **Vajadusel individuaalse plaani koostamine**

Tavapärase lühiajalise puudumise korral piisab vahel mõnest järeleaitavast tegevusest. Suurema mahajäämuse puhul mõnes arenguvaldkonnas koostatakse individuaalne plaan, arvestades olemasolevat taset (oskusi, teadmisi vms) ning lapse võimalusi (eripära, kohalkäimise sagedus jms).

- **Individuaalse töö planeerimine**

Individuaalset arendavat tegevust pakutakse lapsele, toetudes tema tugevatele külgedele ja huvidele ning arendades nende kaudu lapse nõrgemaid arenguvaldkondi. Tähtis on tegevuse meeldivus lapsele, kasutatakse palju mängulisi võtteid, enamasti soodustab kiiremat arengut ka lapse mängusõprade kaasamine osadesse tegevustesse.

Individuaalse töö eesmärgid, sagedus ja sisu planeeritakse lähtudes hetkeseisust ja vastavalt mahajäämuse suurusele mõne kuu või kogu õppeaasta peale. Lapse arengut kirjeldatakse lapsest endast lähtuvalt, vastavalt edusammude kiirusele tehakse individuaalse töö plaanis muudatusi.

- **Kodu ja lasteasutuse omavaheline koostöö**

Individuaalne töö lapsega edeneb paremini, kui rühma õpetajad suhtlevad avatult ja koostöövalmilt lapse perega. Sageli võib perel olla raske mõnedest probleemidest rääkida, sel puhul tuleb esile tuua lapse tugevaid külgi ning anda teada lapse väiksemaistki edusammudest. Lapsevanemaid tuleb teavitada ka sellest, millega nad ise lapse arendamisele kaasa aidata saaksid, tutvustada neile probleemset valdkonda arendavaid mängulisi meetodeid ja võtteid. Lugupidav suhtumine lapse peresse ja aus ning heatahtlik koostöö kiirendab lapse arengut.

Individuaalne arenduskava on toodud Lisas 1.

8. ERIVAJADUSEGA LAPSE TOETAMINE

8.1. ÜLDPÕHIMÕTTED

Lasteaed väärtustab iga lapse eripära ja ainulaadsust. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas on erivajadustega last defineeritud järgmiselt: Erivajadustega laps on laps, kelle võimetest, tervises seisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas või rühma tegevuskavas. Kui erivajadused ilmnevad enne kooliiga, nimetatakse neid pikemaajalisteks erivajadusteks, koolieas aga hariduslikeks erivajadusteks.

Üldised probleemid avalduvad erivajadustega (puute või häiretega) lastel erinevates kombinatsioonides ning raskusastmetes, pidurdades uue materjali omandamist ja isiksuse arengut.

Üldiste arenguprobleemide alla kuuluvad:

- sotsiaalse kohanemise raskused;
- psüühiliste protsesside ja kõne madalam arengutase;
- tunde- ja tahtehäired;
- nõrk motivatsioon;
- motoorika mahajäämus.

Samuti kuuluvad siia alla eriandekusega (näit muusikaline andekus) lapsed, teisest kultuuri- ja keelekeskkonnast pärit lapsed ja ka erinevatel põhjustel koolipikendust saanud lapsed.

Erivajadustega laste õpetamisel peetakse silmas arendustegevuse üldisi põhimõtteid, mis tuginevad eakohasele arengule ja spetsiifilisi (korrektsioonilisi) põhimõtteid. Olulisemad on:

- arendustegevuse planeerimise ja läbiviimise aluseks on lapse eri arenguvaldkondade eelnev hindamine;
- esmase kahjustuse ja sellest tulenevate teiseste kõrvalekallete koosmõju arvestamine;
- arendava õpetuse rakendamine, mis toetub käsitusele lähimast arengutsoonist (laps lahendab talle esitatud ülesande pingutades ja/või täiskasvanu õigesti doseeritud abiga);
- lapse sihipärane arendamine algab võimalikult varajases eas (varajane sekkumine);
- arenguetapile iseloomuliku juhtiva tegevusega arvestamine;
- erivajadustega laste õpetamisel on suurem rõhuasetus lapse sotsialiseerumisele.

Erivajadustega lapse arengu toetamine lasteaias on meeskonnatöö, milles osaleb kogu lapsega tegelev personal ja lapsevanemad.

Hariduslike erivajadustega lapse iseloomustus on toodud Lisas 3.

8.2. ERIVAJADUSTEGA LASTE ARENGU TOETAMINE

Erivajadustega laste arendustegevuses on kõige olulisem tugineda lapse arengulisele vanusele (7aastane erivajadustega laps võib mõnes valdkonnas tegutseda nagu 2aastane tavalaps) ja seada lapsele jõukohased eesmärgid. Siis tuleb konkretiseerida arendustegevused (arendamist vajavad valdkonnad, oskused), luua koos spetsialistidega õpetamise süsteem, valida õpetamise meetodid ja vahendid (st kohandada kasvukeskkond). Läbi tuleb mõelda ka iga tegevuse raskustase.

Arendustegevustes kasutatavad õppemeetodid ja –võtted:

- sõnaline meetod: korraldused, teabe edastamine, vestlus, jutustamine, kirjeldamine jne;

- näitlik meetod: objektide, nähtuste ja nende kujutiste uurimine erinevate tajutoimingute abil (vaatlus, kompimine jne), töötamine näidise järgi;
- praktiline meetod: tegevused, mille kaudu lapsed saavad isiklike praktilisi kogemusi.

Arendustegevuse seisukohalt on oluline, kuidas laps isiklike kogemusteni viiakse. Otstarbekas on kasutada järgmist õpetamise ja abistavate võtete süsteemi:

1. sõnalise kirjelduse või korralduse andmine,
2. näidise kasutamine,
3. täiskasvanu tegevuse jäljendamine,
4. osutava viipe kasutamine,
5. lapse kätega koostegutsemine ehk füüsiline juhtimine.

Ühegi etapi juurde ei tohi jääda liiga kauaks. Kui laps suudab antud tüüpi ülesannet lahendada mistahes vahenditega, on aeg liikuda edasi.

Õpetaja peab suutma:

- arvestada spetsialistide juhiseid ja lapsevanemate soovitusi;
- kujundada keskkond lapse võimetele vastavaks, motiveerivaks;
- kujundada oskust väikeste sammude kaupa, s.o jaotada õpitoiminguid operatsioonideks, otsustades mida, kuidas ja mis järjekorras õpetada;
- vähendada sõnalise materjali (selgitused, korraldused, jutustused) keerukust, et selle mõistmine oleks lapsele jõukohane;
- kasutada väliseid abivahendeid (nt esemeid, mudeleid, pildid, sümbolid);
- lapse tegevust teadlikult korraldada ja reguleerida, osaleda lapse tegevustes (koosteguvus, matkimine, tegutsemine näidise või tööjuhise alusel).

Eriandekusega laste puhul on lasteaiale abiks huvikooli ja spordiklubide kvalifitseeritud personal.

Eesti keele kui teise keele õppe jõukohasust ning otstarbekust peab kaaluma laste puhul, kellel on spetsiifilised kõnepuuded ja/või kognitiivse arengu mahajäämus. Üksikhäälikute artikulatsiooniga seotud logopeedilased probleemid ei takista üldjuhul eesti keele kui teise keele õppimist.

Sõltuvalt olukorrast koostatakse lapsele individuaalne arenduskava, mille väljatöötamises osalevad rühmaõpetajad, õppejuht, lapsevanem ning vajaduse korral kaasatakse erispetsialiste.

8.3. TÖÖ ERIVAJADUSTEGA LASTEGA. MEESKONNATÖÖ KORRALDAMINE

Meie eesmärk on soodustada erivajadustega laste arengut ja toetada erivajadustega laste peresid nende hariduspüüdlustes. Haridusliku erivajaduse väljaselgitamisel kasutame järgmisi meetodeid:

- lapse vaatlemine
- vaatluslehtede ja arengutabelite täitmine
- arenguestluste läbiviimine lastevanematega, konsulteerimine lapsevanemaga
- konsulteerimine logopeediga
- konsulteerimine teiste spetsialistidega

Erivajadustega lapse ja tema pere toetamiseks on olulised rühmaõpetajad, õpetaja abid, logopeed, muusikaõpetaja, pere- ja eriarstid, psühholoog, füsioterapeut, eripedagoog jt. Koostöö on edukam, kui iga spetsialist tunneb end kindlalt ja on oma ametis heal tasemel.

Perearst – lapse tervise kaitsmine, säilitamine ning võimalike tervisekõrvalekallete ja puuete varajane märkamine. Eriarstid aitavad diagnoosi täpsustada.

Sotsiaaltöötaja – pere kui terviku psühhosotsiaalsete vajaduste hindaja, lapsele adekvaatse arengukeskkonna tagaja ning teenuste pakkujate vahel.

Psühholoog – toetada arste diagnoosimisel ja pedagooge õppekavade koostamisel; nõustada lapsevanemaid/hooldajaid lapsele sobivaõppevormi ja lasteasutuse valikul; pakkuda psühhoteraapiat lapsele ja/või lapsevanemale.

Õpetaja – tagada lapse võimete maksimaalne arendamine, individuaalse arenduskava täitmine koostöös erispetsialistidega ning arengu kõrvalekallemärkamine.

Eripedagoog – erivajadustega lapse arengu suunamine, psüühiliste protsesside ja isiksuse arengu soodustamine; esmase puudevähendamine ja teiseste puuete vältimine pedagoogiliste vahenditega, lapse lähimale arengutsoonile vastava õpikeskkonna kujundamine.

Logopeed – inimese kommunikatsioonivõime – suulise ja kirjaliku kõne loome ja mõistmisoskuse ning mitteverbaalse suhtlemise parandamine ja/või arendamine.

Tervishoiutöötaja – jälgib lapse tervist ning informeerib lapse tervisehäiretest vanemaid ja lapse arsti; koostab lasteasutuse päevakava ja kontrollib laste toitlustamise vastavust nõuetele; nõustab vanemaid ja õpetajaid lapse tervisega seotud küsimustes.

Tegevusterapeut – hindab ja arendab lapse tegevusvõimet ja –eeldusi lähtuvalt tegevustervikutest (eneseteenindusoskused, käelised oskused jt), määrab tegevusvõime tõstmiseks ja hoidmiseks vajalikke abivahendeid.

Füsioterapeut – hindab ja arendab lapse füüsilist tegevusvõimet arengulisest ja/või õppeprotsessi seisukohalt, selgitab välja õppeprotsessi toetavate abivahendite, arengukeskkonna kohandamise ja füsioteraapia vajaduse.

Koostöös kõigi meeskonnaliikmetega koostame erivajadustega lastele vajadusel individuaalse arenduskava, mis võetakse aluseks õppe- ja kasvatustöö planeerimisel. Arenduskavas ettenähtud eesmärkide täitmiseks töötavad rühmaõpetajad ja õpetaja abid lapsega individuaalselt iga päev, rühmatöös püüame leida lapsele sobivaid õppevahendeid ja tegutsemisvorme. Logopeedilist abi vajavate lastega tegeleb logopeed üks kord nädalas ning tema juhiste järgi tegeleb lapsega individuaalselt rühmaõpetaja. Nii rühmaõpetaja kui logopeed nõustavad lapsevanemat. Lapsevanem osaleb individuaalse arengukava koostamise protsessis ja läbi viimisel.

8.4. SEKKUMISE PÕHITÕED

- Alati alusta keskkonnast!
- Lase lapsel olla osa sekkumisprotsessist!
- Ära püüa kõvemini. Proovi teistmoodi.
- Küsi alati endalt:
 - Millist sõnumit kannab see käitumine?
 - Mida ma teeksin teistmoodi, kui usuksin, et laps ei saa mitte ei taha.
- Kasuta konkreetseid mõisteid ja aine käsitusi.
- Kohane lapse vajadustega.
- Tunni läbiviimiseks peab olema vastav käsitus.
- Väga väikesed sammud, õpetada tuleb üks asi korraga.
- Õppekava peab vastama lapse arengule.
- Instruksioonid peavad olema mõistetavad mitme meelega kaudu.
- Struktuur, ennustatavus, rutiin, rituaalid.
- Alati arvesta tugevate, toetavate omadustega.
- Õpetus, praktika, üleõppimine.

9. KOOSTÖÖ LASTEVANEMATEGA. NÕUSTAMINE

Lasteaia kasvatuse eesmärk on laste kasvatamisel kodu toetamine, lapse arengule kaasa aitamine. Koostöö edukus sõltub lapsevanemate ja õpetajate vastastikusest usaldusest ning üksteisemõistmisest. Et tagada edukas koostöö, on lasteaia ülesanne pere eelistuste, huvide, murede ja traditsioonide tundmine. On vaja läbi viia piisavalt üritusi, kus saaksid osaleda lapsed koos peredega.

Pered on ALATI teretunud lasteaeda õpetajaga kohtuma, lastega mängima, nõustamist saama, abistama.

Laste hea käitumise ja viisakuse eelduseks on ühtsed nõuded lasteaias ja kodus. Tähtis on peredega kokku leppida, mis on lubatud ja mis mitte. Oluline on õpetaja positiivne hoiak koostöö suhtes, lugupidav suhtumine lastesse ja nende vanematesse. Pere võib anda õpetajale teavet lapse ja pere keerulise olukorra kohta. Sellist isiklikku infot tuleb hoida saladuses ning kasutada usaldusväärselt.

Koostöö juures tuleb arvestada iga pere omanäolisust.

Lapsele teise keele õpetamise muudab tulemuslikuks lasteaiatöötajate koostöö lastevanematega. Oluline on vanemaid teavitada keeleõppe tänapäevastest põhimõtetest ja meetoditest, keeleõppe korraldusest lasteasutuses, kasutatavatest õppematerjalides, õpisisust ning lapse saavutustest. Laste paremale kohanemisele aitab kaasa nii lapse emakeele kui ka lasteasutuse töökeele küsimuste varasem läbiarutamine ning kultuurierinevuste ja rahvusliku eripära käsitlemine.

Tähtis on nõustada lastevanemaid eesti keele õppe küsimustes näiteks perevestlustel. Kasuks tuleb lastevanemate kursisolek nädala jooksul käsitletavate teemadega ning nende õppesisuga (laulud, luuletused, mängud, kunsti- ja liikumistegevused). Vanematele tuleb pakkuda võimalust osaleda õppekäikudel ning Eesti-teemalistel ja eestikeelsetel üritustel.

Koostöö

- *Esimene lasteaia külastamine*
Enne, kui laps lasteaeda tuleb, peaks pere eelnevalt kindlasti külastama lasteasutust, et jälgida ja kohtuda õpetajate ja lastega ning tutvuda lasteaia õppekavaga. Lasteaiaga tutvumine aitab kergendada lapse kohanemist ja kujundada teineteist mõistev koostöö.
- *Suhtlemine laste toomise ja viimise ajal*
Vestlused õpetaja ja lapsevanema lähendamiseks ning päevakohase informatsiooni vahetamiseks.
- *Ankeedid ja küsimustikud*
Uue lapse puhul küsimustik "Tere mina siin", mis aitab tundma õppida lapse kombeid ja harjumusi, koduse kasvatuse põhimõtteid ning vanemate ootusi lasteaialt. Küsimustikud lastevanematele, aitavad tihendada koostööd lasteaia ja kodu vahel ning parandada lasteaia töökorraldust.
- *Perevestluste läbiviimine*
Arenguvestluste läbiviimine üks kord aastas. Arenguvestlus on usalduslik õpetaja ja lapsevanema vaheline arutelu lapse arenguks soodsate tingimuste loomisest; koostöövõimaluste otsimine lasteaia ja kodu vahel lapse arendamiseks; võimalus nii perel kui õpetajal saada kasulikku teavet lapse arendamiseks.

- *Koosolekud*
Infokoosolekud aitavad vanematel kohtuda õpetajate meeskonnaga ja teiste vanematega, saada teavet igapäevase töö kohta ja muudki kasulikku infot.
- *Kirjalikud teated, telefonivestlused, M-klassijuhataja*
Peret ennast puudutavate individuaalsete teadete või päevakohase info edastamine.
- *Teadete tahvlid ja stendid*
Teadete tahvleid ja -stende saab kasutada selleks, et hoida peresid kursis ajakohaste koosolekute, sündmuste, päevaplaani, peredele korraldatavaga ja üldse kõigega, mis toimub lasteaias.
- *Ettepanekute kastid*
Kastid vanematele, kuhu nad saavad panna kirjalikult vormistatud ideed ja ettepanekud.
- *Suunamine erinevate lektorite loengutele ja lektorite kutsumine lasteaeda*
Lastevanemate kasvatusalaste teadmiste täiendamiseks ja huvitava informatsiooni saamiseks info edastamine kursuste ja loengute kohta; kohtumiste korraldamine logopeedi, psühholoogi, I kl õpetajaga koolist jne.
- *Ühisüritused – peod, pereõhtud*
Ühisüritused on vanemate, laste ja lasteaia töötajate ühised ettevõtmised. Võimalus lastevanemate omavahelise suhtlemise julgustamiseks.
- *Talgud, lastevanemate abi*
Perekonnale praktilise võimaluse andmine osalemiseks lasteaia tegevuses.
- *Hoolekogu töö*
Hoolekogu ülesanne on jälgida, et õppe- ja kasvatustegevus vastaks laste arengule ja huvidele ning teha sellesuunalist koostööd lasteasutuse personaliga.
- *Perede osavõtt rühmategevustest*
Pereliikmete osalemine rühma tegevustes, mõne teema või ameti tutvustamisel, abistamine õppekäigul, teatrikülastusel jne.
- *Tänukirjad*
Lastevanematele tunnustuseks rühmategevusest osavõtu eest või lasteaiale osutatud abi eest.
- *Kodude külastamine*
Rühma õpetajate tutvumine lapse koduse keskkonnaga, pereliikmete ja koduste huvide ning mängudega.

Lastevanemate nõustamine

- Vestlused rühma õpetajatega, muusika ja liikumisõpetajaga, õppejuhi ja direktoriga.
- Logopeediline nõustamine.
- Loengud.
- Koosolekud.
- Suunav kirjandus (stendil, veebilehel).
- Erivajadusega laste suunamine nõustamiskomisjoni.

LASTE JA VANEMATE ÕIGUSED (alus: Koolieelse lasteasutuse seadus)

Laste õigused

- Lastel on lasteasutuses õigus vaimselt ja füüsiliselt tervislikule keskkonnale ja päevakavale, eneseusaldust ja vaimset erksust toetavale tegevusele ning pedagoogide igakülgsel abile ja toetusele alushariduse omandamisel.

Vanemate õigused

Vanematel on õigus:

- tuua last lasteasutusse ja viia sealt ära vanematele sobival ajal lasteasutuse päevakava järgides;
- nõuda vajalike tingimuste loomist laste mitmekülgses arenguks ja kasvamiseks, aidates ise kaasa nende tingimuste kujunemisele;
- tutvuda lasteasutuse õppe- ja päevakavaga;
- saada teavet lasteasutuse töökorralduse kohta.

Vanemate kohustused

Vanemad on kohustatud:

- looma lapsele soodsad tingimused arenemiseks ja alushariduse omandamiseks lasteasutuses;
- kinni pidama lapse toomisest ja viimisest lasteasutuse päevakavast ja lahtiolekuaegadest;
- kinni pidama laste tervisekaitse ja tervise edendamise nõuetest;
- tasuma õigeaegselt lapsevanema poolt kaetavat osa ja toidukulu.

10. LAPSE ARENGU HINDAMINE

Iga lapse areng on individuaalne nii tempos kui teatavate tasemete saavutamises.

Lapse arengu toetamisel ja mõjutamisel on oluline, et:

- igas lapses pääseks arenema just see potentsiaal, milleks tal on eeldused,
- kujuneks isiksus, kes väärtustaks ennast ja teisi enda ümber, st. positiivse mina-pildiga inimene;
- kasvaks inimene, kes suudab omaalgatuslikult tegutseda, vastu võtta otsuseid, neid ka realiseerida ja oma teo tagajärgede eest vastutada.

Lapse arengu analüüsimise põhimõtted:

Pedagoogid kui ka lapsevanemad soovivad võimalikult hästi last tundma õppida.

Lapse arengut on võimalik vaadelda. Vaatlusandmestik peab olema mõistetav ja kasutatav nii pedagoogidele kui ka lapsevanemale. Eri inimeste hinnanguid ja tähelepanekuid on kasulik ja vajalik omavahel võrrelda. Pedagoogid ei näe üldjuhul last tegutsemas väljaspool lastekollektiivi. Lapsevanemal pole aga enamasti võrdlusalust ega piisavalt võimalusi näha oma lapse tegutsemist lastekollektiivis.

Last hästi tundes ja teades on kõigil asjaosalistel võimalik tema arengule kaasa aidata.

Lapse arengu jälgimise ja analüüsimise üldeesmärk on koguda informatsiooni,

- mida saab jagada vanematega ja teiste antud lapsega tegelevate pedagoogidega;
- mida saab kasutada tegevuste planeerimisel, arvestades laste individuaalseid vajadusi.

Vaatlused, mille keskpunktis on nii lapsed kui ka ümbruskond, taotleavad järgmisi eesmärke:

- olla kursis lapse arenguga;
- teada, kuidas tegutsevad lapsed rühmana ja kuidas nad rühmas üksteisega suhtlevad;
- anda õpetajatele tagasisidet nende töö tulemustest õppekava rakendamisel.

Lapse arengu jälgimise ülestähendamine

Lapse kasvamise ja arengu nähtavaks muutumiseks kasutatakse lasteaias kasvumappi, mis rõhutab lapsest lähtumist, isetegemist ja individuaalsust. Kasvumapp annab võimaluse teha nähtavaks lapse õppimise ja arengu eelkõige lapsele endale, lapsevanematele ning samuti täiskasvanutele, kes lapsega lasteaias tegelevad.

Kasvumapi materjalidele toetudes on võimalik analüüsida lapse arengut ja kasutada neid materjale vestlustes lapse arengut puudutavatel teemadel.

Kasvumapp sisaldab:

- dokumente lapse tööde ja tegevuste kohta sh. lapse enda poolt valitud joonistusi ja iseseisvaid ülesandeid; õpetajal on suunav roll.
- tähelepanekuid lapse tegevuste kohta, märkmeid, kokkuvõtteid küsitlustest, vestlustest ja lapsevanemate poolt edastatud infot laste kohta ning arengutabeleid.

Tabelite eesmärgiks on ülevaate saamine oskustest ja teadmistest, mis on lapsel juba olemas, millised vajavad veel harjutamist ja milliseid tuleb lähiajal õppima asuda. Lapse arengu jälgimise tabelites kajastub iga lapse individuaalne areng ja see pole mõeldud hinnangu andmiseks lapse arengutaseme kohta. Vaatluse all on füüsiline (üld- ja peenmotoorika), vaime (keelelis-kognitiivne), sotsiaalne ja eneseteenindamise oskuste areng. Arengutabeleid täidetakse kaks korda aastas (sügisel ja kevadel).

Kehalise arengu hindamisel vaadeldakse eelkõige lapse üld- ja peenmotoorikat: koordinatsiooni, kõndi, rühti ja tasakaalu, painduvust, täpsust, näo- ja sõrmelihaste kontrolli oskust ning jõudu ja vastupidavust.

Vaimse arengu hindamisel vaadeldakse psüühiliste protsesside ja kujutluste ning õppimise alusoskuste arengut. Siia kuulub ka kõne kasutamise ja mõistmise hindamine.

Sotsiaalse arengu hindamisel vaadeldakse lapse tegutsemist ja suhtlemist teiste laste ja täiskasvanutega, lapse tegevuste, eelkõige mängu arengut, iseseisvust ning toimetulekuoskusi, ka emotsioonide kontrolli ja väljendamise oskust, mis on tihedalt seotud kollektiivis kohanemisega; vaadeldakse ka lapse kõlbelist ja esteetilist arengut.

Eneseteenindamise oskuste arengu hindamisel vaadeldakse lapse hakkamasaamist igapäevaelu toimingutega.

Lapse arengu hindamisel kasutatakse kõige enam vaatlusmeetodit. Kasutatakse ka laste tööde analüüsi, intervjuud. Kasutavaid meetodeid tutvustatakse ka lastevanematele.

Lapse arengu andmed on konfidentsiaalsed.

10.1. KOOLIVALMIDUSE HINDAMINE

Valmisolek õpingute alustamiseks kujuneb samm-sammult kogu lapse koolieelse elu jooksul ning seda mõjutavad nii sünnipäraseid eeldused ja võimed kui ka kasvukeskkond, milles laps elab ja areneb, aga ka inimesed, kes temaga suhtlevad ja tema arengut suunavad.

Koolivalmidus on lapse valmisolek õpitegevuse alustamiseks, mis väljendub lapse soovis õppida, omandada uusi teadmisi, jälgida ja täita täiskasvanu selgitusi, korraldusi.

Koolivalmidus ei tähenda pelgalt lugemis- ja kirjutamisoskust, see on lapse valmisolek kohaneda uute reeglitega uutes tingimustes. Et viia laps kooliküpsuseni, on vajalik koostöö kodu ja lasteaia vahel.

Koolivalmidust vaadeldakse läbi 3 arenguaspekti:

Füüsilisest arengust oleneb lapse koormustaluvus ja töövõime. Olulisemad on:

- liikumisaktiivsus ja vastupidavus
- erutus- ja pidurdusprotsesside tasakaal
- oskus valitseda oma liigutusi ja liikumist
- motoorne areng – käelihaste tegevus ning mõningane käe ja silmade koostöö
- lapse kuulmise ja nägemise tase

Koolivalmiduse vaimse aspekti puhul on oluline:

- *vaatlusoskus* - oskus kuulata teiste juttu, uurida, koondada tähelepanu ka igavamale tegevusele
- väljakujunenud *terviku tajumine* ehk *mõtestatud taj* – laps oskab pildi järgi jutustades näha asju omavahelises seoses, neid seoseid seletada; oskus eristada olulisi tunnuseid ebaolulistest
- oskus anda esemetele, nende tunnustele *ühine nimetus* – üldnimede osa sõnavaras
- *kujutlused ruumist* – all, ülal, peal, kohal, ees, taga, kõrval, vahel jne
- *silmamõõdu areng* – haarata hulki 3-5 objekti
- *tähelepanu koondamise võime* - katkestamata tegevus vähemalt 10 minuti jooksul, on üks koolis toimetuleku eeldusi
- oluline on lapse *kõne* ja *väljendusoskuse areng*, *häälikute õige häälimine* ja *kuulmine* – oskus seotult ja arusaadavalt kirjeldada tuttavate esemete ja nähtuste omadusi, edasi anda oma mõtteid, selgitada olukordi, jutustada oma lemmiktegevusest või sündmusest pildi või saripildi järgi
- *kujutlused ajast* – eile, täna, homme, nädalapäevade nimetused, aastaaegade tunnused
- oskus *järjestada* esemeid suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi.

Sotsiaalse koolivalmiduse näitajateks on:

- täiskasvanu korraldustest, juhistest aru saamine ja nende täitmine
- kollektiivis kaaslastega arvestamine ning koos tegutsemise oskus

- püüdlus alustatud tegevust lõpule viia
- kohanemisvõime
- toime tulemine enesega ja eneseteenindamisega
- tahtelise käitumise elemendid

Tarvastu Lasteaias hindavad kooliminevate laste koolivalmidust õppejuht, rühmaõpetajad ja logopeed. Koolivalmiduskaart on toodud lisa 2.

11. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

Õppekava uuendamisel võetakse aluseks lasteaia sisehindamise tulemused.

- lasteaia õppekava on arenev dokument;
- lasteaiaõpetajad, õppejuht ja direktor moodustavad töörühma, kes vaatab läbi õppekava puudutavad küsimused ja esitab muudatused heakskiitmiseks õppenõukogule ja lasteaia hoolekogule;
- õppekava parandus- ja muudatusettepanekuid on võimalik esitada lapsevanematel hoolekogu esindaja vahendusel hoolekogu koosolekul;
- õppekava täitmist analüüsitakse üks kord aastas koos õppekasvatustegevuse läbiviimise analüüsimisega kooli õppenõukogus ja hoolekogu koosolekul.
- vajalikud parandused ja muudatused viiakse sisse üks kord aastas õppenõukogu otsusega.

INDIVIDUAALNE ARENDUSKAVA

NIMI:
SÜNNIAEG:
ELUKOHT:

Individuaalse arenduskava koostamise aluseks on pedagoogilise nõukogu otsus.....
.....Individuaalse arenduskava koostamisel on lähtutud Tarvastu Lasteaia
õppekavast ja koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast. Õppe- ja kasvatustegevus
individuaalse arenduskava alusel toimub

I Arengutaseme kirjeldus ja analüüs

II Arenduskava ajavahemikuks

Üldeesmärk:

IAK sisu:

Arenduskavas ettenähtud eesmärkide täitmiseks antakse hinnang

Eesmärgid arenguvaldkondade kaupa

1. Peenmotoorika, eneseteenindus, füüsiline areng

Oskus	Hinnang tulemusele	Hinnang tulemusele

2. Kognitiivsed oskused

Oskus	Hinnang tulemusele	Hinnang tulemusele

3. Keel ja kõne

Oskus	Hinnang tulemusele	Hinnang tulemusele

4. Kommunikatiivsed ja sotsiaalsed oskused

Oskus	Hinnang tulemusele	Hinnang tulemusele

5. Lapsevanema ülesanded

Oskus	Hinnang tulemusele	Hinnang tulemusele

6. Otsus peale IAK läbimist

IAK koostajad :

**Lasteaia õpetajad:
(nimi , allkiri)**

Muusika õpetaja:

Võimlemise õpetaja:

Logopeed:

Õppejuht:

Lasteaia direktor:

Lapsevanemad:

KOOLIVALMIDUSKAART

Üldandmed lapse kohta

Nimi:

Sünniaeg:

Lasteasutus:

Rühma liik:

Kohalkäimise arvestus:

Kodune keel(ed):.....

1. Enesekohased oskused

- Füüsiline areng/üldmootorika
- Peenmootorika
- Eneseteenindus
- Huvid ja motivatsioon
- Silmaring

2. Mängu- ja suhtlemisalased oskused

- Mäng
- Suhtlemine ja suhtumine

3. Tunnetusoskused ja õpioskused

- Tähelepanu, tajus, mälu, mõtlemine
- Keel ja kõne
- Lugemine/kirjutamine
- Arvutamine

4. Osutatud tugiteenused

- Logopeed /eripedagoog

5. Arvamus koolivalmiduse kohta

- Arvamus
- Täitmise aeg
- Õpetajad
- Lasteaia direktor

Kuupäev:
Õpetajad:
Õppejuht:
Lasteaia direktor:
Lapsevanem:

HARIDUSLIKE ERIVAJADUSTEGA LAPSE ISELOOMUSTUS

1.Üldandmed: lapse nimi; sünnikuupäev ja täpne vanus uurimise hetkel; rühma liik, senine areng lasteaias; lapsevanemad, õed-vennad, nende haridustase ja tegelemine iseloomustatavaga; pere majanduslik olukord, hügieeniline ja kultuurimiljöo.

Iga dokument algab pealkirjast ning järgnevalt lisatakse põhiaandmed iseloomustatava kohta. Siin võiks sisaldada ka andmed koduse arengukeskkonna kohta, mille kogumisel tuleks teha koostööd eelkõige lapse vanematega.

2. Teadaolevad ohutegurid ja diagnoosid lapsevanema/hooldaja sõnul pedagoogi vaatluste, pedagoogiliste ja meditsiinidokumentide põhjal: pärilikkus; sünnieelsed ja -järgsed traumad, nakkused, mürgistused, kiiritused; anatoomiline ja tervislik seisund (eelkõige arstliku läbivaatuse andmetel); ema ja/või isa madal haridustase, alkoholism, vägivald laste kallal; lapse soovimatus, alahooldatus.

Lapse probleemi mõistmiseks tuleks iseloomustuses peatuda ka võimalikel ohuteguritel. Arenguliste iseärasuste põhjused võivad olla väga erinevad alates pärilikkusest ja lõpetades keskkonna sotsiaalsete ja füüsiliste teguritega. Selle info kogumisel ja kirjeldamisel tuleks aga olla eriti delikaatne, kuna käsitletakse väga isiklikke andmeid ning siin tohib kasutada vaid otsestest allikatest saadud infot. Otsesed allikad on eelkõige lapsevanemad või seaduslik hooldaja, aga ka lasteaia õpetaja isiklikud tähelepanekud. Iseloomustuses tuleks need sõnastadagi vastavalt nt “ema sõnul” või “allakirjutanu vaatluse põhjal”. Kindlasti ei tohi siin toetuda kolmandate isikute arvamusele, sest iseloomustuse koostaja vastutab kogu kirjapandud info eest. Kui lapse kohta on kättesaadavad nt meditsiinilised dokumendid, siis neis sisalduvat infot kasutades tuleb lähtuda isikuandmete kaitse seadusest ja arvestada sellega, kas iseloomustuse koostaja kuulub nende isikute ringi, kellel on õigused selliste andmete töötlemiseks. Vältida tasuks lapse probleemi kindlat seostamist vaid ühe põhjusliku teguriga, kuna lapse probleem võib olla tekkinud mitmete erinevate tegurite koosmõjus, millest koostaja ei pruugi olla teadlik. Eelnev kehtib muidugi juhul, kui põhjuslikkust pole otseselt uuritud ja kui iseloomustuse koostajal ei ole selle kohta kindlaid andmeid.

3. Vaatlus- ja katseandmed järgmistes valdkondades:

3.1.Motoorika

- üldmootorika – jäsemete ja keha liigutuste kiirus, jõud ja koordineeritus;
- peenmootorika – juhti käsi, vahendite hoid ja kasutamine, silma-käe koostöö.

Lapse mootorika kirjeldamisel saab aluseks võtta tema igapäevased tegevused lasteaias ning selleks ei pea eraldi uuringut läbi viima. Kui võimalik, paluda infot ka liikumisõpetajalt, kes oskab spetsiifilisemalt lapse mootorset arengut analüüsida.

3.2.Eneseteenindus

- esmased eneseteenindusoskused – enesehooldus, abi vajadus;
- teisesed eneseabioskused .

Üheks sihiks iga lapse arengus on iseseisvuse saavutamine, mis algab oskusest ise enda igapäevaseid vajadusi rahuldada. Esmaste eneseteenindusoskustena käsitletakse neid, mis on seotud lapse enda kehaga (nt potil käimine, nina nuuskamine, riietumine), teisesed eneseteenindusoskused võimaldavad iseseisvalt toimida oma lähiümbruses (nt lelude valimine mänguks ja nende hilisem koristamine).

3.3. Sotsiaalsed oskused ja mäng

- suhted kaaslastega ja täiskasvanutega;
- aktiivsus mängimisel ja mänguoskused.

Eraldi tuleks iseloomustuses kajastada lapse suhteid ümbritsevatega tehes vahet suhetel omavanustega ja täiskasvanutega. Tähelepanu võiks pöörata sellele, kuidas laps on kohanenud rühmakaaslastega, kuidas läheb kaasa koostegevustega, kuidas suhtub täiskasvanu korraldustesse jne. Kuna lapse arengutase kajastub suuresti tema mänguoskustes, siis tuleks ka neid põhjalikumalt käsitleda. Ära tasub märkida tema valmidus ise mängu alustada, mis tasemel mängu oskab ja milliseid eelistab, kuidas kasutab erinevaid mänguasju, kuidas mõistab ja järgib reegleid jmt.

3.4. Emotsionaalne seisund ja käitumine

- väärtused ja hoiakud;
- enesestimulatsiooni esinemine;
- teisi abistav ja kahjustav käitumine;
- enesekontrollioskused;
- minapilt ja enesehinnang.

Väärtuste ja hoiakute all mõeldakse lapse eakohaseid kujutlusi heast ja halvast, sobilikust ja mittesobilikust (ka viisakus), kuidas väärtustab oma lähedasi ja kodu. Enesestimulatsiooni osas tasub välja tuua selle olemus, sagedus ning vallandavad tegurid, samuti viis, kuidas laps reageerib sellise tegevuse täiskasvanu poolsele lõpetamisele või keelamisele. Minapildi all mõeldakse lapse kujutlust iseendast – kes ta on ja millised omadused teda iseloomustavad. Väiksemad lapsed nimetavad ennast kirjeldades teatud väliseid tunnuseid (nt mul on patsid), suuremad toovad sisse ka psühholoogilisi omadusi nagu tark, sõbralik jne.. Enesehinnang täpsustab arusaama iseendast võrdluses teistega või potentsiaalis asjadega hakkama saada – enamasti lapsi tajuvad end tublide ja oskuslikena, kuid on ka neid, kes kahtlevad oma väärtuses ja oskustes.

3.5. Suhtlemine ja kõne

- mitteverbaalne ja verbaalne suhtlemine;
- kõne mõistmine ja kasutamine.

Suhtlemine tähendab vastastikust kontakti ja mõtete vahetamist, milles on oluline roll sõnadel. Väikeste laste oskus kõnet mõista ja seda kasutada on küllaltki varieeruv ning selles võib esineda mitmesuguseid probleeme. Põhjalikult saab kõnet kirjeldada logopeed, seega kui vähegi võimalik paluda iseloomustuse koostamisel tema abi. Samas, ka lasteaia õpetaja saab anda kõne arengust esmase ülevaate käsitledes lapse sõnavara, lauseehitust, hääldust ja kõnest arusaamist. Üheks komistuskiviks võib saada “rääkima hakkamine”, mis tuleb kindlasti lahti mõtestada – millal hakkas ütlema üksikuid sõnu, millal ilmusid 2-sõnalaused, millal 3-sõnalaused jne. Kasutades vaid väljendit “rääkima hakkas 5aastaselt”, tekib lugejas kindlasti õigustatud küsimus, mida sellega täpsemalt mõeldakse. Lisaks on oluline teada, kas ja kuidas laps enne “rääkima hakkamist” ümbritsevatega suhtles, eriti kui sõnad nii palju hilinevad.

3.6. Tunnetustegevus

- nägemis- ja kuulmistaju diferentseeritus;
- tähelepanu püsivus, jaotuvus ja ümberlülitamisvõime;
- lühi- ja pikaajaline mälu ning mäluprotsessid;

- mõtlemisoperatsioonid: võrdlemine, järjestamine, rühmitamine, üldistamine.

Tunnetustegevust iseloomustades tasub võimalusel teha koostööd eripedagoogi või psühholoogiga ning keskenduda vastavas vanuses aktuaalsetele tunnetustegevuse aspektidele. Tajuprotsessi iseloomustamisel on kõige olulisem lapse võime eristada erinevaid esemeid ja nende omadusi. Kuidas laps teeb vahet objektidel, milles esinevad teatud väiksed erinevused ning kuidas laps eristab erinevaid helisid ja rütme. Kuulmistaju diferentseeritus on nimelt eelduseks nii suulise kui kirjaliku kõne arengule.

Laste tähelepanuvõimet kirjeldades tuuakse välja nt aeg, kui pikalt laps on võimeline keskenduma tegevustele, nii mängule kui õpitegevusele. Märkimist väärib ka see, kuidas laps on võimeline oma tähelepanu lülitama ühelt tegevuselt teisele. Viimased näitavad vastavalt tähelepanu jaotuvust ja ümberlülituvust.

Mälu iseloomustades tasub keskenduda sellele, kuidas laps on suuteline erinevat materjali (reaalseid objekte või sündmusi, pilte, verbaalset infot) mällu salvestama ning mis aitab tal mälust infot kätte saada. Mälu on lasteaiaaeglastel lastel üks enim arenevaid psüühilisi protsesse, mistõttu on igati põhjendatud sellega sügavuti tegelemine. Analüüsida võiks sedagi, kui kauaks erinev materjal meelde jääb ja millised aspektid sellest hiljem meenuvad, kas midagi juhuslikku või oskan laps otsida olulist.

Ka mõtlemine areneb koolieelses eas tublisti tänu laste kogemustele ja kõne omandamisele. Mõtlemise baasilised operatsioonid – analüüs ja süntees – peaksid kindlasti pälvima iseloomustuse koostaja tähelepanu, kuid lisaks neile ka võrdlemine. Viimase puhul tuuakse välja, mille alusel laps võrdleb, kas välimuse või funktsiooni alusel ning kas võtab sealjuures arvesse objekti olulisi tunnuseid või kipub juhuslikele tunnustele keskenduma. Samuti, kas laps viib läbi sisulise võrdluse või pigem kirjeldab erinevaid esemeid. Nt võib laps öelda, et harakas on suur, aga varblane pruuni värvi. Sellisel juhul ei anta infot kummagi võrdlusaluse ühe ja sama detaili kohta vaid nimetatakse lihtsalt kummagi omadusi suvaliselt. Objektide võrdlemisoscusele toetub omakorda järjestamine, mis tähendab teatud tunnuse (nt pikkuse) alusel esemete paigutamist üksteise suhtes kindlatesse suhetesse. Järjestamise teeb keeruliseks vajadus jagada tähelepanu ja taju üheaegselt mitme erineva objekti vahel ning jälgida, et ühel asjal peab olema teatud omadusi vähem kui järgmisel ja rohkem kui eelmisel. Järjestamisel võetakse esmalt arvesse visuaalselt tajutavaid omadusi ning seejärel õpitakse järjestama ka nt ajalise kestuse alusel.

Ka rühmitamine on oluline mõtlemisoperatsioon, mis lubab meil mingi uue eseme kohta teha järeldusi lähtuvalt sellest, milliste tuttavate esemete rühma see kuulub. Rühmitamine toetub samuti võrdlemisele, kuid lisandub oskus erinevaid objekte mingi ühise tunnuse alusel omavahel ühendada. Lapsed õpivad esmalt rühmitama väliste tunnuste alusel nagu värvus või suurus, mida otseselt tajuda ei saa, nt funktsioon ehk milleks seda asja saab kasutada. Rühmitamise teeb keeruliseks rühmitusala suhtelisus, mistõttu üks ja sama asi võib kuuluda korraga erinevatesse kategooriatesse ja seda on väikestel lastel raske mõista. Kui laps suudab rühmitamise käigus tekkinud grupe ka ühise sõnaga nimetada (riideesemed või puuviljad), saame rääkida üldistamisoscusest.

3.7. Üldorienteeritus ja õpioscused

- huvid, motivatsioon;
- eakohased teadmised iseenda ja ümbritseva maailma kohta;
- seoste loomine varasema kogemusega;
- õpitud teadmiste ja oskuste kasutamine;
- millist abi võtab vastu.

Üheks teadmiste omandamise mootoriks lapsel on uudishimu. Sellest lähtuvalt võikski iseloomustuses kirjeldada, mille vastu laps huvi tunneb ja mis teda tegutsema motiveerib, kas

on esindatud lapse sisemised huvid ja mil määral ta sõltub välisest ehk täiskasvanu poolsest motiveerimisest. Peatuda tasub ka lapse üldteadmistel enda ja ennast ümbritseva maailma kohta – kas teab enda ja oma lähedaste nimesid, kes on tema perekonna moodustavad, kus ta elab jne. Õpioskusi kajastab lapse võime õpitud teadmisi kasutada ning seostada varasema kogemusega. Kindlasti tuleks eraldi välja tuua, millist abi laps vastu võtab ja kui palju tuleb temaga individuaalselt tegelda. Abi osas on vajalik välja tuua, millistes tegevustes saab toetuda verbaalsetele juhistele ning millistes vajab ette näitamist või koostegemist. Abi vajadusest ja selle kasutamise oskusest saab otseselt tuletada lapse edaspidise arendamise pidepunktid.

3.8. Hinnang koolivalmidusele (6 - 7a lapsel)

- kognitiivne aspekt;
- sotsiaalne ja emotsionaalne aspekt;
- füüsiline aspekt.

Vahetult koolieelses vanuses lisatakse iseloomustusse info ka lapse koolivalmiduse kohta ning seda kõigis kolmes aspektis. Neist annab hea ülevaate nt E. Kullerkupu (1998) koostatud raamat “Laps on peagi koolilaps”.

4. Kokkuvõte

4.1. Senise arendustegevuse mõju

4.2. Arengu tugevad ja nõrgad valdkonnad, abi vajadus ja olemus

4.3. Soovitused edaspidiseks arendamiseks. Vanema koolieelse ea puhul lisada ka arvamus jõukohase õppekava kohta.

Iseloomustuse kokkuvõtvas lõigus tuuakse ära info senise arendustegevuse ja selle mõju kohta. Et iseloomustus ei jääks suures osas lapse puuduste loeteluks, siis on kindlasti tarvilik lõpus rõhutada neidki valdkondi, milles laps on (suhteliselt) tugevam. Neile toetudes saab välja töötada sekkumiskava. Kuna lapse võime vastu võtta erinevat abi on üks olulisim arendustegevuse võti, siis võiks selle lõpus veel üle käia. Viimaks lisatakse ka iseloomustuse koostaja poolne arvamus antud lapsele sobilikest arendamisvõimalustest.

Koostaja nimi

Ametikoht

Allkiri

Kuupäev